

Kültür ve Medeniyet Tarihimizde

DOĞU AFRİKA

Etiyopya'dan Somali'ye
Habeşistan'da Devriâlem

Yayına Hazırlayan:
İsmail Kahraman

* * *

KÜLTÜR VE MEDENİYET TARİHİMİZDE AFRİKA

Yazan ve Derleyen:
İsmail Kahraman (www.ismailkahraman.net)

Editör:
Deniz Ayar

Grafik Tasarımı:
Ülkü Tatar

Yayın ve Dağıtım:
İKTAV Belgesel Yayıncılık (www.iktav.com)
www.devrialem.tv

İçindekiler

ÖNSÖZ.....	I
Doğu Afrika'dan Kuzey Afrika'ya	
Belgesel Tadında Devr-İ Âlem.....	12
Etiyopya.....	17
Somali.....	39

Bu kitap İlim, Kùltür, Tarih ve Teknoloji Vakfı'nın kùltür hizmeti olarak hazırlanmıştır.

Bu kitabı insanlıĝa hizmet için mallarını karşılıksız baĝıřlayıp vakıf kuran isimleri unutulmuş tüm vakıf insanların aziz hatıralarına armaĝan ediyorum...

İsmail Kahraman

Önsöz

Belgesel Tadında Afrika'da Devriâlem

Burası kara kıta değil nurlu kıta...

Burası adalet timsali Necaşi'nin ülkesi...

Burası ezanın gür sesi Bilal-i Habeşi diyarı...

Burası kara vicdanlılar tarafından köleleştirilip sömürülen bölge...

Burası kültür medeniyet tarihimizin muhteşem eser ve izlerinin bulunduğu Afrika coğrafyası...

Afrika Gerçeği

Bugün adından çokça söz ettiren bir bölge Afrika. Bu bölge üzerine yapılan çalışmalar, yazılan kitaplar, çekilen belgeseller olduğunu görüyoruz. Buraya dair kitaplar, belgeseller biliyor olsak da bize Allah daha önemlisini nasip etti ve oraya giderek bölgeyi yakından tanıma imkânı bulduk. Bunca yıllık tecrübeme rağmen sanki bu işe yeni başlamışım gibi bir heyecanla orada bulundum. Orada önemli bulduğum ve etkilendiğim birçok şeyi belgelediğimi ve sunmak için hazırladığımı sizler de göreceksiniz. Etiyopya ve Somali'ye dair birçok alt başlıkla verilen bilgiler ve değinilen konular, hayati bir öneme sahiptir. Burada şahit olduklarımız, yaşayan insanlarıyla ettiğimiz sohbetler ne kitaplardan ne de videolardan öğrenebileceğimiz türden şeylerdi. O yüzden kendimi şanslı hissediyorum.

Fakat burada gördüklerimin hepsinin insanı mutlu edecek şeyler olmadığını belirtmeliyim. İnternette ulaştığımız bilgiler ve insanların buraya karşı yaptığı yardımlar, sadece görünebilen bir kısım. Yakından şahit olduğum yokluk, sıkıntı ve acı buraya karşı daha fazla duyarlı olmama sebep oldu ve bu hassasiyete daha çok insanın sahip olmasını istediğimden böyle bir çalışmaya niyetlendim. Özellikle gençlerin Afrika ülkelerine dair daha çok bilgi sahibi olmasını önemsiyorum. Onların yarınlara yakacağı ışığı şimdiden görebiliyorum. Orada çektiğimiz fotoğraflar ve edindiğimiz bilgilerle bu kitap ortaya çıkmış bulundu. Bundan sonra okura ait olan bu çalışmanın Afrika'ya karşı daha bilinçli bir yaklaşımın olmasına vesile kılmasını Allah'tan niyaz ederim.

Afrika yolculuğum, ilk kez 1994 yılında Mısır'a giderek başladı. Daha sonra Kuzey Doğu Orta ve Batı Afrika ülkelerini adım adım gezerek çektiğimiz Devriâlem belgesel programımız birçok TV kanalında yayınlandı ve halen yayınlanmaktadır.

Bir zamanlar Osmanlı'nın İfrîkıyye eyaleti olan Afrika coğrafyasında çektiğimiz bu belgeselleri, gezi notlarını ve hatıraları kitaplaştırmaya devam edeceğiz. Kitaplarla birlikte belgeselleri ve mazide paylaşmak için bilişim teknolojisinin tüm imkanlarını kullanarak Afrika tarih ve kültür araştırmalarını merkezimizde toplayarak devlet ve milletimizin hizmetine sunarak vefa borcumuzu ödemeye çalışacağız.

Etiyopya'dan Somali'ye Habeşistan bölgesini belgesel bu kitapta sizlerle paylaşacağız.

Söz uçar yazı kalır.

İlim, Kültür, Tarih ve Teknoloji Vakfı'nın kültür hizmeti olarak hazırlanması ve basımında bu kitaba emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Afrika ile ilgili bir ilk olan bu kitabımızı İslam Medeniyeti coğrafyasına vakıflar kurarak insanlığa karşılıksız hizmet eden isimleri unutulmuş, nesilleri kesilmiş tüm vakıf insanlarına armağan ediyorum. Bu kitapla birlikte vakıf kuran gönüllüce kültür insanlarımıza bir Fatiha okutabilirsek ne mutlu...

Şu fani dünyada baki kalan gök kubbede hoş bir seda ile vakıf eserleridir.

Unutmayalım ki vakıfları ve vakıf eserlerini yaşatıp korumak dini, milli, tarihi ve vicdani görevdir.

İsmail kahraman

İlim kültür tarih ve teknoloji Vakfı başkanı

www.iktav.com

belgeselciismail@gmail.com

Editörden...

Bilmek önemli... Ancak daha da önemlisi tanımak ve anlamak...

Teknolojik gelişmeler sayesinde, dünyanın hemen her köşesindeki farklı noktalarda yaşanan olaylar hakkında anlık olarak bilgi almak mümkündür ancak bunlar genel olarak haber niteliğindedir ve bir coğrafyayı tanımak ve anlamak için yeterli değildir.

Ülkeleri gerçek manada tanımak ve anlamak kronolojik tarihlerini bilmenin yanı sıra o ülkeyi oluşturan halkları da tanımak ile mümkündür. Bir ulusu ve onun asli unsuru olan insanı tanımanın en doğru yolu ise tarihi ve sosyolojik gelişmelerinin yanında bizzat yaşadıkları coğrafyaya gidip buradaki insanlarla bizzat iletişim kurarak, yaşadıkları ortama dâhil ve yaşantılarına şahit olmak ile mümkündür.

Uzun yıllar çalışmalarını takip ettiğim ve tesadüfen yine bir belgesel çekimi için çıktığı Özbekistan yolculuğu esnasında tanışma fırsatı bulduğum Araştırmacı Gazeteci İsmail Kahraman, “Belgesel tadında Devr-i Alem” adı ile dünyanın hemen her köşesinde yapmış olduğu belgeseller ile farklı coğrafyaları ve bu coğrafyalarda yaşayan ve yaşananları, acıları yanında sevinçleriyle, kötöleri yanında iyileriyle, hayal kırıklıkları yanında umutlarıyla bizlere bambaşka bir bakış açısıyla tanıtmaya çalışıyor.

Devr-i Alem’in bu kez durağı Afrika...

Dünden bugüne gerek kendi içinde gelişen gerekse dışarıdan yapılan müdahalelerle bölgenin tarihini oluşturan, coğrafyasını belirleyen ve insanını şekillendiren olayları ve durumları ele alarak çokça merak edilen bu güzel kıtayı ve insanlarını, ülkelerinde, şehirlerinde, köylerinde hatta evlerinde ziyaret ederek onları daha yakından tanımak ve tanıtmak, anlamak ve anlatmak istiyoruz... Afrika halklarının sahip oldukları yer altı ve yer üstü zenginliklerine rağmen yaşamak zorunda bırakıldıkları zorlu hayatın Dünyanın diğer kıtalarında yaşayan insanlara aktarılmasına ve Afrika’da yaşanmış ve yaşanmakta olan dramlardan çıkarılacak dersler konusunda farkındalığın artırılmasına yönelik umduğum bu projeye ufak da olsa katkı sağlayabilmek çok güzel...

Afrika kıtasının neredeyse tamamını içine alan ve yıllar süren özverili bir çalışmanın ürünü olan “Kültür ve Medeniyet Tarihimizde AFRİKA” belgesel serisinin Doğu Afrika’dan Kuzey Afrika’ya Devr-i Alem başlıklı “Somali-Etiyopya” bölümünü oluşturan bu kitap bizi dünyanın bilinen ancak çok da tanınmayan bir köşesine götürüyor...

Sizleri kimi zaman merakla, kimi zaman hüznle ancak çoğunlukla ilgiyle eşlik edeceğinizi umduğum büyüğü bir yolculuğa çıkarıyor bu belgesel... İyi seyahatler...

Deniz Ayar
10.12.2021

Tarihçi-Yazar Ahmet Uçar'dan...

Afrika, Asya ve Avrupa ile birlikte tarihimizin üç sacayağından birisidir. Biz Türkler 11. yüzyıldan itibaren Afrika ile Kuzeybatısından da olsa münasebet kurmuş bir milletiz. Osmanlı Devleti 16. yüzyıl başlarından itibaren Kuzey Afrika ve Afrika'nın Doğu kıyıları boyunca bu kıta ile çok yakından ilgilenmişti. Özellikle 19. yüzyıl Osmanlı'nın "Kara Kıta'nın" Kuzey, Güney ve Orta kısımlarında kültürel ve dinî temsilciler açısından adının sıkça duyurulduğu dönemler olmuştur.

Afrika'da özellikle Avrupalı Coğrafya Cemiyetleri mensupları sözde "bilinmeyen topraklar" misyonu için çıktıkları seyahatlerde misyonerlerle birlikte sömürgeciliğin alt yapısını oluşturlarken, bölgeye ilgi duyan bazı ehl-i insan Batılılar bile Afrika'nın sömürge olmaması için Osmanlı'dan "Hilafet'in nüfuzunu kullanmasını" ıstirham ediyorlardı. Çünkü Osmanlılar Afrikalılara İslamî ve insanî bakış açılarıyla çok önemli bir değer atfediyordu. Bir başka ifade ile "onlara gözlerinizi kapatınız, size bir hediye vermek istiyoruz" diyerek, gözlerini açtıklarında topraklarına ve madenlerine el koyup, onlara muharref İncil ve Filistinli esmer renkli Hz. İsa'yı Avrupalı mavi gözlü ve ibadet edilmesi gereken bir tanrı olarak sunmuşlardı.

Çok değerli gazeteci, televizyoncu ve yazar İsmail Kahraman Bey, belgesel metni tadında ve kaynaklara dayalı bu eseri ile bize hem ecdadımızın o bölgelerdeki unutulmaz hatıralarını hem de kıtanın Avrupa emperyalizminin baskısı altında çektiği acı hatıraları birer ibret belgesi ve gönül süruru olarak aktarmaktadır. Elleri sağlıktır.

Onun bu değerli eserine katkı olarak günümüzde de çok önemli bir mesele olan "Libya (Trablusgarp) Meselesi" hakkında Sultan II. Abdülhamid'in bir buçuk asır önce gösterdiği millî tavrı konu alan bir yazımızı da onun bu güzide eserine giriş yazısı olarak takdim ediyorum.

TRABLUSGARP'TA SULTAN II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE YA- BANCİ FAALİYETLER VE ALINAN BAZI ÖNLEMLER

Trablusgarp'ı Osmanlı Devleti adına 1881-1896 yılları arasında 15 yıl Sakız göçmeni bir Türk ailesinin çocuğu olan Ahmed Rasim Paşa yönetmişti. İlk öğrenimini Atina'da yapmış olup burada Rumca dışında gittiği yabancı okullarda Fransızca ve İtalyanca da öğrenmiştir. Daha sonra ailesinin İstanbul'a gelmesi üzerine Osmanlı mekteplerinde Türkçe, Arapça ve Farsça da öğrenmiştir. 1848'de bildiği dillerin fazlalığı sebebiyle 22-23 yaşlarında Tercüme Odası'nda devlet memurluğuna başlamıştır. Rumeli ve Anadolu'da kısa süreli Yanya (2 defa), Tuna, Şarki Karahisar, Trabzon (3 defa), İşkodra, Konya, İzmir, Selanik ve Bursa Valiliklerinde bulunmuş ve ardından Trablusgarb Valiliğine tayin edilmiştir.¹

Ahmed Rasim Paşa özellikle Trablusgarp'ı muhtemel bir İtalya saldırısına karşı savunmak için aldığı askerî önlemlerle dikkatleri çekmişti. Taşrada Trablusgarp'taki muhtelif unsurlardan 800'er kişilik piyade, 200'er kişilik süvari oluşacak taburlar teşkil ederek düzenli bir orduya dönüştürmeye çalışmıştı. Bu taburlardan her bölgede ikişer birlik kurulacaktı. Ancak onun en önemli askerî planı Trablus ve Bingazi'den gelen gönüllülerle ortak

bir Trablusgarp Kolordusu kurmaktı. Ancak bu ordu kurulurken Ahmed Rasim Paşa'nın sözleriyle "yerli ahalinin evlad-ı Türk ile mahlut olmaları" yani yerli Arap halk ile Kuloğlu denilen Osmanlı döneminde oraya yerleşen Türk unsurların ayrılamayacak şekilde bir araya getirilmeleri idi.

Ayrıca yerli halkın Osmanlı'ya bağlılığını kuvvetlendirmek için onların ileri gelenlerinin çocukları subaylık eğitimine tabii tutularak kolağası rütbesinden başlayarak kademe kademe rütbe kazanarak oluşturulacak bu orduda görev alacaklar ve böylece aileleri de itibar kazanacaklardı.² İstanbul'daki merkezi yönetim de 16 Şubat 1891'de Vali'nin bu projesine destek vererek, oluşturulacak bu birliklerde kolağası rütbesi ile göreve başlayacak olan yerli subay adaylarını Trablus ve Bingazi'de oluşturulacak iki taburda eğitmek üzere Bingazi ve Trablus'tan ikişer hoca adayı istemişti.

Bunlar İstanbul'da gerekli eğitimi aldıktan sonra vilayete dönerek orada kurulacak iki taburda eğitim vereceklerdi. Böylece kendi vatanlarının savunmasına katkıda bulunacaklardı. Bu bağlamda seçilenlerden ilk olarak Bingazi'den Salim Mecîsî ve Hacı Salim Dağem Efendiler İstanbul'a gelmişlerdi. Trablus'tan gelecekler beklenmeydi. Bu iki zat, İstanbul Beşiktaş'ta acilen münasip bir ev bulununcaya

1 Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî, (Yay. Haz. Nuri Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, C. IV, s. 1351

2 Mustafa Arık, Trablusgarb Vilâyeti Üzerinde İtalyan Tehdidinin Ortaya Çıkışı ve Osmanlı Devleti'nin Aldığı Askerî-Siyasî Tedbirler (1881-1911), İstanbul Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s.47-49.

kadar Şazeli Dergâh-ı Şerîf'inde misafir edileceklerdi.³ Ahmed Rasim Paşa, valiliğinin onuncu yılı olan 1891 yılında İstanbul'a Sultan II. Abdülhamid'e gönderdiği bir raporda özellikle kabilelerin kontrolü, telgraf hattı, bayındırlık hizmetleri yanında -2205 yapı, 920 bağ ve 2335 bahçe-, ekonomiyi canlandırmak için ipek böcekçiliği ve dokumacılığı teşvik etmişti.

Bunların dışında özellikle vilayetin her tarafında yaptırdığı mahalle mektepleri ve medreseler ile dikkate değer bir eğitim hizmeti vermişti. Trablus ve Bingazi limanlarının -her mevsim kullanılabilir hale gelmeleri için- yeniden yapı faaliyetlerini başlatmış, Trablus'ta iletişim için bir posta teşkilatı kurulmuş ve Trablus'tan Homs Kazasına kadar da bir telgraf hattı çekirtmişti.⁴ Ahmed Rasim Paşa, Temmuz 1891'de Trablus'un içme suyu için kuyular açtırıp, buharlı tulumba kullanarak şehre 6 adet çeşme yaptırmıştı.⁵

2 Mart 1892 tarihli bir belgeye göre Sultan II. Abdülhamid tarafından Trablusgarb'da gerekli ıslahatların yapılabilmesi için geniş yetkilerle vilayete gönderilen Askerî Teftiş Komisyon-u Âlisinden ve Padişah Yaverlerinden Şakir Paşa, dönüşünde verdiği raporunda Trablusgarb Fırka Kumandanının derhal azliyle yerine daha ehliyet

ve iktidar sahibi bir zat gönderilmesini, onun emrine de yapılacak ıslahat faaliyetlerini yürütmek üzere gayet ehil ve muktedir ikişer zattan mürekkep bir heyetin tayin edilerek üçlü bir komisyon oluşturulmasını teklif etmişti. Şakir Paşa'ya göre her ne kadar vilayette meclis-i idare mevcut ise de beklenen ıslahatları daha hızlı ve kolaylıkla icra edilebilmek için vilâyete bağlı sancak ve kazalardan çağrılacak ikişer temsilcilerden bir meclis oluşturularak, -bunlara Sultan maaş da bağlamalıydı- görevli heyet tarafından hazırlanacak ıslahat projesi Vali başkanlığında toplanacak bu mecliste birer birer görüşülerek ve tartışılarak kabul edilmeliydi.⁶

Özellikle Trablus limanı önlerine kadar gemileriyle gelen İtalya'nın girişebileceği bir işgal girişimine karşı aldığı askeri, siyasi ve diplomatik önlemler üzerinde durmaktadır. Seraskerlikten gönderilen askerî heyetlerin yardımı ile aldığı tedbirler yanında Batılı devletlerin Osmanlı toprakları üzerinde emlak edinip, daha sonra da bunu gerekçe göstererek bu topraklarda hak iddiasında bulunmasına müsaade etmemişti.⁷ Ahmed Rasim Paşa, 1881/1882 tarihinde (Valiliğinin ilk yılında) İtalyanların Muhammed Mağravî adında yerli casuslardan bir adamları vasıtasıyla Sirte civarında toprak satın almalarına engel olmuş ve daha

3 COA. İ. DH. 1218/95393.

4 Hamiyet Sezer, "II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı'da Vilâyet Yönetiminde Düzenleme Gayretleri-Trablusgarb Örneği ve Ahmet Rasim Paşa", AÜ. DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, C. XX, S. 32, Ankara 2002, s.163-178.

5 COA. İ. DH. 1231/96451.

6 COA. İ. DH. 1268/99691.

7 Hamiyet Sezer, Agm, s.163-178.

sonra da bu politikayı sürdürmüştü.⁸

İtalyanlar her fırsatta Osmanlı'nın Trablusgarp'taki hâkimiyetini sarsmak için yalan haber ve yerli işbirlikçiler vasıtası ile yalan propaganda faaliyeti yürütüyorlardı. Hatta 1885 yılı Kasım ayı başlarında İtalya'da yayınlanan Curnale di Sicilya gazetesinde, "Trablusgarp'a yeniden gönderilen bir miktar Osmanlı askerinin bölge halkının bir kesimi tarafından gösterilerle karşılanmasının huzursuzluğa sebep olduğu, vilayette huzur ve asayişin kalmadığı" iddiası ile vilayeti İtalya'nın işgal etmesi için bir gerekçe bulunmaya çalışılmış, buna cevap veren Osmanlı Hariciyesi, İtalyanların bu uydurma haberlerinin kaynağının "yerli halkın bir miktar yeni askerin ve dört adet topun gelişinden duydukları sevinçle atıkları çıkışlar olduğu" vurgulanmıştı.⁹

23 Kasım 1893 tarihli bir belgede de İstanbul'daki İngiltere Büyükelçiliğinin sahil ve şehirden 2 saat uzaklıkta Tacura adlı köyde yaşamak isteyen iki İngiliz'e Trablusgarp Valiliği tarafından müsaade edilmediği konusunda şikâyetle bulunduğu belirtilerek, Büyükelçiliğe Osmanlı Hariciyesi tarafından verilen cevabın tercümesi gönderilmişti. Bakanlığın İngiltere Büyükelçiliğine verdiği cevapta Sultan II. Abdülhamid'in 9 Aralık 1888 tarihli bir iradesine de atıfta bulunarak Sultan'ın kesinlikle "Osmanlı ülkesi içerisinde yabancı casusların dolaşmasını istemediği", sadece istisna ola-

rak bir -iki kez İngiltere Konsolosu ve akrabalarının sayfiye yerlerini dolaşmasına göz yumulduğu belirterek bu iki İngiliz'e neden izin verilemeyeceğini şu cümlelerle anlatılmaktadır:

Ancak Tacura Köyüne gitmek isteyen iki İngiliz'in iki- üç sene evvel Trablusgarp'a gelen misyoner olup, şehirdeki çarşı ve pazarda yerli İslâm ahaliye meccanen Hristiyanlığa dair dinî kitaplar dağıttıkları ve bazı cahil ve gafil zencilere gizlice dinî telkin ve talimde bulundukları şahitlerle tesbit edilmiş ve kesinleşmiştir. Bu sebeple bu türlü muamele ve hareketten kendileri menedilmişti. Tacura denilen mahal öyle topluca bir köy şeklinde olmayıp mevcut hâneler yekdiğerine bir kaçır dakika mesafede dağınık ve sahilden uzak bir Bedevi köyü tarzında olmasıyla eğlenmeye ve ikamete şâyân olmadığı halde bunların Tacura'da ve sair mahallerde ikamet etmek istemeleri oralarda ahaliye kitaplar dağıtmak ve Hristiyanlık dinini telkin etmek fikr ve sevdasına mebnidir.

Ayrıca bir de Fransızların Tunus'a girmesinden (işgalinden) sonra bazı Tunus kaçakları ara sıra Trablusgarp Vilayeti'ne geçip şurada burada saklandıkları ve bunlar katil ve eşkıya makulesinden Fransızların düşman-ı kavisi bulunduğu cihetle eğer bir ecnebiye rast gelecek olurlar ise Fransız mı, İngiliz mi hangi milletten olduğunu fark ve temyiz edemeyerek Fransız zannıyla derhal öldürecekleri malûm ildidinden şu halde bir ecnebinin uzak yakın dahil-i

8 Mehmed Nuri-Mahmud Naci, Trablusgarp: Hedefteki Ülke Libya'nın Tarihi, (Yay. Haz. Ahmet Kavas, Abdullah Erdem Taş, Muhammed Tandoğan), Tarihçi Kitapevi, İstanbul 2012, s.159.

9 COA. HR. SYS. 1531/13.

vilayette gezmek için yanına sekiz on nefer zabtiye verilmesi lâzım geleceği gibi işbu misyonerler de civar mahallerde ve şurada burada çadır kurup istedikleri gibi davranmaları için yeterince muhafız verilmesi gerekmektedir.

Bu ise o bölgede çok zor olduğu gibi, misyonerlerin hükümetçe bu şekilde arzu ettikleri mahallere gitmelerine ve ikametlerine izin verilip yardım edilmesi, onların serbestçe misyonerlik icrasına müsaade etmek demektir. Bunun da ahalinin zihinlerinde ve itikatlarında olumsuz tesirleri olacağı ve manevî yönden mahzurlu ve zararlı neticelerin olacağı gayet açıktır. Bundan dolayı bu ana kadar hariçten buraya gelip de daimî ve geçici her nasıl olur ise olsun şehir merkezinin yakın ve uzak haricinde seyahat veya ikamet etmek isteyen ecnebidlerden hiçbirine kesinlikle ruhsat verilmediği gibi bu misyonerlere de şehir merkezinden harice çıkmalarına ve şurada burada gezip ahali ile irtibat kurup, onlara nüfuz etmelerine müsaade olunmamaktadır.

Ancak vilâyete bağlı Hums merkezde fabrikası olan İngilizeli ve İtalyalı tacirler kendi işleri gereği orada ikamet etmekte ve ara sıra Trablus'a gelip gitmekte olduklarından bunlara hiçbir şey denilmemektedir. Her ne kadar Trablusgarb ahalisinin sağlam dinî inançları iktizasınca misyonerler tarafından vuku bulan o gibi iğfal edici faaliyetlerin asla tesiri görülememiş ve görülemezse

de merkez-i vilâyet -bu tür faaliyetleri olsa bile- daima göz önünde bulunduğundan hükümetin sürekli takibi ve kaydettiği istihbarat ile en küçük bir fenalığa meydan verilmemek ve Padişah'ın arzusu dışında bir gelişme olursa hemen bunun önünü alabilmek mümkündür. Ancak bunların (misyonerlerin) hariçte bir takım Bedevi ve vahşi Araplar içine gidip onları ruhen hasta etmeleri ve o türlü muamele ve harekette bulunmaları muhatara ve tehlikeye sebep olabilecek hallerden olduğu için bu bölgelerde, bu sebeple Vilayet tarafından kadim usullere ve uygulamada olan kanunların muhafazası için bu tür izinlerin verilmesinin mümkün olmadığını dikkatlerinize sunarım.¹⁰

Başarılı bir vali olan Ahmed Rasim Paşa, 9 Ağustos 1896'da hasta ve yaşlılık gerekçesi ile istifa etmiş ve bir yıl sonra da İstanbul'da konağında vefat etmişti.¹¹ Trablus'ta Sultan II. Abdülhamid'in 17 Ocak 1897 tarihli iradesi ile şehir içi ulaşım için 241.000 kûsur kuruş bedelle İtalyan siyah taşından 950 metre uzunluğunda ilk atlı tramvay hattı inşasına başlanmıştır.¹² 18 Aralık 1900 tarihli bir belgede Sultan II. Abdülhamid'in bir irade ile hâlâ yapımı devam eden Trablus Limanı'nın yapım imtiyazının Selanik Limanı gibi Hazine-i Hassa'ya Şahane'ye ihalesi ve bu işe ecnebid kimsenin karıştırılmaması istenmişti.¹³ Sultan II. Abdülhamid döneminde Yemen gibi uzaklığı ve coğrafi büyüklüğü sebebiyle Trablusgarb 1.sınıf (derece-i

¹⁰ COA. HR. SYS. 1531/20, 5 ve 6 nolu belgeler.

¹¹ Mustafa Arık, Agt, s. 49.

¹² COA. İ. TNF. 6/12.

¹³ COA. İ. TNF. 9/36.

ûlâ) bir vilayettir ve buraya atanan valinin maaşı 20.000 akçedir. Ancak buna rağmen yine de Devlet buraya vali bulmakta sıkıntı yaşamaktadır.¹⁴ Arnavut İsmail Kemal Bey, 1900 tarihinde tayin olduğu Trablusgarp valiliğini, bir hizmet olarak değil, rakipleri tarafından merkezden uzaklaştırma olarak görmüş ve bu sebeple de İstanbul'daki İngiliz sefirine bir mektup göndererek, onun yardımı ile bir İngiliz gemisine binerek soluğu İngiltere'de almıştır. 13 Mayıs 1904'te Vali Hüsnü Paşa öldüğü zaman devlet yerine gönderecek bir vali bulamadığı için -aylarca bekledikten sonra- aynı yılın sonunda Trablusgarp Fırka Kumandanı Recep Paşa'yı vekaleten vali tayin etmişti.¹⁵

2 Temmuz 1898'de Trablusgarp'a gönderilen ve 1908 yılına kadar burada Fırka Kumandanlığı ve son dört yıl da Vali Vekilliği yapan Recep Paşa, Trablusgarp limanlarında deniz ticaretini büyük ölçüde elinde bulunduran İtalyanın, Trablusgarp ve Bingazi'de kurduğu Banco di Roma (Roma Bankası) aracılığıyla büyük araziler satın aldığını ve vilayeti ele geçirmek için bazı gizli faaliyetlerde bulunduğunu İstanbul'a bildirmiş, İtalyan saldırı ve işgalini önlemek için kendi döneminde Banco di Roma'nın yaygınlaşması ve faaliyetlerini engellemek, Trablusgarp

halkına silah dağıtmak gibi bazı önemli tedbirler almıştı.¹⁶ 1880'de İtalyanların 6.000.000 lira sermaye ile Trablusgarp vilayetinde bir banka açtıkları haberi Türk Hükümeti nezdinde büyük endişeye sebebiyet vermiş ve İtalya Hükümeti'nin bu haksız fiiline bir tepki olarak Osmanlı Devlet Bankası (Ziraat Bankası) Şubesi açmış, 1907'de İtalyanların Banka açma isteklerini de Fırka Komutanı ve Vali Vekili Recep Paşa vasıtasıyla bir süre engellemişti.¹⁷

İtalyanların Trablusgarp'a göz dikmeleri ve oradaki faaliyetlerini arttırarak işgal etme arzuları ile ilgili en ciddi rapor 14 Ekim 1904'te Dr. Mehmed Reşid (Şahingiray) Bey tarafından Sultan II. Abdülhamid'e sunulmuştu. Bu rapora göre bir yarımada ve birkaç verimsiz ada üzerinde sıkışıp kalan İtalyanlar hırs ve iştah nazarlarını Trablusgarp'a dikmişlerdi. Tunus ve Habeşistan'daki başarısızlıklar onların Afrika'daki işgal ümidini sona erdirmemişti. İtalyanlar çevirdikleri siyasi fırladıkları İngiltere ve Fransa ile anlaştıktan sonra "baldırı çıplak İtalyan muhacirler" ile Trablusgarp'taki nüfuzunu her gün biraz daha arttırmaya çalışmaktaydılar. Halk ikiye ayrılmıştı. Büyük bir bölümü dinî hisleri gereği İtalyan işgalini istemezken, İtalyanlardan aldıkları para ile sefil bir grup İtalyan müesseseleri ve faali-

14 Abdülhamid Kırmızı, Abdülhamid'in Valileri: Osmanlı Vilayet İdaresi 1895-1908, Klasik Yayınları, İstanbul 2008, s.209.

15 Abdülhamid Kırmızı, Age, s.56-57

16 Aışa Moftah Mılad, II. Abdülhamid Dönemi Trablusgarp Vilayeti Islahat Lâyhaları, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016, s.29.

17 Ghait. A. Ali Alarabi, Trablusgarp (Libya)'da 1844-1943 yılları Arasında Eğitim Sistemi, Karabük Üniversitesi SBE. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karabük, 2019, s.171-172.

yetlerini abartarak medh etmekte idi.

Hatta başta Vali olmak üzere bazı yöneticiler de İtalya'nın faaliyetlerine mâni olmakta yetersiz kalmaktaydı. Ona göre Başkent İstanbul'dan uzak oluşu ve coğrafi konumu gereği İtalyanların işgal arzularını biraz daha arttıran Trablusgarp'ı elde tutabilmenin en önemli yolu vilayetdeki yönetim kadrosunu yenilemek, şehirleşme ve kalkınmayı hızlandırmak, halkın, bölgenin ve ordunun ihtiyaçlarını acilen karşılamak, var olan tüm müesseseleri gözden geçirerek halk arasındaki dinî ve millî duyguları yaygınlaştırmaktır.¹⁸

Sultan II. Abdülhamid aldığı bu ve benzeri birçok rapor gereği kendi döneminde bu işgali önlemek için Trablusgarp vilayetini Trablusgarp ve Bingazi adıyla iki farklı idari birim (sancak) haline getirerek, İtalyanların imtiyaz taleplerini Osmanlı'nın siyasi gücü nisbetinde engellemek, İtalya ile diğer Batılı Devletleri çıkar çatışmasına sürüklemek, Trablusgarp'taki mevcut kuvvetleri takviye ederek fırka mevcudunu 20.000'e ve bölgeye Anadolu'dan giden Türklerden oluşan Kuloğulları adlı gönüllü birliklerin sayısını 50.000'e çıkarmak, bu yardımcı kuvvetler için de 40.000 martini ve snayder tüfekleri göndermişti.

Ayrıca şehir merkezlerinde daha çok Şazeli tarikatını himaye ederken, diğer

bölgelerde çeşitli imtiyaz ve yardımlarla Senûsîleri İttihad-ı İslam politikasının gönüllü neferleri haline getirmişti. Hatta Senûsîlerin lideri Seyyid Mehdi'nin teşviki ile Büyük Sahra'daki Tuvaregler ve Guvar Taybuları da Fizan Mutasarrıflığına başvurarak kendi istekleri ile Osmanlı'ya bağlanmışlardı. 1902 yılında vefat eden Mehdi'nin yerine tarikatın şeyhliğini üstlenen Şeyh Ahmed, Osmanlı'ya bağlılığını devam ettirerek, 1902-1911 yılları arasında Orta Afrika'da Fransızlara karşı devam ettirilen direniş hareketlerine liderlik yapmıştı.¹⁹

1846 yılından itibaren Fransız ve İtalyan destekli Katolik misyonerler Trablusgarp'ta çok sayıda misyoner okulu açmışlardı. Bu okullar daha çok Fransiskan Misyoner örgütüne bağlı okullardı. Başta Trablus, olmak üzere daha çok Akdeniz kıyısındaki şehirlerde kurulmuşlardı. Katolik misyonerler daha sonra da El-Hums, Bingazi ve Derne şehirlerinde okullar açmışlardı. Anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise ve meslek lisesi olarak faaliyet gösteriyorlardı. Bunlara bağlı oldukları hükümetlerden çok miktarda para yardımı yapılmaktaydı. Fransa'daki Katolik Cemiyeti, laik Fransız Hükümeti'nin de yardımı ile 1898'li yıllarda Trablusgarp vilayetinde yönettiği Saint Joseph Kız ve Fransiskan papazlara ait erkek mektepleri için yıllık 18.000 Frank harcamaktaydı. Ancak Trablusgarp

18 Necdet Bilgi, "Trablusgarb'a Dair Bir Lâyiha", Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, Sayı 3, İzmir 1999, s. 81-112.

19 Zoubair Khalfallah, Trablusgarb Meselesi ve Osmanlı Kamuoyunun Tutumu (1878-1912), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi SBE. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2009, s.75-80.

Müslümanları yine de bu mekteplere çok da fazla değer vermedikleri için buralarda bir okuldaki öğrenci sayısı genel toplamda 600'i bile geçmiyordu.

Mahmud Naci'nin "Trablusgarp Kitabı" adıyla Arapça olarak da yayınlanan eserine göre 1902'de Fransız okullarında 80 erkek ve 70 kız olmak üzere toplam 150 öğrenci vardı. İtalyan okullarında 277 erkek ve 310 kız olmak üzere toplam 587 öğrenci vardı.²⁰ 4 Şubat 1901'de Trablus'ta Alliance Israélite (Uluslararası İsrail İttihadı) adlı Fransa merkezli bir Yahudi örgütü tarafından kız ve erkek olmak üzere iki kısımdan ibaret İbranice, Arapça, Fransızca ve İtalyanca eğitim veren bir de Yahudi okulu kurulmuştu. Okulda İbranice Tevrat ve Zebur dersleri de veriliyordu. Bu okulda eğitimlerini tamamlayanlar Tunus ve Fransa'daki okullara gönderilmekteydiler. Örgüt bu okullardaki eğitim için 16.500 Frank harcıyordu. Mahmud Naci'nin verdiği bilgiye göre bu okulda 1902 yılında 65 erkek 60 kız olmak üzere 125 öğrenci vardı. Ayrıca Protestan misyonerlerin de Trablus'ta İngiliz Konsolosluğu içerisinde kendilerine ait bir mabetleri ve Freire Mariente yönetiminde biri kız, diğeri erkek iki de okulları bulunmaktaydı.²¹

Aslında Trablusgarp Vilayetindeki eğitim faaliyetlerinde ilk modernleşme 1857 yılı ve sonrası dönemde gerçekleşmişti. Sultan II. Abdülhamid dönemi sonlarında Trablusgarp Vilayetinde 24 ilkokul, Osmanlı Maarif

Nezaretine bağlı Trablus, El-Hums, Derne, Bingazi ve Fizan'da (Marzak'ta) erkek öğrenciler eğitim veren 5 ortaokul vardı. Trablus'ta bir de askerî ortaokul bulunmaktaydı. Ayrıca Trablus'ta 14 Temmuz 1898'de Tümen Komutanına gönderilen "Daha çok Trablus'ta vazifeli askerî yöneticiler olmak üzere Müslüman ailelerin -Sünni inanca aykırı olarak- kızların Frenk mekteplerine göndermelerine mâni olmak için" Sultan II. Abdülhamid arzusu üzerine bir kız ortaokulu açılmış ve bu okul için İstanbul'dan bir hanım öğretmen getirtilmişti.

Trablus'ta Sultan II. Abdülhamid döneminde bir lise, 1901'de kurulmuş bir öğretmen okulu (Dârülmualimîn), 1898'de bir Osmanlı subayının yönetiminde kurulan; dokumacılık, ayakkabıcılık, marangozluk, dericilik, ciltçilik, matbaacılık vb. alanlarda eğitim veren bir de İslamî Sanatlar ve El Sanatları Mektebi vardı. Ayrıca 1901'de Trablus'ta vilayeteki İtalyan ve Fransız misyoner okulları ile rekabet edebilmek için ilk, orta ve lise bölümleri bulunan, yatılı öğrenci de alan, yabancı dil eğitimi de verilen İrfan Mektebi adlı devlet destekli bir de yatılı özel okul açılmıştı. Bütün bu okullarda Arapça ve Türkçe temel eğitim dili olarak kullanılmaktaydı.

Birçok Trablusgarplı çocuk da Harbiye, Tıbbiye, Mülkiye, Mektebi Sultani ve Öğretmen okulları yanında 1892'de açılan Aşiret Mektebi'nde yüksek tah-

20 Ghait. A. Ali Alarabi, Agt, s.109-114.

21 Ghait. A. Ali Alarabi, Agt, s.106-108.

sillerini tamamlayarak Osmanlı bürokrasisinin çeşitli kademelerinde vazife almışlardı.22 1909'da Osmanlı Devleti'ndeki saltanat ve güç değişikliğinden sonra, daha önce millî birliğini sağlayarak sömürgecilik yarışına girmiş olan İtalya "eski Roma imparatorluğunu yeniden diriltmek" arzu ve emeli ile gözünü Osmanlı'nın Afrika'daki son toprak parçası olan Trablusgarp'a dikmiş ve saldırıya geçmişti.

Ahmet Uçar
Tarihçi-Yazar

Kitabın Hazırlık Sürecine Dair...

Afrika, küçüklüğümden beri mağdur ve yardıma muhtaç olarak tanıtılan ve anlatılan bir bölge. Fakat bu kadarla sınırlı olmayan bir tarihten, bir kültürden bahsettiğimizi çoğu zaman unutuyoruz. Bu yüzden onunla ilgili yapılan çalışmalara oldukça önem veriyorum. Bu vesileyle Kültür ve Medeniyet Tarihimizde Doğu Afrika kitabının yayınlanmasına katkı sağlamış olmaktan mutluluk duyuyorum.

Bu kitabı hazırlarken en çok dikkat ettiğim şey, bir bölgeye dair ansiklopedik bilgi vermekten ötesini taşımasıydı. Doğu Afrika adı altında sadece belli bir tarihi ve kültürel değerleri değil, orada yaşayan insanların taşıdıkları geçmişlerini, ruhlarına nüfuz etmiş geleneklerini, dinlerini, hayat görüşlerini, yaşadıkları mağduriyetleri ve zorlukların üstesinden gelmelerini de göreceksiniz.

Kültür ve Medeniyet Tarihimizde Doğu Afrika kitabını okuyucuya sunmuş bulunmaktayız. Yayına hazırlama sürecinde gerek resimleriyle gerek verdiği bilgilerle oldukça öğretici ve bakış açınızı genişletecek bir kitap olmasıyla dikkatinizi çekmek isterim.

Ülkü Tatar

Etiyopya'dan Somali'ye Habeşistan'da Devriâlem

Devr-i Âlem ile 15 Aralık 2007 tarihinde başlayarak 13 gün sürecek seyahatimiz boyunca, Doğu Afrika'nın merkezi Etiyopya'dan, Orta Afrika'nın kalbi Çad'a, Kamerun'dan ve Nijerya'ya, kültür ve medeniyet tarihimizi araştırıp belgeselleştirmek üzere Kara Kıta Afrika yolundayız.

15 Aralık 2007 Cumartesi günü Dubai aktarmalı uçuşla ilk hedefimiz olan Osmanlı'nın Habeş eyaletine ulaşmak üzere İstanbul'dan Afrika'ya doğru yola çıkıyoruz. Ecdadımızın 1517'de Mısır'ın fethiyle birlikte Afrika'nın kuzeyinde başlayan bölgedeki hakimiyeti döneminde, 400 yıl gibi uzunca bir zaman huzur ve güvenlik getirdiği Afrika'yı görecektik olmanın ve geçmişimizin manevi izleriyle yüzleşecek olmanın heyecanını taşıyoruz. Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'ya giden uçağımız Dubai'den kalkıyor ve biz Umman ve Yemen semalarını bir bir arkamızda bırakıyoruz. Uçağımızın Kızıldeniz'i geçip Habeşistan'a, yani Etiyopya hava sahasına girmesinden sonra, Kızıldeniz'in Hint Okyanusu girişini, Kızıldeniz sahilleri ve Afrika coğrafyasının kâh çöl kâh dağlık bölgelerini keyifle seyrederken, zihnimizde belleğimizdeki tarih sayfalarında dolaşıyor ve Habeşistan'ı anımsatıyor bize... Habeşistan'ın Peygamber Efendimiz döneminde Müslümanlara nasıl kucak açtığını ve yardım ettiğini...

Bugün adı değişip Etiyopya olsa da burası İslâm'a ilk kucak açan Kral Necaşi'nin memleketi ve benim gönlümde her daim Habeşistan coğrafyası...

Burası adı ile sanı ile Osmanlı'nın Habeş eyaleti... Habeşistan semalarında uçarken Habeşistan hakkında kitap yazan Kazım Karabekir Paşa'yı yademedim geçmek olur mu? Ya da mezarı dahi bu bölgede olan, Memlûkler döneminde Mısır'a yerleşmiş Çerkes bir ailenin oğlu olan ve 19 yaşında Albay, 35 yaşında Habeşistan Beylerbeyi olup, başarılarından dolayı Sultan III. Murad'ın "Büyük işler başardın Paşa" iltifatına mazhar olan Kafkasya Fatihî namıdiğer Habeşistan Fatihî Özdemi-roğlu Osman Paşa'yı... Ya da İtalyanlara karşı Etiyopyalıları örgütleyerek 1930 yılında İtalyanlara bu coğrafyayı dar eden Mehmet Vehib Paşa'yı...

Nil Nehri "Hoş geldin!" Diyor

Uçağımız Habeşistan'ın, yeni adıyla Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'ya doğru yol alırken, ben de Nil Nehri'nin doğduğu coğrafyaya gitmenin heyecanını yaşıyorum. Yeşil Nil'in çağlayarak doğduğu bu yer, günümüz siyasi coğrafyasında önemli bir yere sahip. Nil Nehri'nin kültür tarihimize de çok önemli bir yeri var. Üstat Necip Fazıl'ın Sakarya şiirinde yer alan "Nerede kardeşlerin cömert Nil, yeşil Tuna/Giden şanlı akıncı, ne gün döner yurduna" mısraları hem uçakta hem de Etiyopya'da dilimde tesbih oluyor.

Sakarya şiirinde sözü edilen Nil Nehri vadisini uçaktan kısmen de olsa görmek nasip oldu. Uçağımız Aden Körfezi Afrika semalarına girdiğinde çölün ortasında, simsiyah dağların arasında kıvrım kıvrım fark edilen vaha ve yeşil-

liğin, uçağımız yaklaştıkça muhteşem Nil Nehri olduğunu anladım. Uçağımız adeta bize hoş geldin dercesine göz kırpan Nil Nehri üzerinde uçarken, sevinçle ve heyecanla “Burası bizim Nil, kültür coğrafyamızın kilometre taşı Nil Nehri!” diye bağırmak geliyor içimden.

Nil ve Tuna’yı Görmek, Yaşamak Demek!

Osmanlı coğrafyası, Türk Dünyası ve İslâm Medeniyeti tarihi ile ilgilenen gazeteciler, seyyahlar ve araştırmacılar, Nil Nehri’nin doğduğu Habeşistan coğrafyasını ve Akdenize döküldüğü Mısır coğrafyasını kesinlikle görmeli ve Almanya’nın Kara Orman bölgesindeki Dunaouşingen (Dunaueschingen) kasabasında Brigach ve Breg nehirlerinin birleşmesiyle meydana gelen Tuna Nehri’nin membaından kana kana su içerek Tuna Nehri karşısında Osmanlı Türk tarihini düşünmeli...

Tuna ve Nil nehirleri beni her zaman heyecanlandırır ve başka diyarlara götürür... Ah Nil, vah Tuna... Hey gidi Sakarya... Onlar sadece bir nehir değil, binlerce yıllık Türk İslâm tarihinin aktığı sınırlar, tarih ve kültür abideleri...

Afrika’da Nil, Balkanlarda Tuna, Anadolu’da Sakarya... Medeniyet tarihimizin simgesi, kültür tarihimizin temel taşlarıdır...

Nil: Çölü Vahaya Çeviren Nehir

Doğduğu yerden, döküldüğü yer olan Akdenize kadar 6648 km kat ederek, yolculuğu boyunca sınırlarından geçtiği, Burundi, Ruanda, Tanzanya, Uganda, Kenya, Zaire, Etiyopya, Sudan ve Mısır’a hayat veren Nil, özellikle Mısır medeniyetinin oluşmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Herodotos’un da dediği gibi

“Mısır, Nil’in armağanıdır.”

Herodotos’un bu benzetmesi boşuna değildir. Nil Nehri, tarih boyunca kültürel, siyasi, sosyal pek çok alanda bölgeye katkı sağladığı gibi, bölge ekonomisinde önemli yere sahip olan tarım da Nil sularından faydalanılarak yapılmaktadır. Bu tarımsal önem, tarih boyunca hayatlarını Nil Nehri’ne bağlayan bölge halkı nazarında nehri kutsallaştırmıştır. Öyle ki yılın bereketli geçmesi için Nil Nehri’nin rızasının alınması gerektiği inancıyla her yıl haziran ayında bekâr bir genç kızı süsleyerek ve törenle Nil Nehrine atarak kurban etmişlerdir. İslâm fethi sonrası Mısır Valisi olan Amr. B. As, İslamiyet öncesi firavun döneminden kalma bu geleneği devam ettirmek isteyen halkın bu talebini, İslâm’da böyle bir şeyin olmadığını, dinimizin bu batıl adetleri ortadan kaldırdığını söyleyerek reddetmiş ve kaldırmıştır.

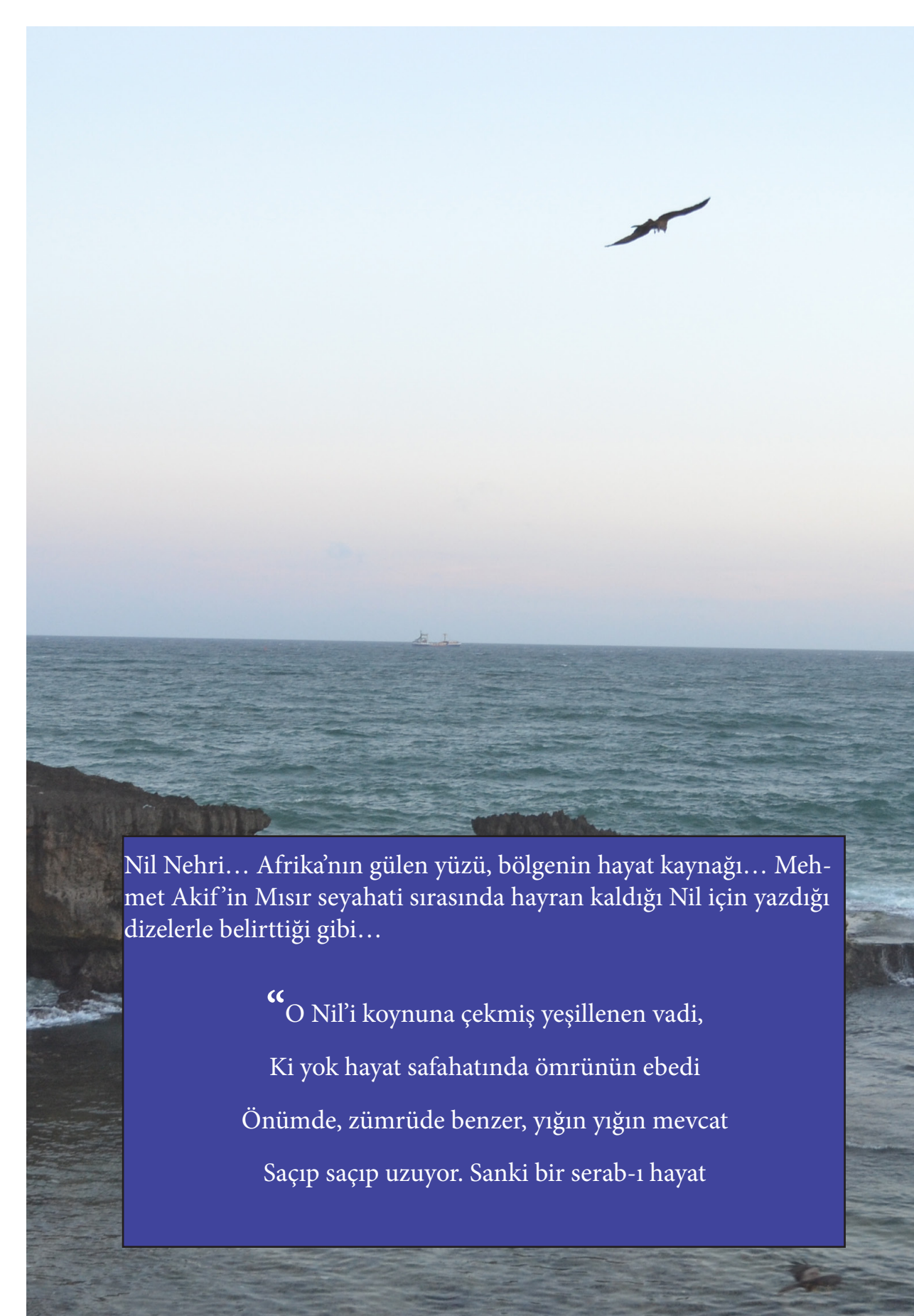
Tarih boyunca bölgenin, kültürel, ekonomik, dinî ve sosyal yaşamını etkileyen ve şekillendiren Nil’le buluşmadan önce, Nil Nehri hakkında, T.D.V İslâm Ansiklopedisi’nde yer verilen tarihî bilgilere kısa bir göz atarak bilgilerimizi tazeleyelim:

Eski Arap edebiyatına da giren nil kelimesi Kur’ân-ı Kerim’de zikredilmemiştir; ancak müfessirlere göre iki yerde geçen (Tâhâ 20/39; Kasas 28/7) “yemm” kelimesinden anlaşılan bu nehidir.

Kaynaklarda büyüklüğü sebebiyle “bahr” (deniz) olarak da anılan Nil İslâm literatüründe önemli bir yer tutar ve bunun büyük bir kısmını coğrafya-tarih kitaplarıyla seyahatnâmeler ve bu bölgedeki idare-vergi sistemi üzerine yazılmış eserler oluşturur. Nehrin kaynağı, yukarı mecrasına (güney) dair bilgiler daha çok Batlamyus ve Strabon’un kitapları gibi Grekçe eserlere dayanmakta ve efsanevî bir mahiyet arz etmektedir. Batlamyus’un Nil’in kaynağının Cebelikamer olduğu yolundaki rivayeti İslâm âleminde XIX. yüzyılın ikinci yarısına, Nil’in gerçek kaynaklarının bulunmasına kadar geçerliliğini korumuştur. Muhammed b. Mûsâ el-Hârizmî’nin naklettiği bu rivayete göre sular öncelikle, Ekvator’un güneyinde yer alan Cebelikamer’deki küçük nehirler vasıtasıyla birkaç gölde toplanmakta ve bunlar daha sonra Nil’in kaynağını oluşturmaktadır (Şûretü’l-arz, s. 106-109). Bu bilgi pek çok İslâm coğrafyacısı tarafından tekrar edilmiştir (İbn Havkal, s. 148-149; Şerîf el-İdrîsî, I, 32-33). Bu arada Mısır’ın faziletiyle ilgili kitaplardaki efsanevî

bilgiler de kullanılmıştır. Bu tür eserlerde nehrin kutsal olduğu ve cennetten çıktığı, Mihran ile (İndus) aynı kaynaktan beslendiği ve bütün akarsuların ona döküldüğü gibi rivayetler önemli bir yer tutmaktadır (Muhammed b. Yûsuf el-Kindî, s. 40-44; İbn Zûlâk, s. 74-79). Müslüman coğrafyacılar Nil’in Asvan ile Fustat arasındaki mecrası hakkında bilgiler verirken her iki yakasında yer alan Üdfû, İsnâ, Uksur (Lüksor), Kûs, Kıft, İhmîm, Asyût, Üşmûneyn, Ensinâ, Tahâ, Ehnâs ve Behnesâ adlı şehirlerle bunlar arasındaki mesafeleri de kaydetmişlerdir.

Nil nehrini Kızıldeniz’e bağlamak amacıyla Hz. Ömer’in emriyle Amr b. Âs tarafından açtırılan ve halifeye nisbetle Halîcû emîrî’l-mü’minîn adıyla anılan kanal, Fustat’ın güneyinden başlamakta ve küçük gemiler vasıtasıyla Hicaz bölgesine tarım ürünleri yollanmasına imkân sağlamaktaydı (Makrîzî, II, 143). Nil’in ana kolları arasında yer alan çok sayıdaki göl, ırmak ve kanaldan da ayrıntılı biçimde bahsedilmiştir. (Kaynak T.D.V. İslâm Ansiklopedisi Yazan Fuad Seyid)

Nil Nehri... Afrika'nın glen yüzü, bölgenin hayat kaynağı... Mehmet Akif'in Mısır seyahati sırasında hayran kaldığı Nil için yazdığı dizelerle belirttiğı gibi...

“ O Nil'i koynuna çekmiş yeşillenen vadi,
Ki yok hayat safahatında ömrünün ebedi
Önümde, zümrüde benzer, yığın yığın mevcat
Saıp saçıp uzuyor. Sanki bir serab-ı hayat

ETİYOPYA

Etiyopya'nın Başkenti: Addis Ababa

Uçağımız yaklaşık 8 saat süren yolculuğun ardından Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa havalimanına inerken Nil Nehri vadisinden gözlerimi alamıyorum ve Yeşil Nil'in doğduğu bölgeye mutlaka gitmeliyim, diye düşünüyorum. Ancak, maalesef zaman yok. Yeşil Nil'in doğduğu yer buraya bir hayli uzak ve biz buradan Sudan üzerinden Çad'a geçeceğimizden zamanımız çok kısıtlı.

Nil'in kaynağına gitme arzumuzu bir başka zamana bırakarak kültür tarihimizde ayrı bir yere ve öneme sahip olan Nil ve onun doğduğu topraklar olan Etiyopya'yı tanımaya ve tanıtmaya başlıyoruz.

Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da hiç de alışık olmadığımız bir havaalanı manzarasıyla karşılaşıyoruz. Havaalanında telaş yok, bagaj alma telaşıyla bir yerden bir yere koşuşturan yolcu güruhu ya da şehrin limana yansıyan trafiğin gürültüsü burada hissedilmiyor.

Sakin ve Afrika'nın en bakımlı havaalanlarından biri olduğunu öğreniyoruz. Camlarından dışarıyı görmeye, ülke ile ilgili ilk izlenimlerimizi edinmeye çalışıyoruz. Dışarıda da içerdeki gibi hayat yavaşlatılmış gibi sanki.

İlk olarak, Etiyopya'nın en büyük camisi olan Merkez Camii'nin bulunduğu yere geliyoruz. Burası sadece bir cami değil, aynı zamanda Müslümanların sığınak noktası. Kuruluşu, Peygamber efendimiz dönemine dayanan ve yaz kış yaprağını dökmeyen yemyeşil ağaçlarla bezeli külliye içerisindeki bu özel cami yeşil kubbesiyle ziyaretçilerine göz ve gönül ziyafeti sunuyor... Hristiyan devlet yöneticilerinin camilerinin sadece vakit namazlarında açılmasına izin vermeleri sebebiyle kapısı kapalı olan camiye giremiyoruz.

Yetkililerden aldığımız özel izinle cami çevresinde çekimlerimizi yapıyor ve yerel halkla sohbet ediyoruz.

Kameramıza Arapça açıklamalar yapan Etiyopyalı Müslümanlar, bizlere Necaşi Hazretleri ve İslâm'daki ilk hicretle ilgili bilgiler veriyorlar. Cami çevresindeki medresede okuyan talebeler ve müderrislerden de Osmanlı'nın Habeş eyaleti ile ilgili bilgiler alıyoruz.

Aynı zamanda “Afrika Birliği”nin de merkezi olan Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da bulunan Merkez Camii'nden ayrılırken hüznleniyoruz. Zengin Afrika'nın fakir Müslümanlarının perişan hali her daim gözlerimizin önünde...

Afrika'da İslâm Medeniyeti ve İlk Hicret Yapılan Yer

Habeşistan'ı yakından tanımak için önce Necaşi Ashame Hazretleri'ni tanımak gerekiyor.

Afrika İslâm'da hicret edilen ilk coğrafya, Peygamber efendimizin sahabelerini bağrına basmış Kral Necaşi Ashame'nin yurduudur. Aynı zamanda İslâm'ın Avrupa'ya geçişini sağlayan bir atlama taşı, bir geçiş kapısı, Endülüs İslâm Medeniyeti'nin de maddi manevi beslenme kaynağıdır.

İlk müezzın Hz. Bilal-i Habeşî'nin doğup büyüdüğü topraklardır Habeş diyarı... Endülüs İslâm Medeniyeti'nin maddi manevi beslenme kaynağı olan ve Osmanlı döneminde huzur ve barış içinde yaşamış bir yer... Sonraları ise Batılı emperyalist güçler tarafından sömürölmüş mahzun coğrafya...

Dinler tarihinde müstesna bir yeri olan bu geniş kıta, Osmanlı döneminde huzur ve barış içinde yaşamış ancak Osmanlı'nın buralardan çekilmesinden sonra huzurunu ve istikrarını kaybetmiştir. Hastalıkların, iç savaşların, yoksulluğun pençesine düşmüş mazlum coğrafya... Tarihindeki kahraman savaşçılarıyla, büyük alimleri, hak dostlarıyla, sıcak ve cana yakın insanlarıyla **Afrika...**

Yeryüzündeki tüm karaların beşte biri büyüklüğünde olan Dünyanın üçüncü büyük kıtası Afrika yolculuğumuz başlıyor...

Kuzeyde Akdeniz'e, batıda Atlas Okyanusu'na ve doğuda Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'na komşu olan Afrika, kuzeydoğusundaki Süveyş Kanalı ile Asya'dan ayrılıyor. Babülmendep Boğazı Afrika'yı Arap Yarımadası'na, Kızıl Deniz'i ise Hint Okyanusu'na bağlıyor. Avrupa kıtasından da Cebelitarık Boğazı ile ayrılan Afrika, Asya ve Amerika'dan sonraki üçüncü büyük kıta olmasının yanında, dünyanın en büyük çölü olan Sahra Çölü'ne sahip bir kara parçası olma özelliği taşıyor.

Toplam nüfusu yaklaşık 900 milyon olan kıtanın yarısına yakını Müslümanlardan oluşuyor. Müslümanlar kıtanın doğu, batı ve kuzey bölgelerinde yoğunlaşıyor.

Kıta topraklarının %50'si yetersiz yağış aldığından dolayı kurak olmakla birlikte dünyadaki kurak toprakların 1/3'i Afrika'da bulunuyor. Ülke, akarsu kaynakları bakımından zengin olmasına rağmen bu kaynaklardan gerektiği kadar yararlanamamakta.

Sudan, Eritre, Cibuti, Somali ve Kenya ile komşu olan ve 1.104.300 km² yüzölçümüyle Afrika'nın en büyük ve en kalabalık ölkelerinden biri olan Etiyopya'da iklim tropikal olmakla birlikte sıcaklık, pek çok yerde deniz seviyesinden yüksekliği sebebiyle aynı paraleldeki diğer Afrika ölkelerine kıyasla daha düşük.

Afrika Birliđinin Merkezi: Etiyopya

İlk olarak, yerel bir dil olan Amhara dilinde “Yeni Çiçek” manasına gelen, eski adıyla Habeşistan bugünkü Etiyopya’nın başkenti “Addis Ababa”da kısa bir şehir turu yapıyoruz.

Deniz seviyesinden 2500 metre yükseklikteki dağların üzerinde, okalıptus ağaçlarının arasında uzanan Addis Ababa’nın, Bolivya’nın fahrî başkenti La Paz’dan sonra dünyanın ikinci yüksek başkenti olduğunu öğreniyoruz.

Addis Ababa, başkent olmanın yanında, Afrika Birliği Teşkilâtı ve Birleşmiş Milletler Afrika Ekonomik Komisyonu’nun merkezlerine de evsahipliği yapması bakımından da önemli bir şehir.

Bu yüksek rakımlı şehirde dilenciler, engelliler, inanılmaz derecede zayıf ancak kaslı vücutlu insanlar, yerel satıcılar, alışkın olmadığımız taksi şoförleri hemen göze çarpıyor.

Ülkede büyük bir çoğunluk halâ ilkel sayılabilecek yöntemlerle tarım yapıyor ve ürünlerini yine kendi imkanlarıyla ve çoğu kez saatler süren yolculuklardan sonra pazar yerlerine ulaştırıp satarak geçimlerini sağlıyorlar.

Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı olan ülkede, kahve başta olmak üzere mısır, buğday, tütün, patates, yağlı tohumlar, tef, süpürge darısı gibi tarım

ürünleri yetiştirilmektedir. Üretilen kahvenin büyük bir kısmını yurt dışına ihraç eden Etiyopya, kahve üretiminde dünyada ilk sıralarda yer almaktadır.

Yer üstü zenginliklerinin yanı sıra yer altı zenginliklerine de sahip olan ülkede demir başta olmak üzere bakır, çinko, kurşun, potas ve altın yatakları olmakla birlikte henüz bu madenlerin çıkarılıp işlenecekleri bir tesis bulunmadığından sadece hammadde olarak ihracı yapılmaktadır. Dış ticaretin yapıldığı ülkeler ise genelde Avrupa Topluluđu ve eski Sovyet Bloku ülkeleridir.

Ulaşım için araç yok denecek kadar az. Belki de bu sebeple hepsi zayıf ve kaslı bir vücuda sahip. Sıcakkanlı, konuksever, son derece sağlıklı, bembeyaz dişleriyle kocaman gülümseyen, yanık yüzlü Etiyopyalılar sanki başka bir dünyaya ait gibiler...

İslâm’ın ilk müezzini Bilâl-i Habeşî’yi hatırlatıyor bize bu güzel insanlar. Fakat ne acıdır ki Müslümanları kurtuluş ve namaza çağırın Hz. Bilâl’in avatanında ezan sesi duyulmuyor. 76,5 milyon nüfusa sahip Etiyopya’da nüfusun %60’ını oluşturan Müslümanlar ne yazık ki adeta azınlık gibi yaşıyorlar.

Birçok yerel dilin konuşulduğu, çok fazla etnik kabilenin, farklı din ve mistik inanışın olduğu zengin bir kültürel çeşitliliğe sahip olan Etiyopya, bu karmaşık etnik yapı sayesinde dünyadan ayrı olarak kendi özel kültürünü oluşturmuş. Halkın önemli bir kesimi Sami (Habeşçe) veya Kuşi dili konuşuyor.

Sami dilini (Habeşçe) konuşanlar kendilerini “Habeşa” olarak nitelendirselerde bu durum diğer etnik gruplar tarafından kabul edilmiyor.

Afrika’da Nijerya ve Mısır’dan sonra en kalabalık ülkedir Etiyopya. Ülkede hâkim ırk olan ve nüfusun %40’ a yakınıni oluşturan ve Arap yarımadasından gelen beyaz ve batıdan gelen siyah ırka mensup insanların bir karışımı olan melez ırk Amhara’lar ülkenin orta bölgesinde yaşamaktalar. Kuzeyde Tigrele ve Tigrinalar, güneydoğuda Hâmî kökenli Somaliler, Eritre’de ise Afarlar yaşamaktalar.

Şehirleşme oranının düşük olma sebebi ise nüfusun çoğunluğunun köylerde yaşamasıdır. Doğum ve ölüm oranının yüksek olduğu ülkede ortalama yaşam süresi ise maalesef 40 yıl civarında.

Etiyopya'yı daha iyi anlayıp algılayabilmek adına Davut Dursun'un kaleme aldığı TDV İslâm Ansiklopedisinde yer alan Etiyopya ile ilgili bilgilere bir göz atalım...

“100 civarında mahalli dilin konuşulduğu Etiyopya âdeta bir diller mozağıdır. Esas itibariyle Sâmi, Kûşî ve Nîl grupları olmak üzere üçe ayrılan bu dillerden Kûşî grubuna girenler ülkenin güney ve orta bölgelerinde, Nîl dilleri güneybatı ve kuzeydeki yüksek yaylalarda, Sâmi grubuna girenler de orta, güneydoğu ve kuzeydoğu bölgelerinde konuşulmaktadır. Kuzeyden güneye doğru Tigre, Tigrinya (Tigriña), Amhara (Amarinya), Hararî ve Argobba başlıca diller olup bunların en çok konuşulduğu aynı zamanda ülkenin resmî dili olan Amharaca'dır. Kasabalarda ticaretle uğraşan müslümanların çoğunluğu Arapça'yı, başşehrin kuzeyindeki düzlüklerde yaşayanlar Tigre ve Tigrinya'yı, güneydoğudakiler ise Somali, Bece (Beja) ve Afar gibi dilleri konuşmaktadır. Etiyopya'nın resmî dili olan Amharaca, Tigre ve Tigrinya dilleriyle birlikte Sâmi dil ailesi içerisinde yer almakta ve Etiyopya kilisesinin âyin dili olan Ge'ez diliyle birlikte aynı alfabeyle yazılmaktadır. İlk yazılı belgeleri XIV. yüzyılda ortaya çıkan Amharaca edebiyat dili olarak ancak XIX. yüzyılda kendini göstermiştir. Güney Arapçası lehçelerinin de içinde yer aldığı

Güney Sâmi diller grubunda Amharaca ile birlikte bulunan Ge'ez dili artık konuşulmamakta ve sadece kilisede kullanılmaktadır.

Etiyopya din bakımından da heterojen bir yapı gösterir. İslâmiyet ve Hristiyanlık hâkim dinler olmakla birlikte ülkenin güney tarafında animist topluluklara, Tana gölünün kuzeyindeki bölgede de Falaşalar denilen yahudilere rastlanır. Ancak muhtemelen yahudilerin Filistin'den çıkarıldıkları dönemde buraya gelmiş ve aşırı bir yoksulluk içinde kalmış olan Falaşalar'ın hemen tamamı son yıllarda İsrail'e nakledilmiştir. Nüfusun % 40'ını oluşturan Hristiyanlar IV. yüzyıldan beri ülkenin tarihinde önemli rol oynamışlardır. Etiyopya'daki Hristiyanların çoğu monofizit Ya'kübî olmakla birlikte Katolik ve Protestan mezhebi mensupları da bulunmaktadır. Halen Etiyopya Ortodoks Kilisesi İskenderiye'deki Kıptî patrikliğinin otoritesi altındadır.

Kuzeydeki yüksek yaylalarda yaşayan Ceberti, Galla, Somali ve Afar kabileleri ilk dönemlerden bu yana müslümandırlar. I. (VII.) yüzyılda ülkenin kuzey bölgelerine nüfuz eden İslâmiyet zamanla güneye doğru yayılmıştır (bk. DİA, I, 435-439). Günümüzde Vallo, Harar, Bâli, Arusi ve Sidâme bölgelerinde müslümanlar çoğunluktadırlar.

XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren ülkedeki müslüman sul-

tanlıkları ortadan kaldırmak için harekete geçen Hristiyan krallar Batılılar'ın da desteğiyle başarıya ulaştılar. XIX. yüzyılda Kral II. Theodore döneminde (1855-1868) müslümanlar üzerinde tam bir hâkimiyet kuruldu; Wollo'da müslümanlar katliama uğrarken (1855) en önemli İslâm merkezi olan Harar işgal edildi (1887). Kral Yohannes döneminde Habeşistan ile Mısır arasında savaşa yol açan anlaşmazlıklar müslümanların aleyhine gelişmiş ve idarenin zorlamasıyla müslümanlar Hristiyanlığa dönmeye mecbur olmuşlardır. 1880 yılında 50.000 müslümanın kralın emriyle vaftiz edildiği rivayet edilmektedir. 1889'da iktidara gelen II. Menelik de Batılı misyonerlerin destek ve teşvikleriyle müslümanlar üzerindeki baskıyı sürdürmüş ve Hristiyanlaştırma hareketine devam ederek pek çok müslümanı köleleştirmiştir. İslâm'a sempati duyan Lidj Yassou'nun iktidar olması ve ardından bu dine girmesi müslümanlar için önemli bir gelişme olmuş, ancak 1917'de iktidardan uzaklaştırılmıştır. Hristiyanların eline geçen şehirlerdeki camilerin bir kısmı kiliseye çevrilmiş, müslümanlar dinlerini değiştirmeye zorlanmış ve büyük baskılara mâruz kalmışlardır. 1930 yılında kral olan Hâile Selâsiye'nin ilk yıllarında İslâmiyet resmî din olarak kabul edilmiş, müslümanların okullarda Arapça öğrenim görmesi ve Harar ile Cimmâ bölgelerinde resmî işlerde bu dilin kullanılması benimsen-

mişken daha sonra müslümanlar üzerinde yeni baskılar kurularak şer'î mahkemelerin faaliyeti engellenmiş ve Arapça öğrenimin yasaklanması yoluna gidilmiştir. 1974 askerî darbesinden sonra kurulan Marksist-Leninist rejimden en çok etkilenenler müslümanlar olmuş ve ülkenin çeşitli bölgelerinde yönetime karşı ayaklanma hareketleri ve kurtuluş mücadeleleri ortaya çıkmıştır." (Kaynak TDV İslâm Ansiklopedisi,,Davut Dursun)

Etiyopya'da Zaman Farklı Akıyor

Burada dikkatimizi çeken şeylerden birisi de takvimlerinin diğer kıtalardan farklı oluşu. Kipti takviminin esas alındığı Etiyopya miladi takvimi 6 yıl geriden takip ediyor. Afrika'da kullanılan takvime göre 1 yılda 13 ay var. Her ay tam 30 gün çekiyor. 12 aydan kalan günlerin toplamından ise Bagume dedikleri 13. ay ortaya çıkıyor. Bu 13. ayı, yılda bir kez bayram veya tatil olarak kullanıyorlar ve bu ayda hiç çalışmıyorlar.

Orta Afrika'da Ekvator'da bulunan Etiyopya'da yılın 12 ayında da gece ve gündüz eşit. Bir yıl boyunca her gün, 12 saat gündüz, 12 saat gece. Haliyle gün ışığından faydalanmak için saatleri ileri-geri almak gibi bir uygulama da yok burada. Örneğin Ramazan'ın ilk günü ile son günü arasında iftar saatleri arasındaki fark toplam 10 dk. Neredeyse yılın her günü namaz saatleri de mesai saatleri de hiç değişmiyor.

Dünya uygarlığının beşiği olarak kabul edilen, dünyanın en eski ülkelerinden biri olan Etiyopya'nın geniş bir kültür, gelenek ve dil yelpazesi var. Papirüs tekneler, kaleler, Afrika'nın en canlı etnik grupları, efsaneler, eşsiz tabiat, egzotik kıyafetler, renkli seremoniler, Hz. Süleyman'ın Emanetleri, Bilâl-i Habeşi ve Kral Necaşi Ashame... İster istemez bir heyecan kaplıyor içimizi...

UNESCO Koruması Altındaki Harikalar

Etiyopya'da, UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesi'ne alınmış yedi yer bulunuyor. Lalibela Kaya Oyma Kiliseleri, Simien Ulusal Parkı, Gonder Kale Sarayı, Avaş Aşağı Vadisi, Tiya dikili taşları, Omo Aşağı Vadisi ve Aksum Piramitleri.

Etiyopya'da dikkatimizi çeken detaylardan biri de uzun yıllar ülke yönetiminde Hristiyanların etkin olması sebebiyle, toplumsal yaşamda Addis Ababa sokaklarında Hristiyanlık dinine ait sembollerin fazlaca kullanılıyor olması. Sanki Hristiyan topraklarında geziniyor gibiyiz. Addis Ababa, zenginlik ve yoksulluğun iç içe olduğu bir kent... Yaşam şartları birçok bölgede oldukça ilkel... Binlerce evsiz ve dilencinin barındığı teneke çatılı evler diğer yanda ise hemen yanbaşında yeni yeni yükselmeye başlayan betonarme binalar ve plazalar bulunan şehir merkezinde, üzerlerinde haç işareti bulunan dükkânlar, İsa posterleri satan seyyar satıcılar, boyunlarında haç taşıyan gençler ve çocuklar... Bir yanda kamışlardan ve çamurdan yapılmış evleri ile bakımsız kalan kırsal kesim, diğer yanda ise şehrin en merkezi yerlerine inşa edilen görkemli kiliseler, ülke Müslümanlarının sosyal, ekonomik ve siyasi olarak içinde bulunduğu zayıf durumu gözler önüne seriyor.

Şehrin sokaklarında özellikle pazar günleri kiliselerden çalınan çan sesleri ve yayılan ilahileri duydukça, kulaklarımız Hz. Bilâl'in sesini duymayı arzu ediyor. Hani nerededir Bilâl-i Habeşi'nin sesi?

Addis Ababa'da sayısı 260'ı bulduğu söylenen küçük mescitler genelde mahalle aralarında kalıyor. Duymak için kulak kesilmemize rağmen şöyle dolu dolu ezan sesi duyamıyoruz bu şehirde.

Ve soruyoruz kendimize, Efendimiz hayattayken İslâm'la ilk olarak şereflenen bu topraklarda Müslümanlar neden bu kadar ezilmiş, geriye itilmiş ve adeta azınlık haline gelmiş?

İslâmın ilk yayıldığı Kıta: Habeşistan

Habeşistan denince aklımıza iki şey geliyor. İlki, eski Habeş Krallığı'nın, Kur'an-ı Kerim'de geçen fil vakası, diğeri ise aynı krallığa gönderilen İslâm'ın ilk elçileri.

Sene 570. O zamanlar Yemen Habeş Krallığı'na bağlı idi. Yemen Valisi koyu Hristiyan Ebrehe, Sa'nâ'da inşa ettiği Kulley's adlı katedrale Arap hacıları çekemeyince ümidi kırılır, dinî ve ticarî merkezi değiştirememenin öfkesi ile Kâbe'ye saldırıya hazırlanır. Büyük fillerle Mekke'yi kuşatan Ebrehe, şehrin ileri gelenlerinin develerine de el koyar.

Deve sahipleri arasında Peygamberimiz Efendimizin dedesi olan Abdülmüttalip'in develeri de bulunmaktadır. Ebrehe Kâbe'yi kuşattığı zaman, şehrin ileri gelenleri en azından büyük putları Lad'a zarar gelmemesi için Ebrehe ile konuşmaya giderler.

Peygamberimizin dedesi Abdülmüttalip'in Ebrehe ile sadece kendisine ait develerinin pazarlığını yapması Ebrehe'yi şaşırtır, ahaliyi ise sinirlerendirir. Abdülmüttalip, Ebrehe'ye dönerek tarihe geçecek o sözleri söyler: "Kâbe'yi koruyacak olan Allah'tır. Ben develerimden sorumluyum!"

Teklifi kabul eden ancak yine de Kâbe'yi yıkmaya kararlı olan Ebrehe, bir gün sonra saldırı emrini verir ancak Ebrehe'nin, Habeş Necâşi'sinden aldığı "Mahmud" adlı filin başı çektiği "Fil

Ordusu” yerlerinden kımıldamaz. Fil-lerden bazılarının Kâbe’ye doğru hareket etmeyip oldukları yere çöktükleri,

Kâbe’den başka yöne sürüldüklerinde ise hızla gittikleri görülür. İnsanların korkuyla bekledikleri o anda, göğü kaplayan Ebabil Kuşları ile Allah’ın gazabı da gelmiş olur.

Ebabil kuşları Allah’ın emriyle ağızlarında taşıdıkları burka denilen küçük taşları ordunun üstüne bırakırlar ve ordu imha olur. Fil Vak’ası olarak geçen bu olayın anlatıldığı Fil Suresi:

Rahman ve Rahim olan Allah’ın Adıyla:

1- (Habibim) Rabb’in Fil sahiplerine nasıl Muamele ettiğini görmedin mi?

2- O, bunların kötü planlarını boşa çıkarmadı mı?

3- O, bunların üzerlerine sürü sürü kuşlar gönderdi.

4- Ki bunlar onlara pişkin tuğladan yapılmış taşlar atıyorlardı.

5- Derken Allah onları yenik ekin yaprağı gibi yapıverdi.

Kur’an-ı Kerim’de de geçen bu vakanın gerçekleştiği sene “Fil Yılı” olarak adlandırıldı. Ve bu mucizeden sonraki yıl, yeryüzüne müjde olarak inen Peygamberimiz Hz. Muhammed’in (sav) kutlu doğumu gerçekleşti.

Habeşistan’dan Etiyopya’ya...

Şimdi topraklarında gezindiğimiz Etiyopya, o zamanki Habeş krallığının başkentiymiş. Tarih boyunca Habeşistan olarak bilinen bu toprakların adı, sömürgecilik faaliyetleri döneminde Yunanca bir kelime olan ve “yanık yüz” manasına gelen “Etiyopya” olarak değiştirilmiş. 80 farklı dilin konuşulduğu şehirde Müslüman, Hristiyan ve Yahudi toplulukları yer alıyor. Addis Ababa, üç semavi dinin de daha Peygamberleri zamanında bu topraklara ulaşması sebebiyle bütün dinlerin ortak yaşandığı bir kent.

Sebe Melikesi Belkis ve Hz. Süleyman

Habeş Krallığından söz açılmışken, eski Habeş krallıklarının başkenti Aksum’u anmamak olmaz. Necaşi’nin sarayının bulunduğu, sahabelerin kabul edildiği bu şehir Meleke’ye bağlı. Necaşi’nin türbesinin de bulunduğu Necaşi köyüne yaklaşık 200 km mesafede bulunan Aksum şehiri, adını Hz. Süleyman ve Sebe Melikesi Belkis’in oğlu Kral 1. Menelik’ten almış. 1. Menelik döneminde büyük bir medeniyet merkezi olduğu rivayet ediliyor Aksum’un. Ve bu rivayetin Etiyopya Hristiyanlığında çok özel bir yeri var.

Etiyopya’yı ve Yemen’i, başkent Aksum’dan yöneten Sebe Melikesi Belkis ile Hz. Süleyman’ın Kur’an-ı Kerim’de geçen hikâyesi ise şöyledir:

Hz. Süleyman’ın, Hz. Davud’a vâris olduğu açıklanıyor ve Hz. Süley-

man'ın, cinlerden, insanlardan, kuşlardan meydana gelen askerler topladığı ve onların hepsini bir arada sevkettiği beyan ediliyor, Hz. Süleyman, kuşları teftiş ediyor. Hüdhüd'ü göremeyince, onun nerede olduğunu soruyor ve hemen gelip mazeretini bildirmezse onu cezalandıracağını veya keseceğini söylüyor. Çok geçmeden Hüdhüd geliyor ve Seba ülkesinden haber getirdiğini söylüyor. Seba halkına bir kadının hükümdarlık ettiğini, onun ve kavminin güneşe taptıklarını haber veriyor.

Hz. Süleyman, Hüdhüd'ün doğru söyleyip söylemediğini anlamak için, ona, Seba halkını imana davet eden bir mektup verip Seba ülkesine gönderiyor. Hüdhüd mektubu götürüp onlara atıyor. Onlar da mektubu alıp okuyorlar ve Hz. Süleyman'dan geldiğini anlıyorlar. Seba Melikesi adamlarını topluyor ve meseleyi görüşüyor. Adamları, emrinde olduklarını söylüyorlar. Melike ise böyle güçlü hükümdarların, ülkeleri harap ettiklerini söyleyerek ona karşı çıkmayı düşünmüyor ve kendisine hediyeler göndererek cevap veriyor.

Hz. Süleyman, Melike'den gelen hediyeleri önemsemiyor ve onlardan, iman etmelerini istiyor ve aksi halde üzerlerine kuvvetli ordularla gideceğini söylüyor. Elçilere bu cevabı veren Hz. Süleyman, Melike'nin tahtını, kendisine kimin getireceğini soruyor. Cinlerden bir ifrit onu, Hz. Süleyman'ın, makamından kalkmadan getireceğini söylüyor. Fakat bir başkası, tahtı, göz açıp kapayıncaya kadar getireceğini söylüyor ve dediğini de yapıyor. Son-

ra tahtın üzerinde bazı değişiklikler yapılıyor ve Melike kalkıp Hz. Süleyman'a geldiğinde ona gösteriliyor.

Melike de tıpkı kendi tahtına benzediğini söylüyor ve bu mucizeden önce kendisine ilim verildiğini ve o ilme teslim olduğunu söylüyor. Melike'ye, Hz. Süleyman'ın sırça köşkü gezdiriliyor. Melike, gördüklerinden sonra, âlemlerin rabbi olan Allah'a iman ettiğini ilan ediyor. (Neml Suresi)

Etiyopya'da Yahudi Oyunu

Gelelim Tevrat'ta anlatılan bozuk hikâyeye... Değişik mitolojik öğeler de katılan bu hikâyede;

Sebe Melikesi Belkıs bir gün Musevi Kralı Hz. Süleyman'ı Kudüs'te ziyaret eder. Sebe Melikesi'nin dönüş yolculuğunda Hz. Süleyman'dan bir oğlu olur. Bu çocuğu İbn-el Melik olarak adlandırır. Bu çocuk daha sonra Etiyopya'da Süleyman Hanedanı'nı kuracak I. Menelik olarak bilinir.

Menelik 22 yaşında iken babasını görmeye gider ve üç yıl onun yanında kalır. Dönmeye karar verdiğinde dönmesine karşı çıkanlara Hz. Süleyman '12 kableden her biri Menelik'in yanına bin kişi verecek' der. Bu arada Menelik'le birlikte Etiyopya'ya gidecek hahambaşının oğlu Azariah, Menelik'e Kudüs'teki özgün 10 Emir Sandığı'nı ya da başka kaynaklara göre, Tevrat Sandığı'nı yanlarında götürmelerini önerir. Ve götürürler.

Hristiyanların yanı sıra ve Yahudilerin de bozulmuş Tevrat'ta geçen hikâyeye inanmaları, Etiyopya'yı neden bu kadar yoğun misyonerli faaliyetleriyle kuşattıklarını açık bir şekilde ifade ediyor.

Bu çarpık öykü Etiyopya açısından önemli sonuçlar da doğurmakta. Hristiyanlık bu topraklarda ezeli din gibi görünse de anlatılan hikâyelerde daha çok Museviliğin etkisi altında olduğu kesin. Hatta, günümüzde birçok bilimsel kaynaklar tarafından yalanlansa da Haile Selassie de dahil günümüze kadar 237 imparatorun da Hz. Süleyman ile Sebe Melikesi'nin

çocuğu I. Menelik soyundan geldiği iddia olunuyor. Bu çarpık hikâyede bahsi geçen özgün sandığın ise şu an Aksum'daki Zion Meryem Kilisesi'nde olduğu söylenir ancak gezginler sandığın içinde bulunduğu bu kiliseyi sadece dışarıdan görebiliyorlar.

Fakat daha da önemlisi, Etiyopya'daki her kilisenin 'kutsalın kutsalı' olan bölümünde bu sandığın bir kopyası yer alıyor ve Etiyopya halkının geleneklerinde Musevi kültürünün kalıtımına yer veriliyor. Bu kilise ve bunun gibi kiliselerin hızla çoğalmasının nedeninin altında, Musevilerin kendi kültürlerini Hristiyanlıkla beslemesinden kaynaklandığını düşünebiliriz doğrusu. Ellerinde maddi imkânları bulunan Avrupalılar kültür sömür

gelerini bu hikayelerle besleyip, halkı son din İslâm'ın yakın etkilerinden uzaklaştırmaya çalışıyorlar. Oysa biz inanıyoruz ki, İslâm yeryüzündeki bozulmamış tek dindir. Hz. Muhammed'in (s.a.v) de, bu dini ilk olarak Afrika topraklarındaki Habeş Krallığına duyurmasında ilahi bir noktaya işaret ettiği noktasına parmak basıp, tarihin sayfalarına notumuzu düşüyoruz.

Addis Ababa'yı Tanımaya Devam!

Ulaşım olanaklarının kısıtlılığı, haberleşme sisteminin yetersizliği gibi olumsuz koşullar, diğer sektörlerde olduğu gibi, ender bulunan doğal güzelliklere ve tarihe sahip olan ve tu

rizm açısından büyük bir potansiyele sahip olan ülkenin turizm açısından gelişmesine olanak vermemektedir.

Tüm bu zorluklara ve olumsuz koşullara rağmen, Addis Ababa'yı tanımaya ve keşfetmeye devam ediyoruz. Bugün ziyaret edeceğimiz Ulusal Müze'ye Türkiye'den de turlar var. En eski insan iskeletlerinden biri olan Lucy'nin replikası, ana tanrıça heykelleri ve etnografik öğeler barındıran Ulusal Müze, geçmişte Haile Selassie'nin sarayı olarak inşa edilmiş. Resim sergisi bulunan Etnografya Müzesi kesinlikle görülmesi gereken yerlerden. Şehrin geniş bir alana yayılan ünlü Merkato Çarşısı tedbirli gezilmesi gereken bir çarşı. Sadece aslanların barınmasından dolayı "Aslan Evi" olarak bilinen

Ulusal Hayvanat Bahçesi ise, tüm şehri kuşbakışı görebileceğiniz ve geleneksel ürünler ve hediyelik eşyaların satıldığı dükkânlarından alışveriş yapabileceğiniz Entoto Tepesi Addis Ababa'nın görülemeye değer yerlerinden.

Ancak bu turistik yerlerde İslâmi öğelere rastlamak mümkün olmuyor malesef. Her yerde, her üründe zenci İsa ikonaları, haçlar gibi Hristiyanlık teması hâkim. Mevcut pek çok kilise yanında inşa halindeki yeni kiliselerin sayısı da hayli fazla. Bu kiliselerin önlerinde gerek yapılan gıda yardımları gerekse Hristiyan okullarında çocuklara ve ailelerine verilen karşılıksız burslar Avrupalı misyonerlerin bu ülkede ne denli aktif ve etkin olduklarının açık göstergesi. Oysa Necaşi'nin torunları değil midir gördüğümüz bu gençler... Hz. Peygamberin elçilerine ilk kucak açan Habeşistan Kralı Necaşinin torunları...

Adil Kral Necaşi'ye Selam Olsun

İslâmiyetin ilk yılları... O yıllar ki Müslümanların gördüğü baskı ve zulüm dayanılmaz bir hâl almıştır. Türlü eziyetlere ve işkencelere maruz kalan halk canından, malından ve namusundan endişe duymaktadır. Bu şartlar üzerine, Allah Resulü'nün (s.a.v) "O, ülkesinde kimseye zulmedilmeyen kraldır." diyerek övdüğü Necaşi Ashame'nin ülkesine, Habeşistan'a hicret izni çıkınca farklı tarihlerde iki ayrı kafilе halinde yola çıkan sahabeler, Kızıldeniz'i aşarak Afrika topraklarına geçmişlerdir. Burada, Peygamber Efendimizin haber verdiği gibi hürmetle karşılanıp aziz

birer misafir gibi ağırlandılar. Ancak, sahabelerin gördüğü bu ilgi, alaka ve hürmet Mekke müşriklerini ziyadesiyle rahatsız eder. Müşrikler, sonradan büyük sahabeler arasında yer alacak olan Amr b. As (r.a.) başkanlığında bir heyeti, bu ülkeye göndermeye karar verirler. Maksat, Kral Necaşi'yi Müslümanlar aleyhine kışkırtmak ve onların kendilerine teslimini sağlamaktır.

Necaşi, heyetin iftiralarını ve yalanlarını dinledikten sonra, kendisine sığınan insanları dinlemeden bir karar vermeyeceğini söyleyerek, Müslümanlardan bir grubun saraya çağrılmasını ister. Allah Resulü'nün (s.a.v) amcasının oğlu, Hz. Ali'nin de büyük kardeşi olan Cafer b. Ebu Talip (r.a.) başkanlığındaki heyet, Necaşi'nin huzuruna çıkar. Saray adetleri gereği hükümdarın huzuruna çıkanların secde etmeleri geleneğine aykırı olarak inançlarının gereği olarak bunu yapmazlar. Müşrikler buna çok sevinirler çünkü Müslümanların bu sebeple huzurdan kovulacakları hevesine kapılmışlardır. Ancak Necaşi tepki göstermez ve onları saygıyla dinleyip sorular sorar. Cafer b. Ebu Talip (r.a.) özetle şunları söyler:

"Biz, cahil bir kavimdik. İçki içer, kumar oynar, zina eder, insan öldürürdük. Bütün kötülükleri irtikâp eder; fakat tek faziletli iş işlemezdik. Allah (c.c.), içimizden bir peygamber gönderdi. O bize doğru yolu gösterdi. Bizi her türlü kötülükten çekip çıkardı ve her türlü faziletle donattı."

Hristiyan olan Necaşı Ashame bunun üzerine Hz. İsa (a.s.) ve Hz. Meryem'i sorar. Cafer (r.a.), hicretlerinden hemen önce inen Meryem sûresini okudukça Necaşı'nın gözlelerinden yaşlar akar ve sonunda eğilip yerden ince bir çöp alarak tarihe geçen şu sözleri söyler: "Allah'a yemin ederim ki, sizin peygamberinize nazil olanlarla, Hz. İsa'ya inenler arasında şu çöp kadar dahi fark yoktur!.." Habeş kralı Necaşı Ashame, neticede Mekke müşriklerinin getirdiği hediyeleridegeriçevirip, ülkesinesığınan Müslümanları himaye edeceğini ilân eder.

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (SAV) Necaşı Ashame'ye Mektubu

Adaletle hükümdar olan bu kral, Allah'ın sevgilisi Hz. Muhammed'in şu mektubuyla Müslüman olmayı seçecektir:

"Allah Rasulü Muhammed'ten Habeş Meliki Necaşı'ye!

Ey Melik Müslüman olmanı dilerim. Ben, senin namına la ilahi,(Melik, Kuddüs, Selam, Müheymin sıfatlarına haiz) olan Allah' a hamdü sena ederim.

ve şahadet ederim ki Meryem oğlu İsa, Allah ın kulu ve kelimesidir.

Allah o kelimeyi ve o ruhu çok temiz ve Afif olan ve dünya hayatından tamamıyla çekilmiş Meryem'e nefhetti. (ruhundan üfledi)

Bu suretle Meryem İsa'ya hamile kaldı ve Allah İsa'yı yarattı.

Nasıl ki Allah Adem'i de kudret eliyle,(bir mucize olarak) yaratmıştır.

Ey melik! Seni eşi ve benzeri olmayan tek Allah' a imana ve ona ibadete, bana uymaya ve Allah tarafından, bana gönderilenlere inanmaya davet ediyorum.

Çünkü ben Allah' ın bunları tebliğe memur elçisiyim.

Şimdi ben size(İslâm esaslarını) tebliğ ettim ve nasihatte bulundum. Sizde nasihatimi kabul ediniz.

Selam hidayete tabi olanlara olsun!"

Necaşı'nın Türbesini Ziyaret

Hicret'in 9. yılında, vefatını vahiy yoluyla öğrenen Hz. Peygamber Efendimizin (s.a.v), gıyabında bizzat cenaze namazını kıldırıldığı, zulme uğramış Hak dostlarına kucak açarak, kol kanat geren ve adil bir hükümdar olarak Müslümanların gönlünde taht kuran Hz. Necaşı'ye, vazifemizi yapmak üzere Addis Ababa'dan 840 km uzakta kabri bulunan Necaşı Köyüne doğru yola koyuluyoruz.

Afrika'da İlk Cami ve Sahabe Mezarları

Gördükleri maddi-manevi işkenceler sebebiyle vatanlarını bırakarak 614 ve 615 yıllarında Habeşistan'a hicret etmek zorunda kalan sahabeler, Afrika'nın ilk Müslüman topluluğunu oluşturdular. Birinci kabilede 4'ü kadın 15, ikinci kabilede ise 19'u kadın 111 sahabenin olduğu naklediliyor. Bu insanlar, Etiyopya'nın kuzeyine,

krallığının hüküm sürdüğü bölgeye, bugünkü Tigray eyaletinin başkenti Mekele yakınlarına yerleştiler ve örnek yaşayışlarıyla, Necaşi'nin de aralarında bulunduğu çok sayıda insanın İslâm'ı kabul etmesine vesile oldular. Tigray Eyaletinin Başkenti Meleke'ye varıyoruz önce. Eritre sınırına 80 km mesafede bulunuyor Necaşi köyü. Köyün kurulduğu dağa tırmanan dar ve keskin virajlarla dolu yolu aşıyoruz. Yeşillik olarak yol kenarlarında daha çok kaktüsleri görüyoruz. Girişe az bir mesafe kala bir kilise gözümüze çarpıyor: Meryem Kilisesi. Karşıdaki tepelerden birinin başında da yine bir kilise var. Günümüzde bu belde Necaşi köyü olarak tanınıyor. Vefatından sonra Necaşi'nin cenazesinin bu köye defnedilmesi sebebiyle köy, onun adını almış. Köye girdikten 100 metre kadar sonra köyün meydanına varıyoruz. Hayvanların ve çocukların gezindiği meydanın hemen solunda cami yer alıyor. Necaşi türbesi ise caminin hemen gerisinde. Etiyopyalı Müslümanlar için sembolik değeri çok büyük olan bu caminin, Afrika'nın ilk mescidi olduğu belirtiliyor. Zaman içinde birkaç kez yeniden inşa edilmiş, restore edilerek genişletilmiş.

Necaşi'ye hepimiz "Çağrı" filminden aşinayız aslında. Ama bu büyük şahsiyetin kabrinin merkezden uzak küçük bir köyde olduğunu ve yanında Sahabelerin de yattığını bilen çok azdır. Köyde Necaşi'den başka, vatanlarına geri dönmeyip burada kalan 15 sahabenin de kabri bulunuyor. Hz. Peygamberin ilk gönderdiği elçilerden

olan sahabeler... Halk Necaşi'ye ve yanındaki sahabelere karşı o kadar saygılı ki, türbenin bahçesine dahi ayakka-bılarını çıkararak giriyorlar. Kabirlerin hepsi yeşil bir perdeyle görünmeyecek şekilde kapatılmış. Necaşi türbesini ziyarete gelen herkese dağıttıklarını öğrendiğimiz bir metinde yazılanlar bizi oldukça duygulandırıyor. Dua niyetine yazılmış olan metinde okuduklarımız ziyaretimizi daha da anlamlı kılıyor.

“

Selam olsun sana ey faziletli hükümdar, selam olsun sana ey adil hükümdar, selam olsun sana ey Allah Resulü'nün (s.a.v) hakkında 'O, ülkesinde kimseye zulmedilmeyen kraldır.' dediği şahsiyet, selam olsun sana ey Allah Resulü'nün (s.a.v) ashabını ağırlayan, selam olsun sana ey Cafer b. Ebu Talib'e (r.a.) 'Sizler benim topraklarımda emin olarak kalın.' teminatında bulunan, selam olsun sana ey halkına 'bu insanlara kötü davranan her kim olursa cezalandırılacak' fermanında bulunan, selam olsun sana ey Al-i Imran sûresinde bir ayette, Allah-u Teala'nın Efendimize övdüğü yüce insan, selam olsun sana ey 'eğer o peygamber benim ülkemde bulunmuş olsaydı onun ayaklarını yıkardım, bir an bile hizmetinden geri durmazdım' diyen kimse, selam olsun sana

Kuran-ı Azimuşşan'ı dinlerken gözyaşı döken, selam olsun sana ey Allah Resulü'ne armağanda bulunan, selam olsun sana ey Allah Resulü'nün (s.a.v) yerine mehir ödeyerek O'nu Ummü Habibe binti Ebu Süfyan ile nikahlayan, selam olsun sana ey Allah Resulü'nün (s.a.v) mektubunu fildişi bir kutuda muhafaza eden, selam olsun sana ey Allah Resulü'nün (s.av) ve ashabının (r.a.) gıyabında cenaze namazı kıldığı şahs-i muhterem, Cenabı- Allah tüm bunlar için seni cennette Allah Resulü'ne (s.a.v) yoldaş eylesin ve Cenab-ı Allah bizleri cennetinde Allah Resulü (s.a.v) ile ve seninle buluştursun. Amin."

Bu duayı da ettiğimiz dualara katıyor ve onunla burada yatan sahabelerin ruhuna da Kur'an-ı Kerim okuyoruz. Habeşistan toprakları, sadece Necaşi'nin değil İslâm'ın ilk müezzini Bilal-i Habeşi'nin de ana vatanı. Peygamberimiz'in (s.a.v) "Annemden sonraki annem Ümmü Eymen'dir." buyurduğu hanım da Habeşistanlıdır. Habeşistan'ın gönlümüzdeki manevi değeri, buraları gördükçe, hafızamızı tazeledikçe daha da artıyor. Etiyopyalı Müslümanlar kardeşlerimiz, bizim atalarımızın da sahip çıktığı bu çok önemli sembole sıkı sıkıya tutunmuşlar çünkü onların ataları da Peygamberimizin ve Sahabelerinin dostlarıydı. Sahabelere ziyaretimizi

gerçekleştirip, vazifemizi yapıyoruz. Allah ahirette bizi onlara dost eylesin

Necaşi'nin Köyünde Duygulu Anlar

Necaşi'nin köyündeki evlerin durumlarına bakılınca, caminin bakımlı olması bizi bir nebze de olsa sevindiriyor. Ancak camide su bulmak bile çok güç. Burayı ziyaret eden Müslümanlar da pek yokmuş, öyle diyor ahali. Müslümanlar açısından yoğun bir ziyaret yeri olabilecek öneme sahip olan köyde imkânsızlıklardan dolayı, gelen ziyaretçilerin kalabileceği ve ihtiyaçlarını giderebileceği sosyal mekânlar yok maalesef. Ayrıca bölgenin tanıtıma da ihtiyacı var. Oysaki Necaşi'ye yakın bir konumda bulunan ve Hristiyanlarca kutsal sayılan Tirgay bölgesindeki Aksum şehrine ise başta batılı ülkelerden olmak üzere her yıl binlerce turist geliyor. Onların ziyaretlerini rahatlıkla gerçekleştirebilecekleri çok sayıda tesisin mevcut olduğunu öğreniyoruz. Bu da Müslümanların Kutsal değerlerine, kültürlerine ne kadar ehemmiyet ve-

Etiyopya'da İslâm Araştırmaları Merkezi

Müslüman nüfus genel olarak ticaret ve çiftçilikle geçimini sağlarken, yaylalardaki köylerdew yaşayanlar ise tarım, hayvancılık ve çobanlık yapmaktadırlar.

Ülkedeki Müslüman nüfus çoğunluğa sahip olmasına rağmen, karşılaştıkları problemlerin çözümü noktasında başvuracakları bir teşkilat olmadığından azınlık gibi yaşamaktalar.

Etiyopya'da eğitim zorunlu değil, bunun sonucu olarak da nüfusun yarısı okuma yazma bilmiyor. Devlet okullarında dini eğitim verilmemesi sebebiyle Müslüman çocuklarının dini eğitimi mahalli cemaatlerce finansmanı sağlanan Kur'an okullarında sağlanmakta.

Kişi başına milli gelirin 100 dolar civarında olduğu Etiyopya'da, en iyi konumdaki memur 230 ila 270 dolar arasında maaş alıyor. Bu yoksulluk içinde bile ellerinden geldiğince eğitim almaya çalışan güler yüzlü pırıl pırıl çocukların varlığı bizleri heyecandırıyor. Okuma yazma oranı ise yüzde 40. Burada eğitimdeki bu açık İslâm Araştırmaları Merkezinin (IRCC) kapatılmaya çalışılıyor. İslâma karşı ön yargıları kırmak ve Etiyopyadaki İslâm tarihini öne çıkarmak başlıca hedeflerinden.

Üniversitelerde İslâm aleyhine araştırmalar yapılmasını ve bu yanlış araştırmalara dayanarak devletin yasa çıkarmasını engellemek amacıyla yola çıkan bu merkez, Müslüman kesim için eğitim adına atılmış önemli bir kuruluş. Aynı zamanda nitelikli insan yetiştirme amacı da güden İslâmi Araştırmalar Merkezi, Etiyopya gençliği için umut verici bir kuruluş. Merkezin büyük ve oldukça bakımlı bir camisi de bulunmakta.

Etiyopya Osmanlı Dönemini Arıyor mu?

Bunu bilemiyoruz ancak Ülkede özellikle Müslümanların yaşadığı bölgeler öylesine yoksul ki, anlatacak, kıyas yapacak tanımlama bulamıyoruz. Bizim dünyamızda karşılık bulan tüm değerlerin sıfırlandığı bu noktada kelimeler kifayetsiz kalıyor. Ekmek yapacak unu olmayan kimseler yoksul sayılıyor ve maalesef bunların hemen hepsi Müslüman nüfusu.

Nitekim ülke nüfusunun %46'sı yani neredeyse ülkede yaşayan her iki kişiden biri yetersiz besleniyor. Yetersiz beslenmeye ve tıbbi imkânsızlıklara bağlı olarak da kolaylıkla tedavi edilebilecek birçok hastalık kronik hal alıyor. Ülke insanının belini bükten bir diğer önemli vaka ise AIDS. Başkent nüfusunun %15'i, yani her 100 kişiden 15'i AIDS virüsü taşıyor. Bu hastalıklarla baş edecek durumları olmayan bu insanlar için hiçbir şey yapamamak içimizdeki sancıyı daha da büyütüyor.

rildiğini tekrar gözler önüne seriyor.
Etiyopya'ya Veda Ederken

İslâmiyette ilk hicretin yapıldığı bu özel topraklardaki gezimizi biraz hüzünlü ve biraz da buruk bir şekilde tamamlıyoruz. Addis Ababa'dan ayrılıp Etiyopya havayolları Sudan üzerinden sırasıyla Orta Afrika ülkeleri Çad, Kamerun ve Nijerya'ya gitmek üzere hazırlanıyoruz.

Kazım Karabekir Paşa'nın Habeşistan hakkında yazdığı anılarını da içeren İtalya-Habeş adlı eserinin girişinde yazdığı "Uluslar birbirlerini sevmezler. Çıkarları derecesinde sever görünürler." sözü Afrika'nın bugünkü durumunu özetlemektedir. Kızı Timsal Hanım tarafından bizlere armağan edilen Kazım Karabekir Paşa'nın bu kıymetli eserinde, Afrika'nın Batılı ülkeler tarafından paylaşımı ve bu sömürgeci gruba biraz daha geç katılan ve payına Habeşistan düşen İtalya'nın, doğal zenginliklerine göz diktikleri bu kıtadaki ülkelere bakış açıları da anlatılmakta...

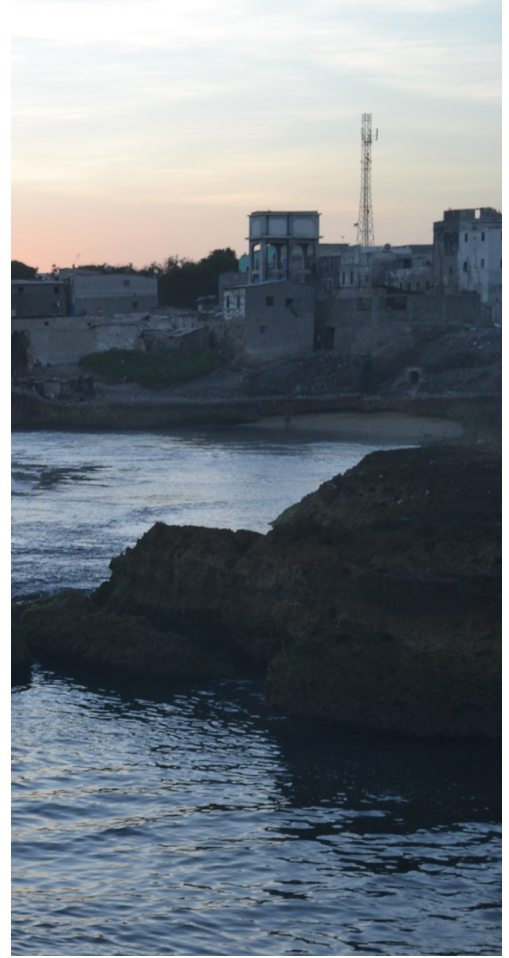
Kültür ve medeniyet tarihimizin izlerini bu topraklarda barış içinde, güçlü ve adaletli bir düzen içinde görüyoruz. Afrika bize yaşam biçimiyle uzak gibi görünse de tüm dünyada İslâm kardeşliği bilinci ile din kardeşlerimizin yanında olma düşüncesi ve hissiyatı bize ecdadımızdan miras kaldı. Ancak malum dış güçler tarafından bu kardeşlerimizin vatanları tahrip edildiği gibi, atalarının kültür mirasları da tahrip edilmiş, hala da tahrip edilmeye devam edilmektedir.

Bölgenin yemek kültürünü de deneyimleyerek tanımak istiyoruz ancak bu konuda da imkânlar oldukça sınırlı. Nihayet, Addis Ababa'nın merkezinde bulunan bir Lübnan restoranında karar kılıyoruz. Aynı zamanda bir Osmanlı mutfağı olan Lübnan mutfağında, şiş kebabdan salataya, çorbadan pilava, hatta Adana kebab ayarındaki kebaba kadar her şey mevcut. Günlüğü lapa ile beslendikten sonra Bayram sofrası gibi geliyor bize bu lezzetler....

Osmanlı'nın buraya asker gönderdiği kısma bir cami yaptırdığı ancak Osmanlı camilerinden birinin daha sonra kiliseye dönüştürüldüğünü öğreniyoruz.

Başkent Addis Ababa'da insanların çoğu geçimini dilenerek sağlıyor. Ülkenin sahip olduğu zengin topraklara rağmen, yetersiz üretim teknolojileri ve ilkel tarım biçimleri, kırsaldaki insanların bile un, şeker vb. temel ihtiyaç maddeleri konusunda kendi kendine yetmesini engelliyor. Ülkedeki siyasi ve etnik karışıklıklar, zorla çizilen sınırlar, hastalıklar ve ekonomik yetersizlik Etiyopya'yı kuraklıktan kırılan bir ülke haline sokmuş.

Ancak tüm bu zor yaşam koşullarına rağmen umutsuzluğa düşmemiş olduklarını görüyoruz buradaki kardeşlerimizin. Evet sıkıntılıdır ama umutsuz değil... Ve bu temiz kalpli Müslüman kardeşimizin gözlerinin içine bakarken bizler de umutlanıyoruz.

Bunca yokluğa, açlığa, yetersizliğe ve zorluğa rağmen kültürlerine ve medeniyetlerine öylesine bağlılar ki... Bizden çok şey değil sadece yaşamlarını kolaylaştıracak birkaç küçük iyilik istiyorlar: Temel ihtiyaçlar... Günlük hayatın akışı içinde sahip olduğumuzun bile farkında olmadığımız olmazsa yaşanmaz ki zaten diye düşündüğümüz en temel ihtiyaçlar... Yüzümüz kızarıyor bunları düşününce. Ve buradaki kardeşlerimizin maddi ve manevi yanlarında olduğumuzu hissettirmek gurur veriyor bizlere.

Muhteşem medeniyetlerin kurulduğu, İslâm muhacirlerine ilk kucak açan, yeryüzünün en eski medeniyetlerinin sahibi olarak bilinen coğrafya... Habeşistan... Böyle bir kültürel zenginliğe sahip bir medeniyetin nasıl yeryüzünün en yoksul coğrafyasına dönüştürüldüğüne üzülerek şahit olduk.

Etiyopya ve Addis Ababa ile ilgili anlatılıp söylenecek çok şey var aslında. Ama bizim için şimdi Addis Ababa hava limanından kalkan Etiyopya havayolları uçağıyla, Sudan üzerinden Orta Afrika'ya; sırasıyla Çad, Nijerya ve Kamerun'a gitme vakti...

SOMALİ

SOMALİ: DOĞU AFRİKA'NIN TARİH VE MANEVİYAT MERKEZİ

İslam peygamberi tarafından gönderilen ilk sahabelere kucak açan Habeş diyarına, ecdadımızın huzur ve güvenlik getirdiği Doğu Afrika'ya yolculuğumuz başlıyor...

12-20 Ekim 2013 tarihleri arası, aynı zamanda Kurban Bayramı'na da denk gelen sekiz gün boyunca, dünyanın güvenlik açısından en tehlikeli ve riskli bölgelerinden olan ve adını ilk defa doksanlı yıllarda kabile savaşları ve açlıktan ölen insanlarla duyduğumuz Somali'nin başkenti Mogadişu'da belgesel çekimlerimizi yaparak tarihe not düşüp zaman noterlik yapacağız.

Doğu Afrika'da, **Afrika boynuzu** adı verilen bölgede bulunan Somali, kuzeybatıdan Cibuti, kuzeyden Aden Körfezi, doğudan ve güneyden Hint Okyanusu, batıdan Etyopya, güneybatıdan da Kenya ile çevrili. Genellikle kurak ve sıcak bir iklimin hâkim olduğu ülke topraklarının % 2'si tarım alanı, % 45'i otlak, % 14'ü de orman ve çalılıktır. Tarıma elverişli alanlar ise daha çok ırmak kıyılarındaki vadilerdir.

Resmi adı, Somali Demokratik Cumhuriyeti olan ülkenin Başkenti Mogadişu dışında diğer önemli şehirleri Hergeisa (Kuzey Somali'nin başkenti), Kismayo, Berbera ve Marka'dır.

1993 tahmini rakamlarına göre (sayıları 1 milyonu aşan ve komşu ülkelere iltica edenlerin haricinde) 7.000.000 nüfusa sahip ülke nüfusunun 1/4'i şehirlerde yaşamakta. Yarıya yakınının göçebe hayatı sürdüğü halkın ortalama yaşam süresi ise sadece 48 yıl.

Sömürge dönemlerinde yerleştirilen Avrupalı azınlıkları saymazsak Somali halkının neredeyse tamamı Somalililerden oluşuyor. Sünni Müslüman olan halk, Somalice adı verilen yerel bir dili kullanıyor. Resmi dilin Somalice ve Arapça olduğu ülkede, İngiliz ve İtalyan sömürge dönemlerinin bir kalıntısı olarak İngilizce ve İtalyanca da resmîyette geçerli. Ancak sömürgeci güçler tarafından zorla öğretilen bu diller bugün Somali halkı arasında kabul görmemekte.

BM, İKÖ (İslâm Konferansı Örgütü), Arap Devletleri Birliği, Afrika Birliği Örgütü, Afrika Antiller ve Pasifik Sözleşmesi, IMF (Uluslararası Para Fonu), İslâm Kalkınma Bankası gibi uluslararası örgütlere üye olan ülkede, siyasi bir

otorite oluşmadığından resmi statüye sahip siyasi partiler de kurulamamıştır.

Doğu Afrika'nın kendine yeten ülkelerinden biri konumunda iken, önce İngiliz ve İtalyan sömürgeci-ler tarafından adeta kanı emilen Somali, 1969-19991 yılları arasında ise Komünist diktatör Siad Barre'nin keyfi yönetimine maruz kalmıştır.

Saltanatını sürdürebilmek için uzun süre direnen Siad Barre, nihayet 1991 yılında yurt dışına kaçmış ancak gerek savaş baronlarının faaliyetleri gerekse ülkedeki kabilecilik anlayışı yüzünden Somali halkı tekrar bir araya toplanamamıştır. Kabilecilikten kaynaklanan kayırmacılık ülkede kök saldı ve Somali şehirleri önceleri Etiyopya ve Kenya tarafından, sonrasında ise sözde bölgeye barış getirme adına BM (Birleşmiş Milletler) operasyonları ile yıkılıp yok edildi. Batının müdahalesi yaraları sarmak yerine onları daha da derinleştirdi ve ülkedeki beyaz adama olan öfkeyi arttırdı. Bu dönemde antiemperyalist söylemleri ile hayli taraftar toplayan Eş-Şebab ise şehirleri ele geçirmeyi başardı.

Somali halkı, İslamiyetin ilk hicretinin Medine'den bile daha önce yapıldığı yer olmakla gururlanan bir ülke. Belki bu yüzden Afrika'nın, halkı % 100 Müslüman olan tek ülkesi. Kadınların tamamı tesettürlü ve her evden bir hafız yetiştirilmesi adetten olduğundan gençlerin neredeyse yarısı hafız. Kur'an-ı Kerim'i çok okuyorlar ve vakit namazlarını ekseriyetle camilerde cemaatle kılıyorlar.

Bir zamanlar ekonomik açıdan kendi kendine yeten ülkelerden biri olan Somali şimdilerde çok fakir. Bugüne kadar 300 bin insan açlıktan öldüğü ülkede, savaşlar sebebiyle de milyonlarca Somalilinin ölümüne sebep olmuştur.

Geçmişte Habeşistan olarak bilinen topraklar üzerine kurulmuş olan Somali'ye doğru yolculuğumuza başlamadan evvel nurlu kıta Afrika ile ilgili kısaca bilgilerimizi tazeleyelim.

İslam'la Medine'den Önce Şerefle- nen Nurlu Coğrafya

Afrika...

Dinler tarihinde müstesna bir yeri olan dünyanın üçüncü büyük kıtası, yeryüzünün nurlu coğrafyası...

Ve Habeş Diyarı...

İslâm elçilerinin gönderildiği ve ilk hicret edilen coğrafya...

Hız. Peygamberin sahabelerini kucak açarak bağrına basan Kral Necaşi'nin yurdu ve ilk müezzin Hz. Bilal-i Habeşi'nin doğup büyüdüğü topraklar...

İslamiyet'in Avrupa Kıtasına geçişini sağlayan geçiş kapısı ve Endülüs'te inşa edilen İslam medeniyetinin maddi-manevi beslenme kaynağı... Tarihinde kahraman savaşçılarıyla, büyük âlimleri ve hak dostlarıyla, Osmanlı döneminde madden ve manen huzur ve barış içinde yaşanan bu topraklar, Osmanlı'nın buralardan çekilmesinden sonra huzurunu ve istikrarını kaybetmiş ve emperyalist güçler tarafından sömürülerek, hastalıkların, iç savaşların, yoksulluğun pençesine düşen mahzun bir coğrafya olmuştur.

Afrika...

Kuzeyden Akdeniz, batıdan Atlas Okyanusu ve doğudan Kızıldeniz ve Hint Okyanusu ile komşu. Afrika, kuzeydoğusundaki Süveyş Kanalı ile Asya'dan ayrılan Afrika, yeryüzündeki bütün karaların beşte biri büyüklüğünde. Komşu olduğu Babülmendep Boğazı, Afrika'yı Arap Yarımadası'na, Kızıl Deniz'i ise Hint Okyanusu'na bağlıyor. Avrupa kıtasından Cebelitarık Boğazı ile ayrılan Afrika, Asya ve Amerika'dan sonra üçüncü büyük kıta olmasının yanı sıra, dünyanın en büyük çölü olan Sahara Çölü'ne sahip olma özelliği taşıyor. Kıta topraklarının %50'si yetersiz yağış almasından dolayı dünyadaki kurak toprakların 1/3'i Afrika'da bulunuyor.

Belki de birçoğumuzun izlediği Hollywood yapımı ünlü Karaşahin Düştü filmine konu olan olay Somali'nin başkenti Mogadişu'da gerçekleşiyor. Filmin başında verilen "Bu film gerçek bir hikâyeye dayalıdır." yazısının ardından, Mogadişu Havalimanı'nın Amerikan askerleri tarafından nasıl ele geçirildiği, Birleşmiş Milletler'in kullanılarak Somali'de nasıl operasyonlar yapıldığı anlatılıyor.

Üstelik dönemin Birleşmiş Milletler Komutanı ise tanıdık bir sima. 28 Şubat'ın en güçlü ismi Çevik Bir Paşa... Filmde, Somalili “diktatör” komutan Mohamed Farrah Aidid'inin Somali halkına nasıl zulmettiği ve öldürdüğü anlatılarak Amerika'nın Somali'de yaptıkları perdelenmek isteniyor.

Neden Somali?

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin iki yıl kadar önce Somali'yle ilgili başlattığı büyük yardım kampanyası sayesinde Türkiye ve Somali arasında köprüler kurulmuştur. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mogadişu'yu bir ilçesi olarak görüp buranın çöp, altyapı ve diğer belediyecilik hizmetlerini yapmaktadır. Kızılay ve İhlas Vakfı başta olmak üzere onlarca sivil toplum örgütü ise özellikle Ramazan'da ve Kurban Bayramı'nda Somali'ye yardım için adeta seferberlik ilan ediyorlar.

Tüm bu gelişmeler, bizde pek çok soru işareti de oluşturup Somali'de belgesel çekimi için bizi harekete geçiren sebepler oldular. Somali'de neler oluyordu? ABD ve İngilizlerin Somali hayranlığının altında ne vardı? Halen İngilizler ve Amerikalıların askeri üsleri neden Somali'de bulunuyordu? 15 Eylül 2013'e kadar Somali Mogadişu Uluslararası Havalimanının neden İngilizler tarafından işletiliyordu? Nasıl oluyor da Amerika elini kolunu sallayarak Mogadişu'da operasyonlar düzenlemeye kalkıyordu? Tüm bu gelişmelerden Amerika ve İngilizlerin çıkarı neydi?

Tüm bu sorulara cevap arandığı bu karışık ortamda, Türkiye, hiçbir ülkenin uçak uçurmadığı hatta diplomatik temsilcilik açmaya bile cesaret edemediği Somali'ye neden büyük risk alarak uçak seferleri düzenliyor, neden büyükelçilik açıyordu?

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin bölgeye yaptığı yatırımların ve birçok Sivil Toplum Örgütünün buradaki varlıklarının sebepleri nelerdi? Kısaca "Neden Somali?" başlığı altındaki tüm bu sorulara yerinde cevap bulmak umuduyla Somali'ye gitmeye karar veriyoruz.

Silahların susmadığı, her gün bombaların patladığı **Somali**'de, silahların gölgesinde yaptığımız saatler süren belgesel çekimleri, gazetecilik ve belgeselcilik anlamında bizim için oldukça zorlu ve yoğun geçmesinin yanında bize çok şey öğretti. Somali'de vicdanların nasıl susturulduğunu, insanlığın nasıl ayaklar altına alındığını gördük savaşın en çok da kadınları ve çocukları nasıl yaktığına yok ettiğine şahit olduk.

Somali seyahati süresince, Somali Meclis Başkanı'yla ve Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği yetkilileriyle yaptığımız görüşmelerde, Büyükşehir Belediyesi Somali Temsilcisi, Kızılay yetkilileri, Mogadişu havalimanını işleten Türk firma sahibi, Somali'ye yardım yapan Türk sivil toplum örgütleri, Somali milletvekilleri ve Somali Devlet Televizyonu Genel Müdürü ile yaptığımız röportajlarla Somali hakkında farklı konularda bilgiler alarak Somali'yi keşfe çıkmadan önce ülkeyi daha yakından tanımaya çalıştık.

Habeşistan'dan Somali'ye...

Afrika boynuzu olarak da adlandırılan Hint Okyanusu sahilindeki Somali'ye Avrupa havayolları içerisinde sadece Türk Havayolları'nın uçuşu bulunuyor. 12 Ekim 2013 günü gece saat 24:00'te İstanbul'dan havalanan Türk Havayolları uçağımız Antalya üzerinden Akdeniz'e açılarak, Suriye'nin İskenderiye kentinden Afrika'ya giriş yaparken bizler de Mısır'ın İskenderiye ve Kahire bölgesinin binlerce metre yüksekten rengârenk ışıklı bir tabloyu andıran muhteşem görüntüsünün keyfini çıkarıyoruz.

Uçağımız Kızıldeniz üzerinde yaptığı uzun süren uçuşun sonunda, geçtiğimiz yıllarda sömürgeci güçler tarafından Somali'den ayrılarak bir küçük devletçik olarak kurulan Cibuti'ye indi.

Cibuti, Yemen'in hemen karşısında Aden Körfezi'nin girişinde çok stratejik bir bölgede bulunan ve uzun yıllar İngilizler tarafından uzun yıllar sömürge olarak işgal edilmiş küçük bir ülke. Somali Land ise Fransızların elinde bulunuyor. Bugün devlet ilan edilmesine rağmen dünya ülkeleri tarafından tanınmıyor. İtalyan sömürgeci altındaki Güney Somali'de ise bugün sadece Başkent Mogadişu'ya hükmedebilen bir devlet var. Eş-Şebab örgütü Somali geneline hâkim... Somali korsanları bir zamanlar Hint Okyanusu ve Aden Körfezi'ne tamamen hâkim ise de bugün ise hakimiyet kırılmıştır.

Sahabelerin İlk Hicret Ettiği Yer

Cibuti havalimanında yapılan yakıt ikmalinden sonra uçağımız, güneş doğarken yaklaşık bir buçuk saat sürecektir olan Somali'nin başkenti Mogadişu'ya gitmek üzere yeniden havalandı. Uçağımız Somali-Etiyopya savaşı sırasında, Etiyopya tarafından işgal edilen Harar ve Ogaden bölgeleri üzerinde uçuşuna devam ediyor. Harar ve Ogaden, İslam tarihinde önemli yere sahip zira Habeşistan ve Somali coğrafyası Medine-i Münevvereden daha önce şereflenmişti İslâmla...

Müslümanlar, İslamiyetin ilk yıllarında Mekke-i Mükerrreme'de müşriklerin zulmünden kurtulmak için Allah Resulünün emriyle Miladi 615 ve 616 tarihlerinde iki grup halinde Habeşistan'a hicret etmişlerdir.

İslamın ilk hicretini yapan bu muhacirler, Aden Körfezi üzerinden gemilerle İngiliz bölgesi olarak bilinen Somaliland'ın Zeyla bölgesine çıkmışlar burada kendilerine kucak açan Habeş Kralı Necaşi Ashame'nin ülkesinde zulümden kurtulmuşlardır.

Şimdilerde ise, İslamın ilk sahabelerine kucak açan geçmişin Habeşistan'ı, bugünün Somali'si kan ağlıyor. Bir tarafta Kabile savaşları bir tarafta ise Hıristiyan dünyanın sömürücüleri yüzünden yaşanan acı, dökülen kan ve gözyaşı, açlık, sefalet ve hastalıktan ve sefaletten ölen insanlar... De-yim yerindeyse inim inim inliyorlar.

Kaptan pilotun “Somali Mogadişu Havalimanı için inişe geçiyoruz.” anonsu sonrası uçağımız terör saldırısı endişesinden dolayı önce Hint Okyanusu’na açılıp, deniz üzerinden alçalarak adeta Hint Okyanusu’na inercesine sahildeki Mogadişu Havalimanı’na iniş yapıyor. Havalimanında bizleri karşılayan Somali Milletvekili Abdülkadir Şeyh Ali ile geçtiğimiz VIP salonu sıradan bir havalimanındaki bekleme salonundan daha kötü durumda. 50 dolar vize ücreti verdikten sonra pasaport işlemlerimiz yapılırken, tarçın ve süt karışımı Somali çayı ile yorgunluğumuzu atıyoruz.

Somali’nin Askerleri Bizi Koruyor
Havaalanından çıktığımız anda Somali gerçeği ile yüz yüze geliyoruz. Uzun namlulu silahı olan 6 askerin refakatinde Somali’de kalacağımız misafirhaneye doğru yola çıkıyoruz.

Başkent Mogadişu’da ilk dikkatimizi çekenler, iç savaşlarda yakılıp yıkılarak yok edilen veya kurşun izleriyle kaplı harabeye dönen binalar ile yoğun güvenlik önlemleri altında yaşamaya çalışan fakir ve perişan halk... Savaşın bir bölgeyi nasıl perişan ettiğine bir kez daha yakından şahit oluyoruz...

Somali Meclis Binası ise bu savaşlarda en çok darbe alan noktalardan birisi. Binanın neredeyse yıkılmadık yeri kalmamış ancak Meclis bu yıkıntı halindeki binada faaliyet göstermeye devam ediyor.

Konakladığımız bina, Meclis binasının hemen yanı başında bulunan, güvenliğin üst düzeyde olduğu, Somali Milletvekilleri ve Bakanlarının da ikamet ettiği misafirhane.

Demir kapı ve yüksek duvarlara çevrili Misafirhane binasına askerler eşliğinde girerken, sekiz gün boyunca bu binada kalacağımızı, dışarı her çıktığımızda da bu 6 askerin bize eşlik ederek adeta bir gölge gibi bizi takip edeceklerini hiç düşünmemiştik. Somali’deki bu ilk günümüz bizim için büyük hayal kırıklığı olmuştu.

Geçmişin ihtişamlı Habeşistan’ı böyle olmamalı, bu duruma düşmemeliydi...

Darbeden Sonra Gelen Perişanlık

İlk parlamenter seçimin 53 yıl önce yapıldığı Somali'de, Rus yanlısı General Siad Barre'nin 1969 yılında yaptığı ihtilâlden sonra başlayan baskı ve zulümler yüzünden bölge halkı gün yüzü görmemiş.

1977-78 yıllarında,

yaşanan Somali-Etiyopya savaşında, Ogedan ve Harar bölgesi Etiyopya tarafından işgal edilmiş ve bölge insanları her türlü baskıya maruz kalmıştır.

1990'lı yıllarında

ise daha büyük sıkıntılar yaşamış. Siad Barre ülkeyi terk edince yerine geçen Mohammed Farrah Aidid, mensup olduğu Havi kabilesi dışında kalan diğer halka kan kusturmuş aç bırakarak ölüme terk etmişti.

Bölge bu karışık ortamda Amerika tarafından işgal edilmiş, kabile savaşları patlak vermiş ve yıllarca süren bu iç savaş yüzünden Somali'de taş üstünde taş kalmamış.

Bir zamanların rüya ülkesi Somali'nin başkenti Mogadişu bugün hayalet şehir haline gelmiş.

2006 yılında,

kurulan ve halen Somali'yi kasıp kavuran "Somali'li Gençler" anlamına gelen "Eş-Şebab Örgütü"nün Başkent Mogadişu'da bile etkinliği hissediliyor.

Somali Devleti, Afrika Birliği'ne başvurarak ülkelerini Şebab Örgütü'nden korumasını istemele-ri üzerine müdahale eden Afrika Birliği askerleri sayesinde Başkent Mogadişu bu örgütten kurtulmuştur. Bugün, havalimanı ve meclis binası gibi önemli devlet kurumları Afrika Birliği askerleri tarafından korunuyor.

Akşam saat 17.00'den sonra araç ve askerle olsa bile dışarı çıkmamıza izin verilmiyor. Geceleri zaman zaman bomba ve silah sesleriyle uyanıyor ve dehşete kapılıyoruz.

Somali'nin Başkenti: Mogadişu

Bugün 14 Ekim 2013.Kurban Bayramı arifesi. Başkenti Mogadişu'yu gezerek gözlemlerimizi aktarmaya çalışacağız. Daha gezinin başında görüyoruz ki burası bir başkentten ziyade enkaz yığını...

Yoğun güvenlik önlemleri, cadde ve sokaklardaki CheckPointler (demir korkuluk ve beton bloklarla kapatılması), her sokak girişinde güvenlik nöbeti tutan askerler, Afrika Birliği askerleri tarafından korunan yarı enkaz halindeki kamu binaları, savaşların yıkıp döktüğü evler karşısında dehşete düşüyoruz.

Her yer top ve tüfek mermileri ile delik deşik edilmiş, deyim yerinde ise taş üstünde taş kalmamış.

Ülkede sadece kabile savaşlarında 500 binden fazla insan ölmüş. Açlıktan ölenlerin sayısı ise 300 bini geçmiş.

Diktatör liderlerin katlettiği insanlar, Somali-Etiyopya savaşında ölenler, Eş-Şebab örgütü tarafından öldürülenler, bugün halen devam eden teröre kurban verilenler yanında hastalık ve açlıktan ölenleri de dikkate aldığımızda Somali'nin bugün içinde bulunduğu durumu anlamak da anlatmak da gerçekten çok zor...

Ünlü Seyyah İbn-i Battuta'nın 800 yıl önce 13. yüzyıl başlarında Somali ve Zeylan'da yaşadıklarını okuduğumuzda, Somali'nin de içinde bulunduğu Habeş bölgesinin medeniyetin geliştiği çok önemli bir bölge olduğunu anlıyoruz. 8-9 yüzyıl önce bereketli topraklara sahip, önemli dünya tüccarlarının bulunduğu ticaret merkezlerinden biri olan geçmişte Osmanlı'nın Zeylan vilayetinin bulunduğu Habeşistan'ın bu muhteşem dönemini ve aynı topraklarda bulunan Somali'nin bugünkü halini düşündüğümüzde içimiz parçalanıyor.

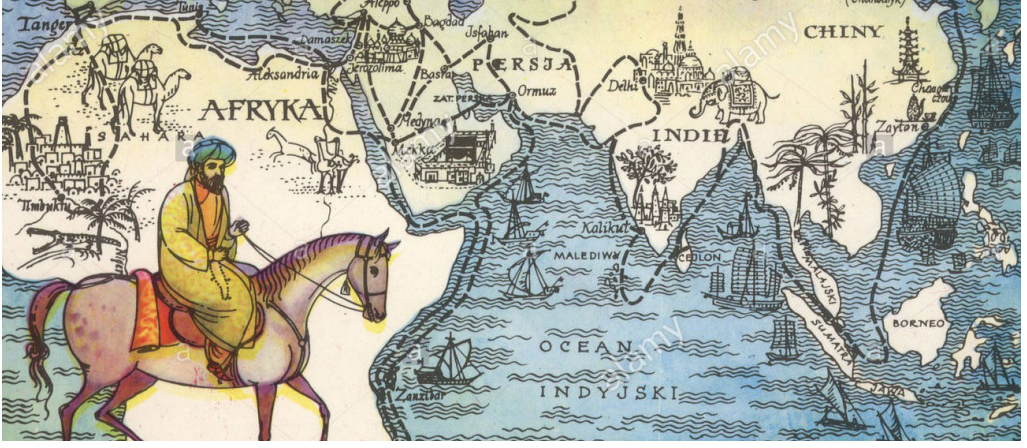
Bölgenin Portekizliler başta olmak üzere İspanyol, Fransız, Alman, İngiliz ve İtalyanlar tarafından yürütülen sömürge faaliyetleri neticesi savaş ortamına itilerek zenginliğin yerini fakirlik, sefalet ve açlığın aldığını anlıyoruz.

Afrika ile ilgili Antik Yunan ve Roma'daki öyküler ve anlatılar sebebiyle, Avrupalılar görmedikleri bu kıta hakkında kolaylıkla Kötülükler Coğrafyası ya da Kara Kıta ifadelerini kullanmışlardır. Oysa 8. yüzyılda da Araplar ile İran'ın Şiraz bölgesinden gelenler ülkenin iç kısımlarıyla dahi ticaret yapmışlardır. Doğu Afrika sahillerinden güneye doğru yayılan büyük bir kültür ve dini anlayış, bu ticaret alışverişi ile oluşmuştu.

Ancak ne yazık ki Ümit Burnu'nun keşf kıtanın ümitsizliği olmuş "Kara Kıta" denilen Afrika, ne yazık ki "karartılan kıta"ya dönüşmüştür. Hayalet şehir görünümündeki Başkent Mogadişu'yu gezerken ünlü Seyyah İbn-i Battuta'nın bölge ile ilgili olarak 13. yüzyılın başlarında yaptığı tespitleri bir kez daha anımsıyoruz...

Seyyah Gözü ile Afrika

Büyük İslam seyyahı İbn-i Battuta, 13.yy başlarında Doğu Afrika adalarından biri olan Kilve'ye kadar gitmiş ve bu şehirlerdeki gözlemlerine seyahatnamesinde yer vermiştir. Battuta, bu şehirlerdeki gördüğü gelişmişlik karşısında hayrete düştüğünü belirttiği seyahatnamesinde, sokakları süsleyen çok katlı güzel ahşap binalar ve sosyal yaşamda insanî ilişkileri, yüksek kültür seviyesini ve bu şehirlerdeki sosyal yaşamı bizlere şöyle aktarıyor:

“

Somali Zeyla şehrinin –ki burası ilk hicret eden Sahabelerin ayak bastıkları şehirdir- gerçekten büyük bir çarşısı var. Halkın devesi çok, her gün yüzlerce-sini kesebiliyorlar. Makdeşav ahali-si tüccarlarıyla anılıyor. Orada şehrin adıyla anılan kumaşlar üretiliyor. Mısır ve diğer ülkelere sevk ediliyor. Bu şehrin âdetine göre, ne zaman bir gemi limana gelse, hemen “sanbük” denilen küçük kayıklar gemiye yanaşır.

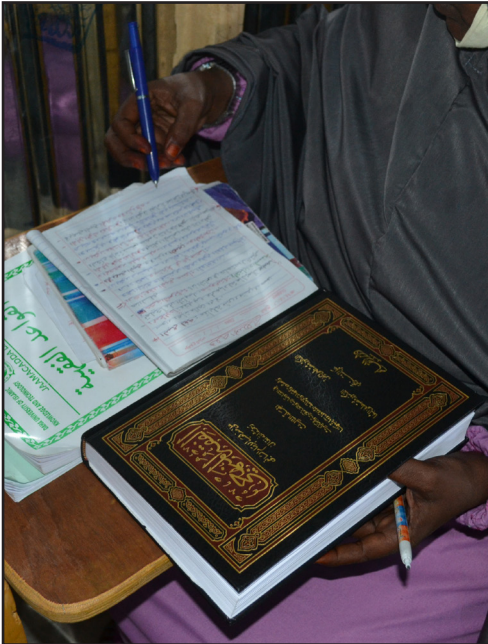
Her sanbükte birkaç genç bulunur. Onlar kapağı kapalı yemek dolu bir tencere getirip gemideki tacirlerden birine takdim ederek şöyle derler: ‘Bu adam benim misafirimdir. Bana gelecek!’ gemideki tacir misafirlğe çağıran gencin evine gider, başka bir yere gitmez. Tabi sürekli ticaret yapan ve tanınanlar başka, onlar istedikleri yere giderler. Bu tacir bu şekilde bir eve konuk olunca, ev sahibi onun yanında bulunan eşyayı satıp başka şeyler satın alır onun için. Yöre halkından biri böyle bir tacirden, değerinden aşağı bir şey satın alsa, yahut misafirin izni tanıklığı olmaksızın, onun mallarından bir şeyler satsa bu satış geçersiz sayılır onlar nezdinde. Çünkü yöre haklı geçimini bu şekilde sağlıyor.”

İbn-i Battuta’nın seyir notlarını okurken daha iyi anlıyoruz bölgedeki misafir ve alışveriş kültürünü.. Ve İslamiyet’e verdikleri ehemmiyeti...

İbn-i Battuta da gemiyle Zeylan Li-manı'na vardığında, tüccar olmadığı anlaşılınca, onu hemen şeyhin yani sultanın yanına götürmeye kalkarlar. Battuta itiraz edip, konaklayacağım yerden sonra gideceğim dediyse de, itirazı kabul edilmez ve şöyle derler;

“

Buranın töresidir; bir derviş, Hz. Ali soyundan gelen bir şerif, yahut muhterem bir insan buraya geldiği zaman hükümdarı görmedikçe konaklayacağı yere gidemez!” Ahali burada sultana şeyh diyor. Biz de kabul ettik.”Ve devam ediyor; “Onların adetlerinde gemi yanaştığı zaman ilk önce gemiye Sultanın Sanbük’ü yavaşır. Nereden geldiğini, sahibinin ve kaptanının kim olduğunu, yükünün nelerden ibaret olduğunu, tacirlerinin kimlerden oluştuğunu sorar. Sanbükteki heyet gerekli bilgileri aldıktan sonra durumu sultana, yani şeyhe bildirir. O da layık olanları huzuruna kabul eder.

Buradaki halk neredeyse bizim yediğimizin 3 katı yemek yiyor. Oldukça iri insanlar. Bir zamanlar refah ve bolluk içinde yaşanan ve dönemin önemli ticaret merkezlerinden biri olan bölge ile ilgili İbn-i Battuta'nın tespitlerini okumaya devam ediyoruz;

“

Cuma günleri sultan misafirlerine, giyecek hediye eder. Halkla beraber mescitte namaz kılıp babasının mezarında Kur'an okur. Cuma günleri sultanlık merasimleri de yapılır. Cumartesi günleri ise ahali şeyhin ikametgâh gösterdiği yerlere oturur.

Kadı, fıkıh bilginleri, şerifler, salihler, dervişler, hacılar. Herkes kendine ait peykeye oturur. Onların ardından vezirler, emirler ve yüksek rütbeli askerler de bölük bölük selam verip çıkarlar.

Şeyh yani sultan ekmeğini onlarla paylaşır.

Sonrasında şeyh kendi konağına gider. Kadı, vezirler, sır kâtibi ve ileri gelen dört emir, halkın meselelerini dinlemek için orada kalırlar.

Doğrudan şeriatla ilgili olan hususlarda kadı hüküm verir. Bunun dışındaki davalara vezirler ve kumandanlar bakar. Eğer sultanla istişareyi gerektirecek önemli bir husus varsa, yazı ile iletilir. Adalet gecikmez, cevap bir kâğıdın arkasına yazılmış olarak derhal verilir. Ora halkının töresi böyle!”

Afrika'daki İslam Medeniyeti Yıkılıyor

İbn-i Batuta'nın 800 sene önce ortaya koyduğu tespitler önemli. O dönemde Somali'nin de içerisinde yer aldığı Habeşistan bölgesi İslam düzenin kurulduğu ve halkın huzurla yaşandığı, adaletin, bolluğun, İslam'a hürmet ve bağlılığın olduğu belde-lermiş. Bölgede sonrasında yaşanan acılar, Batı'nın adaletsiz ve acımasız ve politikaları yüzünden oluşmuş.

Bugün Mogadişu'da gördüklerimize ve Afrika'da yaşadıklarımıza rağmen bu topraklar, geçmişten gelen kültür ve medeniyet birikimiyle sarıp sarmalıyor bizi. Ve biz Müslümanlar olarak bizlerin İslam medeniyetine sahip çıkmamızın ne kadar önemli olduğunu düşünmeden edemiyoruz.

Bir tarafta o dönemdeki İslam Medeniyeti zenginliği, diğer tarafta şimdiki Batı Medeniyeti yoksulluğu...

Kendi oluşturdukları zulüm düzeninde ve buna paralel olarak Afrika'daki açlığı bir fırsat olarak değerlendiren Hristiyan yardım kuruluşları aracılığıyla ülke içinde yardım dağıtımını ile Hristiyanlık propagandası da yapıyor. Dini etkinliklerini buradaki yoksul halkın aciziyeti üzerinden uygulayıp bölgeyi sömürüyorlar.

İslamiyetin ilk muhacirleri olan Sahabelere kucak açan İslam Dininin ilk hicret coğrafyası olan bu ülke tesadüfen mi bu hale getirildi peki? Hayır!... Uzun yıllar uygulanan politikalar... Güçlü İslam Devletlerinin zayıflatılması... Farklı ticaret kanalları ile zengin olma yoluna giren Batı Medeniyeti, hiçbir şeyi tesadüfen yapmadı.

Bölgenin zenginliğinin farkına varan Portekizler tarafından buraya sevk edilen ilk donanma 1505 yılında Güney Afrika sahillerini geçerek Doğu Afrika'da Mozambik'ten başlayıp bugün Tanzanya'nın güneyindeki Kilve Sultanlığı, Kenya sahilindeki Mombasa Sultanlığı, Somali'nin başkenti Makdişu'yu ve diğer şehirlerle onlara bağlı yerleri topa tutup, binlerce kişiyi öldürerek Kızıldeniz'e girer. 1517 yılına gelindiğinde Portekiz donanması Memlük donanmasını da yenerek Cidde önlerine kadar gelir. Hedef İslam'ın kıblegahı "Mekke-i Mükerreme"dir. Hristiyan dünyası, Mekke-i Mükerreme'yi ve Medine-i Münevvere'yi ele geçirip işgal etmeden Osmanlı'yı yıkamayacaklarını ve dolayısıyla Afrika başta olmak üzere dünyayı kendi çıkarları doğrultusunda yönetip sömüremeyeceklerini çok iyi biliyorlardı. Önce Mekke işgal edilmeliydi ki sonrasında Osmanlı'nın payitaht merkezi İstanbul düşürülebilirdi.

Osmanlı bunu çok iyi biliyordu. İstanbul'u ta Yemen'den, Aden Körfezinden, bugünkü Somali'nin başkenti Mogadişu Zeylan, eski adıyla Habeş eyaletinden koruyordu. Bunun içinde akın akın Yemen'e Mehmetçik gönderilmiş, gidenlerin çoğu geri dönememişti. Sadece Yemen'e değil, Harar, Mogadişu, Zeylan, bugün İngiliz ve Fransızlar tarafından uyduruk devlet olarak ilan edilen Cibuti, Eritre, Somaliland (Kuzey Somali), Güney Somali, Etiyopya ve Sudan'a konuşlanan yüz binlerce Mehmetçik asırlarca buraları Osmanlı toprağı olarak korumuşlardır.

Bugün Mogadişu da dâhil olmak üzere Habeşistan bölgesinde ata ve dedelerinin Türk olduğunu söyleyen insanlar bulunmakta ancak biz onları çoktan unutmuşuz.

Mogadişu'da Geçmişin İzlerini Arıyoruz

Eski Habeşistan'ın bir parçası olan, Osmanlının 360 yıl hüküm sürdüğü, miladi 615 yılında Medine'den önce ilk hicretin gerçekleştiği ve daha Peygamber Efendimiz döneminde İslam'la şereflen "Somali" kan ağlıyor. Başkent Mogadişu'da İbn-i Battuta'nın 800 sene evvel tespit ve tasvir ettiği o güzelliklerden hiç iz kalmamış. Üzülmemek, kahrolmamak elde değil. Neyse ki Türkiye Somali'ye sahip çıkmış, İstanbul Belediyesi altyapı hizmetini yaparken TİKA'da yıkılıp yok olmaya terk edilen İslam eserleri olan cami, türbe ve medreseleri tamir ediyor. Başta İhlas Vakfı ve Kızılay olmak üzere yardım kuruluşlarımız Somali halkına yardım ve destek sağlıyor.

Eş-Şebab Örgütü Tarafından Yıkılan Cami ve Türbeler

Sömürgeci Batılı güçler Somali'den çekilirken birçok İslam ülkesinde olduğu gibi burada da yerlerine, sözde İslam adına cihad eden terör örgütleri bıraktılar. Somali'de, kendilerinden başkasına müşrik (şirk ehli, kâfir) gözüyle bakan Selefi Vehhabi zihniyetinde "Eş-Şebab (gençler)" adıyla kurulan örgüt ülkede terör estirmeye devam ediyor. Ülkede neredeyse tüm güvenlik önlemleri bu örgütün faaliyetlerini engellemek için. El Şebab Örgütü'nün işlediği cinayetler ve bombalı saldırılarla Müslümanlar ölüyor ve ölmeye de devam ediyor. Sünni camilerine, Süfi türbeleri yapılan açık saldırılar düzenleyip ibadete gelen cemaati, ders veren hocaları kurşunladılar. Mogadişu'da dolaşırken bilinçli olarak yakılmış yıkılmış onlarca cami enkazı ile karşılaşabilirsiniz ki bunlar ekseriyetle Eş-Şebab'ın marifetidir(!).

Mogadişu'ya suliet kazandıran en büyük minareye sahip olan ve adını Türk asıllı bir gönül ehlin-den alan Şeyh Abdülaziz Camii de bunlardan biri maalesef. Hazirede yine bir Nakşi büyüğü olan Şeyh Abdülcabbar hazretlerinin kabri de bulunuyor.

Mogadişu sahiline hâkim bir tepelik üzerine kurulmuş olan Şeyh Abdülaziz Külliyesinde bulunan caminin minaresi iki taraflı bir merdivenin sahanlığında yükseliyor. Alışıldık olmayan bu mimarinin bu tarzda tek olduğunu söylüyor Somali'liler. Eş-Şebab militanları tarafından roketatlarla vurulan tarihi minare ve duvarları duvarlarındaki ayet-i kerimelerle bezeli cami kullanılmaz hale gelmiş.

Yetmemiş, hazirede yatmakta olan tasavvuf büyüklerinin mezar taşları ağır silahlarla taramış, hatta bazı kabirler eşelenip naaşlar çıkarılarak merhum ve merhumelere hakarete bulunulmuş.

Ama şükür ki Şeyh Abdülaziz Cami'si bu garip haline rağmen metruk kalmamış, halk yine de mekâna geliyor, Kur'an-ı Kerim okuyor, ecdadını Fatihâ'sız bırakmıyor.

Eş-Şebab Örgütü, Somali'nin yetiştirdiği büyüklerden Muallim Muhammed, Şeyh Muhammed Ali, Şeyh Muhammed Dayri, Şeyh Ali Mü'min gibi alimlerin her biri insanlık mirası olan kabirlerini yıkıp ortadan kaldırması örgütün sonunu getirdi.

Bu saygısız tavır örgütü gözden düşürdü ve halkın Eş-Şebab'a verdiği destek azaldı.

Örgüt önce Mogadişu'dan sonra en güçlü kalesi olan Kismayo şehrinde de çekilmek zorunda kaldı. Son aylarda ise artık sahradaki militanlar da gruplar halinde silah bırakıyor, hükümet güçlerine katılıyorlar. Örgüt artık oteller lokantalar gibi işletmelere karşı gerçekleştirdiği saldırılarla adını duyurmaya çalışıyor.

Kaos ortamından nemalanan Eş-Şebab, her türlü imar faaliyetine karşı çıkarak, ülkesine yatırım yapmayı düşünen yurtdışındaki Somali'lileri de tehdit ediyor.

Türkiye'den Somali'ye Dostluk Eli

Tüm mazlum coğrafyalarda olduğu gibi zor zamanlarında Somali'nin de yanında duran Türk yardım kuruluşları, onlarca camiye restore edip ibadete açılmasını sağlamaktalar.

Osmanlı Devleti'nin yardım elini uzattığı bu topraklara Türkiye'den geldiğimizi duyunca gözlerindeki parıltı görülmeye değer. Osmanlı, Afrika'da sömürge kolonileri kurmadığı hatta sömürgeye karşı kalkan vazifesi gördüğü için Afrika ülkelerinde Osmanlı'ya ve Türkiye'ye sempati duyuyorlar. Gezdiğimiz tüm Afrika coğrafyasında özellikle doğu Afrika'da ve Somali'de bunu daha iyi gözlemliyoruz.

Şeyh Abdülaziz Cami-i şerifi de bu kapsamda TİKA tarafından onarılıyor. Tehditlere boyun eğmeyen Türkiye, yardım kuruluşları aracılığı ile Somali’de Müslüman kardeşleri için seferber olup hizmet ve yardım köprüsü kurarken, Başkent Mogadişu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından adeta yeniden inşa ediliyor.

Başkent Mogadişu’daki gezimizin şimdiki durağı İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin şantiyesi ve idari binalarının olduğu bölge. İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin Mogadişu’daki çalışmalarını incelerken görüyoruz ki Türkiye savaşın, ölümün, korkunun ve terörün kol gezdiği başkent Mogadişu’yu şantiyeye çevirmiş. 2 yıl önce Başbakan Erdoğan’ın talimatıyla başlatılan hizmet seferberliği artarak devam ediyor. 80’e yakın iş makinası ve araç 15’i Türk olmak üzere 300’e yakın personelle Mogadişu’nun başta çöp sorunu olmak üzere yol, kanalizasyon, altyapı, kaldırım ve park düzenlemesi gibi birçok hizmeti başarı ile yürütülüyor.

Mogadişu’da çok önemli hizmetlere imza atan Başbakanlık Türk İş Birliği Kalkınma Ajansı (TİKA) tarafından iç savaşlarda darbe gören ve hasar alan Somali Meclis binası da yeniden yapılıyor.

Yine TİKA aracılığı ile sağlık, eğitim gibi hizmetler başta olmak üzere birçok hizmet binası yaparak Somali halkının hizmetine vermekte. Sağlık Bakanlığı da yine TİKA aracılığı ile büyük bir hastane inşaatını tamamlayarak hizmete açmış. İstanbul Belediyesi’nin şantiyesinde Türk Kızılay’ına ait bir depo merkezi bulunuyor. TİKA’nın şantiye binası da belediyenin şantiye alanı içerisinde bulunuyor.

Başta Türk Kızılay’ı olmak üzere Türkiye’den birçok sivil toplum örgütü Somali halkı için yardım seferberliğini sürdürüyor.

Türk Kızılay’ı kurduğu modern çadır kentler, yemek üretim ve dağıtım merkezi, çöp imha istasyonu ile Somali halkına önemli hizmetler veriyor. Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı çok sayıda Somalili öğrencinin Türkiye’de eğitim görmesi için imkânlar hazırlayarak kalıcı hizmet sunuyor. Türkiye’nin hiçbir karşılık beklemeden tamamen insanî amaçlı bu hizmetleri karşısında bizler gurur duyarken, Afrika üzerinde siyasi ve ekonomik çıkar gözetten birçok devleti ise rahatsız ediyor.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Somali'deki genel koordinatörü Semih Çalkaya'dan belediyenin yaptığı hizmetlerle ilgili önemli bilgiler alıyoruz. Belediye şantiye binasındaki Ayyıldızlı bayrağımız göğsümüzü kabartıyor. Semih Çankaya, çöplerden neredeyse kapalı olan yolların temizlendiğini, başta çöp sorunu olmak üzere Mogadişu'da birçok altyapı hizmetini başarı ile yürüttüklerini belirtti.

Semih Çalkaya, Somali halkına belediye hizmetlerinin öğretildiği atölyeleri gezdirirken, bu hizmetleri yerel halkla birlikte yaptıklarını belirtti. Bu atölyelerde Türkçe öğrenen Somali-lilerle Türkçe söyleşi de yapıyoruz.

Devlet kurumları tam bir koordinasyonla Somali'de başarılı hizmetler gerçekleştiriyorlar. Özveriyle yapılan bu başarılı çalışmalar bize Afrika coğrafyasına Osmanlı tarafından yapılan hizmetleri hatırlatıyor. Osmanlı'nın yüzlerce yıl hizmet götürdüğü Afrika coğrafyasında yer alan Habeşistan Eyaleti toprakları üzerinde bugün Somali gibi birçok devlet kurulmuş.

Batılı güçler, bölgeyi Somali, Kenya, Cibuti, Eritra, Etiyopya, Kuzey ve Güney Sudan gibi birçok devlete bölerek bir yandan sömürge faaliyetleri yürütürken bir taraftan da savaş ve terör ile kardeşi kardeşe kırdırıp insanları köleleştirerek fakir ve cahil bırakmışlar. Osmanlı'nın adaletli yönetim anlayışını burada bir kez daha anlamış oluyoruz.

Somali'de İslam Medeniyeti

Birçok Afrika ülkesinin aksine Somali halkının neredeyse tamamı Müslüman. Ehl-i Sünnet inancına sahip, Şafi mezhebine mensuplar. Nakşi ve Kadiri gibi önemli tarikatları ile tasavvuf kültürü devam ediyor. Her evden bir hafız yetiştirmek gelenek haline getirilmiş. Kız ve erkek çocuklar küçük yaştan itibaren dini eğitim alıyorlar. Çadır kentlerde ve mahalle aralarında Duksi dedikleri Kur'an kursları var. Bu kurslarda küçük kız ve erkek çocukları Kur'an-ı Kerim okuyor, İslamiyeti öğreniyorlar.

Afrika ve Somali'de İslam medeniyeti ayrı bir araştırma konusu ancak Türkiye'nin bugün Somali ve Habeşistan bölgesinde olmasını Osmanlı medeniyetine vefa borcunun ifası olarak değerlendiriyorum. Osmanlı'nın 360 yıl hüküm sürdüğü Afrika'nın Habeşistan bölgesindeki Osmanlı medeniyeti hakkında yaptığımız araştırmaları kısaca paylaşalım.

Afrika'da Osmanlı Medeniyeti

Sömürge ve köle ticaretinin merkezi olan bu topraklar... Oysa bu topraklar Kanuni Sultan Süleyman zamanında, Hint okyanusundan donanma gönderilerek Müslümanlara yardımda bulunulan topraklar değil miydi? Yine bu topraklar, Avrupalıların, Kuzey, Doğu ve Batı Afrika topraklarına sömürge ve köle ticareti için gelmeye başladıkları vakit Afrika'daki birçok bölge gibi dönemin güçlü devleti Osmanlı tarafından güvencesi altına alınan topraklar değil miydi? Gururla yürümemiz gereken bu topraklarda, şimdi içimiz buruk dolaşıyoruz.

Osmanlı Devleti'nin yardım elini uzattığı bu topraklara Türkiye'den geldiğimizi duyunca gözlerindeki parıltı görülmeye değer. Osmanlı, Afrika'da sömürge kolonileri kurmadığı hatta sömürgeye karşı kalkan vazifesi gördüğü için Afrika ülkelerinde Osmanlı'ya ve Türkiye'ye sempati duyuyorlar.

Gezdiğimiz tüm Afrika coğrafyasında özellikle doğu Afrika'da ve Somali'de bunu daha iyi gözlemliyoruz.

Afrika'da Osmanlı'nın Adaletli Yönetimi

15.yy'ı hatırlayacak olursak, İspanya'da henüz yurtlarını terk edemeyen milyonlarca Müslüman nüfus bulunuyordu. Hristiyan olmak, ölmek veya bilmedikleri bir coğrafyalara gitmek dışında başka bir seçenekleri olmayan Endülüslü Müslümanlardan göç etmeyi kabul eden son Müslüman kafilesi, Osmanlı Devleti tarafından İspanya'dan alınarak Kuzey Afrika sahillerindeki şehirlere yerleştirilene kadar acı çekmeye devam etmişlerdir.

Aynı dönemde Hindistan'a ulaşmak için yolan çıkan Henry adıyla bildiğimiz Portekizli denizci Dom Henrique, Afrika içlerine doğru hareket ederek Maderia adaları, Bojador Burnu, Gine Körfezi, Porto Santo, Beyaz Burun, Yeşil Burun, Senegal ve oradan da Gambia'ya ulaşmıştı. 1487 yılında ise Portekiz Kralı II. Joao'nun emriyle doğuya ve oradaki baharatlara ulaşılacak bir su yolu bulabilmek için Lizbon'dan yola çıkan Portekizli Kâşif Bartolomeu Dias Afrika'nın güney batı ucuna ulaşmış ve aşırı fırtına nedeniyle sığındığı bu

O zamanlar ticaret yollarının sadece bir bölümü denizden geçiyordu ve bu yüzden doğuya giden tüccarlar Ortadoğu ülkelerini boydan boya geçmek zorundaydı

Tarihçilerin yazdığına göre Dias, burnu keşfettiğini haber verince kral bu keşfin doğuya ulaşan su yolu olacağını düşünmüş ve bu nedenle de "Fırtınalar Burnu" adını "Ümit Burnu" olarak değiştirmiştir.

Osmanlı Denetimindeyken Hindistan Baharat Yolları

Baharat yollarının tamamının Osmanlı Devleti'nin kontrolü altında olduğu bu dönemde, baharat yoluna ulaşma arzusunda Avrupa Devletlerinin kaderi, tesadüfen buldukları Fırtınalar burnu ile değişecekti ve tabi Afrikalı Ülkelerin kaderi de...

1497 yılında Ümit Burnu'nu dolaşarak Mozambik adası önüne gelen Vasco do Gama, Mozambik'te kendisine sıcak ilgi gösteren kralın Hindistan yolunu bilen üç kılavuz vermesiyle 15 Ekim 1498 yılında Hindistan'a ulaşarak, deniz yoluyla Hindistan yolunu keşfetmiş ve böylece Hindistan'ın sömürülmesinin de yolu açılmıştır. Afrika'nın çevresini dolaşan ilk Avrupalı kişi olma unvanını kazanan Vasco da Gama'nın 1497 yılında Portekizliler adına Afrika'nın Batı sahillerinden güneye doğru inerek Ümit Burnu'nu dolaşıp Mozambik adası önüne geldiği dönemde buradan Somali'ye kadar uzanan Doğu Afrika sahil şeridinde kırka yakın şehir devleti vardı ve buralarda yaklaşık sekiz asırdır devam eden Müslüman idarecilerin kurdukları hanedanlar hüküm sürüyordu. Bu hanedanların hepsi de Habeş Krallığına bağlı idi.

Batılı Hristiyan tüccarlar Afrika'da ve Hint Okyanusu'nda seyahat edebilmek için Osmanlı Devleti'nden izin almak zorunda idi. Geçmişte, genelde Afrika coğrafyası ve özel-

de Somali ve Habeşistan bölgesi Osmanlılar sayesinde muhteşem günler yaşamıştır. Hristiyan dünyasının sömürge düzeninden sonra savaşlar ve ölümler yaşanmaya başlamıştır.

Afrika'nın yeniden barış ve huzur içinde yaşayacağı günlere kavuşması umdu ve dileği ile İstanbul büyükşehir Belediyesi'nin Somali'nin başkenti Mogadişu'daki şantiyesinden ayrılıyor.

Somali'de 1398 yıllık İslam Medeniyeti

Somali'deki İslam medeniyetini anlayabilmek için çok iyi bir İslam tarihi bilgisine sahip olmak gerekiyor. Somali halkı Medine-yi Münevver'den önce İslam medeniyeti ile şereflediklerini söylüyor ve bununla gurur duyuyorlar. Biz de Somali'deki İslam medeniyetini araştırmak ve belgeselleştirmek üzere başkent Mogadişu'daki İslam medeniyeti eserlerini teker teker geziyoruz ve incelemelerimizi yapıyoruz.

İlk ziyaretimizi, ataları Bağdat'tan gelen ve Abdulkadir Geylani Hazretlerinin torunlarından olan Somali Ehli Sünnet Müslümanları Birliği Başkanı Şeyh Ali Şeyh İbrahim'in medrese ve dergâhına yapıyoruz. Bizi, milli kıyafeti ve başında beyaz sarığı ile talebeleriyle birlikte kapıda karşılayan Şeyh Ali Şeyh İbrahim "hoş geldiniz" diyerek bağrına basıyor.

Mogadişu'nun merkezinde bulunan bu dergâh ve medresede 500'den fazla talebe okuyor. Talebelerin büyük bir kısmı bayram arifesinde olduğumuz için

evlerine gitmişler. Mevcut talebeler bizleri kaside ve ilahilerle karşıyorlar. Medresede, Osmanlı medrese sistemi ile eğitim veriliyor. Halka şeklinde diz üstü oturan talebeler, hocalarının okuduklarını tekrar ediyorlar. Okunan kitaplar tamamen ehl-i sünnet akidesi üzerine. Tefsir ve hadis kitapları ise bize hiç yabancı gelmedi. Tefsir –i Kebir kitabı ile hadis kitapları Buhari, Müslim ve Taberi'nin kitapları da okutuluyor.

Medresenin yatılı talebeleri Caminin etrafında üstü çinkolarla kaplı kilim ve hasır parçaları üzerlerinde yatıyorlar. Talebelerin okuduğu ilahi ve kasideler dikkatimi çekiyor. 800 yıl önce bugünkü Kırgızistan Fergana bölgesi Oş Eyaletinden, Siracüddin Ali Oş-i tarafından yazılan Emali kasidesi ile yine ünlü bir kaside olan Kaside-i Bürde'yi kendilerine has sesler ile adeta Bilal-i Habeşi edası ve asalet ile güzel bir şekilde okuyan öğrenciler, sesleri, mimikleri ve hareketleri ile gönlümüzü ferhediyorlar.

Bugün Türkiye'de bulunan birçok Kur'an kursunda ve dini eğitim veren kuruluşlarda da Kaside-i Bürde ve 'yegulül abdü, fibedil emali' diye başlayan Emali kitap ve kasidesi okutulup öğretiliyor. Türkiye nerede, Somali nerede... Aradaki binlerce kilometre mesafeye rağmen kültür ve medeniyet tarihimizin ortak noktaları olmasının mutluluğu ile müderris ve meşai olan Şeyh Ali Şeyh İbrahim ile kucaklaşarak medreseden ayrılıyor.

Hemen belirtelim ki burada yaşayanların adları, babaları ve dedeleri ile anılmakta. Şeyh Ali Şeyh İbrahim ve Şeyh Ebubekir adındaki medrese hocası medreselerin arkasında kabri bulunan büyük dedelerinin Bağdat'tan Somali'ye geldiğini ve Hz. Hasan efendimizin torunlarından olduğunu, Abdül Kadir-i Geylani soyundan geldiklerini söylüyor ve dedeleri hakkında ayrıntılı bilgiler veriyor. Heyecanlı ve duygu yüklü bu atmosferden istemeyerek ayrılıp, Somali'deki belgesel çekimlerimize devam ediyoruz.

Mogadişu'daki İslam Medeniyeti Eserleri

Savaşın yıkıp yok ettiği bir zamanların bolluk ve bereket içinde yaşayan Somali'sinde tam bir savaş enkaza dönen Moganişu'da, askerlerin güvenlik çemberi içerisinde belgesel çekimlerimizi sürdürüyoruz. Somali'deki İslam medeniyetinin izlerini taşıyan 1200 yıllık tarihi döneme ait camiler, türbeler, medreseler Somali'deki ihtişamlı İslam medeniyetini gözler önüne seriyor.

Bu tarihi eserlerden bazıları: Şeyh Murad Camii, Şeyh Sufii Camii, Erbai Rukun Camii ve her caminin yanında türbeler, medreseler ve kütüphaneler...

Somali'nin en eski camilerinden biri Horasan'dan buraya gelen ve Tefsir-i Kebir'in yazarı Fahrettin-i Râzî Hazretleri'nin adına Hicri 677 yılında yapılan Fahreddin-i Razi Camisi.

Afrika'nın Zengin Kültürel Mirası

Mogadişu ve Somali'deki belgesel çekimlerinde öğreniyoruz ki Horasan erenlerinin, âlim ve evliaları sadece Anadolu'ya, Balkanlar'a ve Kafkaslar'a gelmemişler.

Afrika coğrafyasında da çok sayıda Horasan ereni ve alimi olduğunu görüyoruz ancak ne acıdır ki savaşlar ve sömürü düzeni bu medeniyeti de yıkıp yok etmiş, tarihi eserler tahrip edilmiş, eğitimsiz kalan Müslümanlar öylesine kendi haline terk edilmiş ve öylesine cahil bırakılmış ki...

Camii, türbe ve medreselerde gördüklerimiz bizi dehşete düşürüyor. Bu olumsuz manzaradan buradaki halk kadar, bu topraklar batılı güçler tarafından sömürülürken seyirci kalan tüm İslam dünyası da sorumlu. Aynı İslam dünyası bugün bile halen seyirci kalmaya devam ediyor.

Bugün sadece Türkiye Devleti ve Türk Sivil Toplum ve Yardım Kuruluşları tarafından başta Somali olmak üzere Afrika coğrafyasına yardım götürülüyor.

Bölgede eğitim ve kültür adına pek bir şey yapıldığı söylenemez. Aynı şekilde tarihi ve ilmi araştırmalar da yapılmıyor, yapılamıyor. Üniversitelerimiz, Araştırma Enstitüleri, belgesel yayıncılık yapan kuruluşlar, yazarlar ve televizyonlar bu konularda çok ciddi çalışmalar ve araştırmalar yapabilirler. Hatta

üniversitelerimizde Afrika Araştırma Merkezleri kurulabilir. Bölge, pek çok sinema filmi ve belgesel hazırlanacak, hakkında sayısız kitap yazılacak kadar zengin bir kültürel mirasa sahip...

Afrika ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Bugüne kadar Afrika ile ilgili ciddi araştırma yapan sadece iki yazarımız ve akademisyenimiz var.

Bunlardan biri Türk Diyanet Vakfı Bursu ile Fransa'da yüksek lisans eğitimi ve akademik araştırmalar yapan Çad Büyükelçisi Ahmet Kavas, diğeri ise yine çok değerli araştırmacı yazar Cengiz Orhonlu.

**Ahmet
KAVAS**

**Cengiz
ORHONLU
(1927-1976)**

Cengiz Orhonlu, bir Afrikalı'ya Osmanlı'nın Afrika politikası ile ilgili sorduğu soruya yeterli cevap alamaması üzerine 1976 yılında, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney siyaseti: Habeş Eyaleti" adlı muhteşem eseri kaleme almıştır.

Bu iki araştırmacı yazarımızın Afrika ile yaptıkları çalışmalar Türkiye'nin Afrika'ya bakış açısının değişmesine katkı sağlamıştır.

55'e yakın ülkenin olduğu Afrika'da on yıl öncesinde sadece 12 Afrika ülkesinde Türk Büyük Elçiliği mevcut iken bu sayı bugün 33'tür. Yakın bir gelecekte ise 40'tan fazla Afrika ülkesinde Türk Büyük Elçiliğinin açılacağı bilgisi memnuniyetle öğreniyoruz.

Habeşistan Nerede?

Türkiye gündeminde ancak son dönemlerde yer bulan Somali bir dönem Osmanlı Devleti'ne bağlı Habeş eyaletinin bir parçası idi. Afrika'daki İslam medeniyetini anlayabilmek için önce Habeşistan'ı bilmek ve anlamak gerekiyor. Habeşistan, bugünkü Yemen Etiyopya, Eritre, Cibuti, Somali ve Kenya bölgesinin bulunduğu yeri kapsamaktaydı.

Habeşistan'ın Zeyla Bölgesi

Somali'nin Aden Körfezi'ne kıyısında yer alan 25 bin nüfuslu Zeyla, hepimizin bildiği gibi Müslümanların Habeş eyaletine hicretlerinde ilk geldikleri bölge. Zeyla, batısında yer alan Harar şehrine 320 km, doğusunda yer alan Berbara şehrine ise 270 km mesafededir.

7. yüzyılda Müslüman Arap fetihleriyle İslam medeniyeti ile şereflenen Zeyla, 1415 yılında kurulan Adal Sultanlığı'nın da ilk başkentidir.

Adal Sultanlığı 1555 yılında Kanuni Sultan Süleyman döneminde fethedilerek Osmanlı yönetimine girmiş, Zeyla kazası olarak da Habeş Eyaleatine bağlanmıştır. 361 sene devam eden Zeyla üzerindeki Osmanlı hakimiyeti, 1916'da İtalyanların bölgeyi işgal etmesine kadar sürmüştür.

Habeşistan'ın Kalbi Harar

Harar'da bir tarafta açlıkla imtihan olan sefalet içindeki halk diğer tarafta ise turistler. Turistler bu insanların neden bu kadar aç, muhtaç ve perişan olduklarını düşünce dursunlar... Burada yaşayan insanlar ise müsebbibi belli olan bu acıyı, açlığı ve sefaleti yaşamaya devam ediyorlar...

Etiyopya'nın turistik şehirlerinden birisi ve Müslümanlarca kutsal kabul edilen yerlerden olan Harar, 15. yüzyılda Osmanlı yönetimine girmiştir. Harar'ı çevreleyen surlar 16. yüzyıl ortalarında Amir Nur Ibn al-Wazir Mujahi tarafından inşa edilmiş. Harar'ı kuşatan duvarlar arasında 90'dan fazla cami bulunmakta. Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'nın yaklaşık 500 km. doğusunda bulunan Harar, bugün halen şehirden ziyade bir kasaba görünümünde.

Kral Haile Selassie'nın evi ise bugünlerde, kanserden şeker hastalığına kadar birçok hastalığı iyileştirdiğine inanılan bir şifacı tarafından kullanılmakta.

Habeşistan'a İlk Hicret

Müslümanların gördüğü zulümlerin ve işkencelerin artması, baskıların ve ambargoların dayanılmaz bir hâl alması sebebiyle herkesin canından, malından ve namusundan endişe etmeye başlamaları üzerine Allah Resulü'nün (s.a.v.) "O, ülkesinde kimseye zulmedilmeyen kraldır." diyerek övdüğü Necaşi Ashame'nin ülkesine, Habeşistan'a hicret izni çıktı. Farklı tarihlerde iki ayrı kafil halinde yola çıkan sahabeler, Kızıldeniz'i aşarak Afrika topraklarına geçtiler ve burada Hz. Peygamber'in (s.a.v.) haber verdiği gibi hürmetle karşılanıp aziz birer misafir gibi ağırlandılar.

Kral Necaşi, onların ülkeye kabulünü engellemek üzere gelen Müşrik heyetinin iftira ve yalanlarını dinledikten sonra, kendisine sığınan Müslümanları dinlemek üzere saraya çağırır. Allah Resulü'nün (s.a.v.) amcasının oğlu, Hz. Ali'nin de büyük kardeşi olan Cafer b. Ebu Talip (r.a.) başkanlığındaki heyet, Necaşi'nin huzuruna çıkar ancak o günün protokol kuralları uyarınca hükümdarın huzurunda secde etmeleri gerekirken onlar inançlarının gereği olarak bunu yapmazlar. Müşrikler buna sevinir ve huzurdan kovulacakları hevesine kapılırlar. Ancak Necaşi tepki göstermeyerek onları saygıyla dinler. Cafer b. Ebu Talip (r.a.) özetle şunları söylemiştir:

“ Biz, cahil bir kavimdik. İçki içer, kumar oynar, zina eder, insan öldürürdük. Bütün kötülükleri irtikâp eder; fakat tek faziletli iş işlemezdik. Allah (c.c.), içimizden bir peygamber gönderdi. O bize doğru yolu gösterdi. Bizi her türlü kötülükten çekip çıkardı ve her türlü faziletle donattı.”

Hristiyan olan Necaşi Ashame'nin, Hz. İsa (a.s.) ve Hz. Meryem'i sorması üzerine, Cafer (r.a.), hicretlerinden hemen önce inen Meryem Sûresini okumasından etkilenen Necaşi yerden ince bir çöp alır ve tarihe geçen şu sözleri söyler: "Allah'a yemin ederim ki, sizin peygamberinize nazil olanlarla, Hz. İsa'ya inenler arasında şu çöp kadar dahi fark yoktur!" ve ülkesine sığınan Müslümanları himaye edeceğini ilân eder. Nakledildiğine göre de kısa zamanda İslamiyet'i kabul eder.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَإِنِ الْمَسَاجِدُ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا
 مَعَ اللَّهِ أَحَدًا مَسْجِدُ نَبِيِّ الْإِسْلَامِ وَالْمُسْلِمِينَ نَبِيٍّ مُحَمَّدٍ
 الدِّينِ مُحَمَّدٍ مَكْرَمِ الْقَضَائِبِ الصُّومَالِي
 الْمُقَدَّسِ الْإِبْرَاهِيمِيِّ تَوَفَّى إِلَيْهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَى فِي
 الْوَلَدِ الْوَلَدِ فِي مَهْرِ بَشُو حَذْرًا بِاسْمِهِمَا سَنَ ١٤٩٩
 حَذْرًا الْكَبِيرِ شَا عَزَّ النَّجَّاسُ حَسَانُ بْنُ أَبِي الْقَضَائِبِ
 الْحَمَزِيِّ الَّذِي أَسَّسَ مَسْجِدَ نَبِيِّ الْإِسْلَامِ مَعْلَمَ مَكْرَمِ
 حَقِيلَةَ نَبِيِّ الْإِسْلَامِ أَبُو رَجُلٍ مَكْرَمٍ مَعْلَمَ مَكْرَمِ
 وَشَهْرُهُ النَّبِيُّ دِينُهُ الْإِسْلَامُ الْإِسْلَامُ ١٤٩٩
 الْمَلِكِ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْمَهْمَا

Hicret'in 9. yılında vefatını vahiy yoluyla öğrenen Hz. Peygamber (s.a.s.), gıyabında cenaze namazını kıldırır. O günden bu sonra Kral Necaşi, zulme uğramış Hak dostlarına kucak açan, kol kanat geren adil hükümdar olarak Müslümanların gönlünde taht kurar.

614 ve 615 yıllarında Habeşistan'a hicret eden sahabeler, Afrika'nın ilk Müslüman topluluğunu oluşturur. Birinci kafilede 4'ü kadın 15, ikinci kafilede ise 19'u kadın 111 sahabenin olduğu naklediliyor. İslam'ın bu ilk

muhacirleri Habeş krallarının hüküm sürdüğü Etiyopya'nın kuzeyinde bulunan bugünkü Tigray eyaletinin başkenti Mekele yakınlarına yerleşirler.

Örnek yaşantılarıyla Kral Necaşi'nin de aralarında bulunduğu çok sayıda insanın İslam'ı kabul etmesine vesile oldular. "Necaşi Köyü" olarak da bilinen köde vefatından sonra bu köye defnedilen Necaşi'nin dışında vatanlarına geri dönmeyip burada kalan 15 sahabenin de kabri bulunuyor.

Hız. Peygamber'in (SAV) Neca- şı'ye G6nderdiği Mektup

“ RahmanveRahîmolanAllah'ınadıyla!

Allah'ın Resûlü Muhammed'den Habeşistan kralı Necaşı Ashâm'a!

Selâm senin üzerine olsun. Yegâne güç ve kudret sahibi Kuddûs, Mü'min ve Müheymin olan Allah'a hamd ediyorum. Şehâdet ederim ki İsa, Allah'ın ruhu ve kelimesidir. Onu bakire, saf, temiz ve namuslu Meryem'in rahmine ilkâ etmiştir ve böylece Meryem, İsa'ya gebe kalmıştır. Âdem'i de eliyle ve yine nefhasından yaratmıştır. Seni bir ve ortaksız olan Allah'a inanmaya davet ediyorum. Onun tati üzerinde yardımlaşmaya, O'na tâbi olmaya, O'na ve benim getirdiğime iman etmeye davet ediyorum.

Ben Allah'ın Resulüyüm. Sana amcamın oğlu Cafer ile beraberindeki Müslümanları gönderdim. Onlar sana geldiklerinde kendilerini misafir et. Kibirden sakın. Seni ve askerlerini Allah'a inanmaya davet ediyorum. Ben vazifemi tebliğ ettim, nasihatte bulundum. Benim nasihatimi kabul ediniz. Selâm hidayete tâbi olanların üzerine olsun”

Necaşı'den Hız. Peygamber'e (SAV) Cevabî Mektup

“ RahmanveRahîmolanAllah'ınadıyla!

Necaşı Asham b. Ebcer'den Allah'ın Resûlü Muhammed'e. Ey Allah'ın Peygamber'i! Allah'ın selamı, rahmet ve bereketi senin üzerine olsun. Allah'tan başkailâh yoktur. O Allah ki beni İslâm'a hidayet etmiştir. Ey Allah'ın Resûlü! İsa ile ilgili sözlerini içeren mektubun bana erişti. Göklerin ve yerin rabbine and içerim ki İsa senin söylediğin gibidir, fazlası değildir. Biz senin bize gönderdiğini tanıdık. Onları, amcanın oğlunu ve arkadaşlarını misafir ettik.

Şehâdet ederim ki sen Allah'ın resûlüsün, doğrusun ve Allah tarafından da tasdik edilmişsindir. Sana ve amcanın oğluna biat ettim ve onun eliyle âlemlerin rabbine teslim oldum.

Ey Allah'ın Rasûlü! Sana Erîha b. Ashâm b. Ebcer'i (yani oğlumu) gönderiyorum. Sana gelmemi istersen, gelirim. Şehâdet ederim ki senin söylediklerin haklır.”

Somali'deki Rehberimize Ev Ziyareti

Somali'deki belgesel çekimlerimize Başkent Mogadişu'daki tarihi eserleri teker teker araştırıp belgesel çekimlerimize devam ediyoruz. Şimdi de Şeyh Murat Camisine gidiyoruz. Şeyh Murat Somali'ye İslam medeniyetini getirenlerden biri, türbesi de caminin hemen yanında. Buranın su kuyusu, çeşmesi ve cami bakım-boya işleri, İhlas Vakfı aracılığıyla Türkiye'den hayırsever bir hanımefendi desteği ile gerçekleştirilmiş. Camiden sonra, Somali'deki rehberimiz Haşim Bey'in ailesini ziyarete gidiyoruz. Bizleri, babası savaşta şehit olan Haşim Bey'in annesi ve anneannesi karşılıyor.

Somali ve buradaki yaşam üzerine samimi bir sohbet yapıyoruz. Haşim Bey'in amcaoğlu Şeyh İbrahim yürüme engeli olan tekerlekli sandalyeyle hayatını sürdüren bir müderris. Küçük evinde talebeler okutuyor. Kendisiyle de söyleşi yapıyor, bize okuduğu ilahiler dinliyoruz keyifle...

Yoğun geçen günü güzel tamamlamak istiyoruz ve Osmanlı döneminden kalma tarihi evlerin, camii ve kalenin ve dahil olduğu muhteşem gün batımı manzarasını seyretmek üzere Hint Okyanusu sahiline gidiyoruz...

Silahların Gölgesinde Bayram

Bugün 15 Ekim 2013...

Heyecanlıyız...

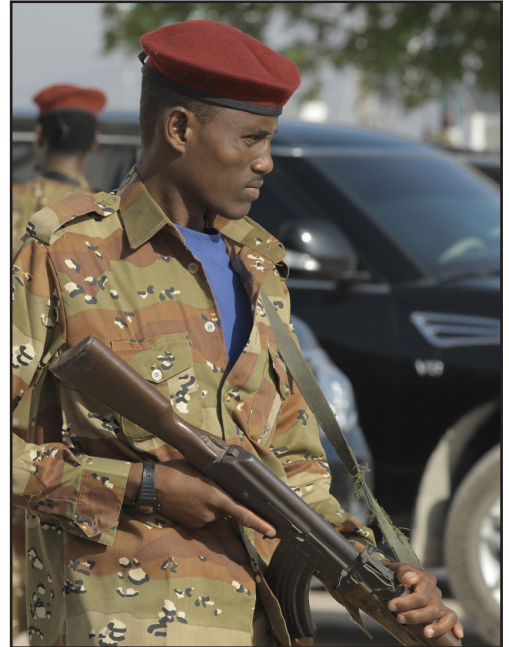
Bugün Somali halkı ile birlikte bayram coşkusunu yaşayacağız. Tüm sıkıntılara rağmen Somali halkı bayrama hazırlanıyor. Bayram namazına hazırlık arefe gecesinden başlanıyor. Mogadişu semaları ezan sesleri, tekbirler ve dualarla çınlıyor bu gece... Öğreniyoruz ki, Somali'de mübarek geceler ve Cuma akşamlarının da aynı coşkuyla yaşanıyor ve namazlar hoparlörle dışarıdan da duyulacak şekilde sesli olarak kılınıyor. Başkent Mogadişu'nun huzur ve mutluluk veren maneviyat yüklü atmosferi bizleri de derinden etkiliyor...

Sabah namazından üç saat sonra bayram namazı kılınıyor. Bayram namazını kılmak üzere Mogadişu Meclis Binasının da bulunduğu meydanın karşısındaki Somali Büyük Camii'sine doğru hareket ediyoruz. Kadın, erkek, çocuk birçok Somali'linin tekbirler ve selalar eşliğinde, teröre ve sıkı askeri kontrollere aldırmadan bayram namazını kılmak üzere yollara düştüklerini görüyoruz. Camiye yaklaştıkça güvenlik önlemleri de artıyor. Askeri araçlar, kontrol noktaları, siren sesleri bayram coşkusuna gölge düşürüyor. Aracımızla birlikte camiye çok yakın bir noktaya kadar ilerliyoruz. Silahlı askerlerin güvenlik çemberi oluşturduğu barikatlardan geçerken gazeteci yeğelimizdeki "Türk Bayrağı" görevimizi yapmak üzere ilerlememizi

kolaylaştırıyor ve biz hem asker hem de polis kontrolünden rahat bir şekilde geçerek caminin avlusuna giriyoruz.

Zırhlı araçlar, tam teçhizatlı askerler ve polislerce alınan sıkı güvenlik önlemleri can sıkıcı ve ürkütücü... Pek çok televizyon kanalı ekibi camii avlusunda çekim yapıyor. Çin Haber Ajansı dahi camii avlusunda... Gözlerimiz Türk Medya temsilcilerini arıyor ama göremiyoruz. Türkiye'nin Somali'ye büyük önem verdiğini biliyor ve burada gözlemliyoruz ancak TRT'nin ve Anadolu Ajansı'nın burada bir temsilcisinin olmaması da büyük bir eksiklik olarak görüyoruz.

Cami imamı ülkenin resmi dili olan Arapça ile vaazını yaparken Somali Cumhurbaşkanı Hasan Şeyh Mahmut da zırhlı bir araçla güvenlik çemberi içerisinde bayramı namazını kılmak üzere camiye geliyor.

Ezan okunmasından sonra Cami avlusunda Somalilerle birlikte Bayramı namazını eda ediyoruz. Namazdan sonra Somali halkı İmamın bayram hutbesini dinlerken biz de cami avlusunda belgesel çekimlerimizi gerçekleştiriyoruz.

Somali Cumhurbaşkanı'nın Barış Çağrısı

Bayram namazı ve hutbeden sonra Somali Cumhurbaşkanı halka hitaben yaptığı konuşmada, başta Şebab Örgütü olmak üzere herkese barış çağrısında bulunuyor. Zor durumda olan Somali halkına aş ve ekmek vermek gerektiğini belirten Cumhurbaşkanı, "yeter ki terör bitsin Somali'de barış ve huzur hâkim olsun ben bu uğurda gerekirse Cumhurbaşkanlığı makamını bırakmaya hazırım" diyerek Eş-Şebab örgütüne çağrıda bulunuyor.

Somali Devlet Televizyonu Somali Channel ile camii avlusunda söyleşi ya-

pıyor ve Türkiye ile ilgili bilgiler veriyoruz. Türkiye'nin insanî amaçlarla burada bulunduğunu ve Türkiye'den binlere Müslümanın kurbanlarını Somali'de kesmeyi arzuladıklarını anlatıyoruz.

Somali'nin Evliyaları

İslamiyet ile daha peygamberimiz döneminde şereflenen Somali'de Sahabe-i Kiram başta olmak üzere, çok sayıda âlim ve evliya mezarı da bulunuyor. Bunlardan biri olan ve Bayram namazı kıldığımız caminin bahçesinde bulunan beyaz evliya türbesi ise Türk Diyanet Vakfı tarafından restore edilmiş. Önceleri burada bulunan çadır kentler kaldırılarak camii bahçesi bakımlı hale getirilmiş. Mogadişu'nun güzel taraflarından biri de terör ve savaş sonrası yıkıntılara rağmen yemyeşil bitki örtüsüne sahip olması. Yaz kış yeşillik hâkim burada. Ülke ekvatora yakın olduğundan iklimler arası fazla bir değişiklik de yok. Gece ve gündüz saatleri neredeyse birbirine eşit; ortalama 12 saat gündüz 12 saat gece... Yılın en sıcak ayları ise mart, nisanve mayıs ayları.

Şeyh Sufi Camisi

Mogadişu'nun en eski tarihi camilerinden birisi de Şeyh Sufi Camii ve Türbesi. Abdülkadir Geylani'nin torunu olduğunu ve Abbasiler döneminde irşat için buraya geldiğini öğreniyoruz Şeyh Sufi'nin. Fatiha okuyor ve yetkililerden cami ve türbe ile ilgili bilgiler alıyoruz. Bakımsızlık ve ilgisizlikten perişan halde bulunan, içinde keçilerin otladığı

bu mezarlıktaki Osmanlı dönemine ait mezarların da olduğunu öğreniyoruz.

Mogadişu'da Osmanlı İzleri

Mogadişu caddelerinde belgesel çekimlerimizi sürdürüyoruz. Somali halkının bayramı coşku devam ediyor. Avlusunda Osmanlı döneminden kalan ve Osmanlı âlimlerinden Şeyh Abdülaziz ve Şeyh Cebbar türbelerinin de bulunduğu camii ziyaret ediyoruz. Tarihi camii savaşlar sırasında Eş-Şebab Örgütü tarafından yıkılıp harab edilmiş. Mogadişu'nun sembollerinden olan ve Hint Okyanusu kıyısındaki yüksek bir tepelik üzerine inşaa edilmiş bu cami ve minare bugünlerde Türkiye tarafından restore ediliyor. Cami görevlisi ile yaptığımız söyleşide Somali Devleti tarafından caminin yanındaki 60 dönümlük arazinin büyükelçilik yapılmak üzere Türkiye'ye verildiğini öğreniyoruz.

Türk İş adamları Somali'de

Sayıları az olsa da Somali'de Türk iş adamları da var. İnşaat işleri ile uğraşan bir Türk iş adamını ziyaret ediyoruz. Bizleri evinde ağırlayan iş adamı, Somali'nin Türk iş adamları için cazibe merkezi olduğunu, biraz güvenlik sorunu olmakla birlikte şu an burada iş yapmak isteyenlerin rahatlıkla çalışabileceğini, inşaat sektörünün oldukça hareketli olduğunu belirtiyor. Ayrıca Somali halkının özellikle gıda maddelerine çok büyük ihtiyaç duyduklarını anlatıyor bize.

İhlas Vakfı Aracılığı ile Kesilen Kurbanlar

Bugün 16 Ekim 2013.

Kurban Bayramının 2. Günü.

Erkenden hazırlıklarımızı tamamlayıp İhlas Vakfı tarafından kesimleri yapılacak kurbanlıkların bulunduğu yere gidiyoruz.

Yine askerler tarafından alınan güvenlik önlemleri altında çinkolarla kaplı alanda yüz elli büyükbaş hayvan kurban edilecek. İhlas Vakfı'nın temsilcisi Hasan Gümüş Bey'in organizasyonunda tanzim edilen İslamî usul ve sünnete göre kesileceği alana getirilen kurbanların gözleri bağlanıp, vekâletler kasaplara tevdi edildikten sonra Somalili kasaplar tarafından kurban kesimine başlanılıyor.

Kesilen kurban etleri, çadır kentler, medreseler ve yetimhanelerin bulunduğu yerlere götürülürken biz de bir süre çadır kentlerden gelen kadınlar ve çocuklara kurban dağıtımına eşlik ediyoruz.

Çadır kentlerde 4 metrekarelik naylon ve çalılarla kaplı çadırlarda 6-7 nüfus barınıyor.

Çadır kentin sorumlusu Havva isimli Somalili bir hanım. Havva hanımın eşi iç savaşta şehit olmuş. Kendisi ile çadır kent hakkında yaptığımız görüşmede burada bulunan 950 çadırdaki 5000'e yakın insanın yaşadığını bilgisini alıyoruz.

Somali Üniversitesi

Somali’de kadın ve erkeklerin birlikte eğitim gördüğü bu üniversitede dini ilimlerin yanında fenni ilimler de öğretiliyor, İngilizce dersler veriliyor. Yaşı 70’e dayanmış öğrenciler de eğitim gördüğü bu renkli üniversitede öğrencilerle sohbet ediyoruz.

Sınıfları gezerken okutulan dersler ve müfredat hakkında bilgiler alıyoruz. Somali’deki ehl-i sünnet Müslümanlar tarafından açılmış olan bu üniversite dışında, Arabistan destekli çok sayıda Vahhabi Üniversitesi olduğunu da öğreniyoruz.

Somali'de Deniz Keyfi

Somalilerin Bayramda en çok eğlendiği yerler deniz kenarı ve plajlar. Kadınların ve çocukların renğärenk elbiseleri ve çarşaflarıyla denize girdikleri okyanus sahilleri oldukça renkli görüntülere sahne oluyor.

Çay ve yiyecek satışlarının da yapıldığı tertemiz uçsuz bucaksız plajları dolduran binlerce Somalili ile denize girip yüzerek onların bayram coşkularına ortak oluyor ve Somalililerin sevgi gösterilerine karşılık verip “Türkiye, Türkiye” ve “Somali Türkiye kardeş-tir” sloganlarına eşlik ediyoruz...

Tarihi Mogadişu Kalesi'nin surlarının dibinde balıkçılar ve balık satıcıları ile yaptığımız söyleşi sırasında bize yeni tuttukları ve ağırlıkları 30-40 kiloyu bulan balıkları göstererek Somali'nin balık yönünden Somali'nin şanslı olduğunu söylüyorlar. Bizler, 20 kiloluk balıkların 5 dolara satıldığı Mogadişu'nun Hint Okyanusu sahillerinde günün yorgunluğunu atarken, dolunay da bize Hint Okyanusunda yarattığı muhteşem yakamoz görüntüleri ile göz ziyafeti sunuyor.

Kısa bir süre için de olsa kendimizi sahile vuran dalga seslerine, yakamoz ışıltılarına ve dolunayın güzelliğine bırakarak Somali'nin keyfini çıkarıyoruz. Zira artık savaş, terör, yıkıntı ve harabe görmek istemiyoruz...

Mogadişu Gecelerinde Ölüm Sessizliği

Gündüz saatlerinde etrafımızda güvenlik çemberi oluşturan uzun namlulu silahlar taşıyan tam teçhizatlı beş asker nezaretinde gezimizi sürdürüyoruz. Ancak akşamüzeri saat 17:00'den sonra Somali sokakları güvenli olmadığından geceleri kesinlikle dışarı çıkamıyoruz.

Bazı günler çekimlerin uzaması sebebiyle geç saatlere kaldığımızda durumun ciddiyetini daha iyi anlıyoruz. Özellikle de Afrika Birliği askerlerinin bulunduğu yerlerdeki kontrol noktaları oldukça tehlikeli. Bir sokağın başında kırmızı lamba yanıyor o sokağa girmek mümkün değil.

Araçların farlarını söndürüp dörtlülere yakarak ilerlediği bu noktalarda çok dikkatli olmak gerekiyor. Aksi takdirde çıkabilecek çatışmada kurşunlara maruz kalabilirsiniz.

Gece olunca Somali sokaklarına ölüm sessizliği hâkim oluyor sanki... Bunda şehirde elektrik olmamasının da payı büyük. Neyse ki bizim kaldığımız bina devlet yöneticilerinin bulunduğu mahallede olduğundan bu bölgenin elektriği özel bir şirket tarafından jeneratörle sağlanıyor. Kimi zaman şehrin belli noktalarında patlayan bombalar yüzünden bozalsa da, şehir karanlığa gömülürken ürkütücü Mogadişu gecelerinin keyif aldığımız tek güzel tarafı kaldığımız binanın terasından gökyüzünü ve yıldızları seyretmek...

Somali'deki Tarihi Camiler

Milletvekili Abdülkadir Şeyh Ali'den Somali'deki tarihi camiler hakkını da bilgiler alıyoruz; Şeyh Sufi Cami, Somali'nin ilk camilerinden... Abbasiler döneminden kalma Şeyh Muhittin Camisini ise bize Şeyh Muhittin'in torunları gezdiriyor.

Bugün 18 Ekim 2013, günlerden Cuma. Somali'de Cuma günleri tatil. O sebeple her yer sakin. Biz de bu sükûneti değerlendirmek istiyoruz ve sabahın erken saatlerinde Başkent Mogadişu'da çekimlerimize devam ediyoruz.

İlk durağımız Somali'nin ilk camisi olan ve silindir minaresiyle güzel bir mimariye sahip olan ve mihrabındaki kitabesinde Miladi 677'de yapıldığı yazılı olan Fahreddin-i Gazi Camisi. Fahreddin Razi, Horasan'dan bu topraklara gelmiş bir Allah dostu. Savaşta fazla hasar görmeyen caminin kitabesinin ve abdest alınan çeşmenin yekpare taştan yapılmış olması yüksek sanat değerini ifade etmekte. Caminin silindir minaresine çıkmak meşakkatli ama şehrin panoramik görüntüsünü izlemek için değer.

Ardından bir evin çatı katına çıkınca insan kendini aynı anda iki farklı yerde bulunuyor gibi hissediyor... Bir tarafta muhteşem manzaraya sahip Hint Okyanusu sahilleri; diğer tarafta ise savaşlar sonucu yakılıp yıkılan binalarıyla harabeye dönen şehir Mogadişu...

Belgesel çekimi yaptığımızı görerek etrafımızı saran Somalili çocuklar hep birlikte “Somali-Türkiye kardeş” sloganlarıyla bizlere sevgi gösterisinde bulunuyor.

Bulunduğumuz bu bölge bir zamanlar Somali’nin en turistik bölgesiymiş. Hint Okyanusu sahilindeki büyük bir otel ve kale harabeleri bölgenin geçmişte ne kadar güzel olduğunun göstergesi. Ancak bölgede yıkılmamış, kurşunlanmamış yer kalmamış gibi. Her yer delik deşik. Hayalet şehre dönmüş kentin enkaz yığınları insanı dehşete düşürüyor.

Manevi Tapu Senetleri Camiler

Bir şehrin tarihi geçmişine ışık tutan verilerden biri de tarihi eserler ve onların kitabeleridir. Savaş sebebiyle bir kısmı yıkılıp yok olsa da hasar görmesine rağmen ayakta kalmaya çalışan pek çok tarihi eser Somali’nin muhteşem tarihini yansıtıyor. Örneğin, sahildeki balık halinin karşısında yer alan Osmanlı dönemi eseri Gaves Karan Cami.

İçerisinde iki Allah dostunun türbesinin de bulunduğu bu caminin Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından orijinaline sadık kalarak restore edilerek eski haline getirileceği bilgisini alıyoruz yetkililerden.

Savaş yıkıntıları arasında yer alan Osmanlı mimarisiyle yapılmış minaresiyle görülmeye değer bir başka eser de Erbaa Rukün Cami. Ancak maalesef cami harabe halde.

Cami çevresinde bir zamanlar Somali Merkez Bankası ve Maliye Bakanlığı olarak kullanılan bugün ise harabeye dönen binalardaki tank ve top mermisi izleri savaşın dehşet görüntülerini yansıtıyor.

Hristiyan batı dünyası sömürü ve işgal ettikleri her yere hiç Hristiyan tebaa bulunmamasına rağmen önce kiliseler inşa ediyorlar. Savaşta büyük bir kısmı yıkılan İtalyan sömürge döneminde yapılmış kilise ise adeta iş-

gal ve sömürü abidesi gibi duruyor. Cuma namazı vakti girmek üzere. Hızlı bir şekilde Türkiye'den hayırseverlerin yardımları ile restore edilen 750 yıllık geçmişi olan Şeyh Murat Camisine geliyoruz.

Somalilerle birlikte Cuma namazımızı kıldıktan sonra, bir Somalilinin cenaze namazını da kılacağız. Cenaze caminin içerisine getiriliyor. Cenaze namazından sonra Türkiye'den İhlas Vakfı'nın öncülüğünde hayırseverler bağışları ile yaptırılan çeşme, su kuyusu ve caminin çevre düzenlemesine ait açılış törenine katılıyoruz.

Kıyas Meydanı

Somali'de idam cezası var. Terör örgütü mensubu olmanın ve cinayet işlemenin cezası idam. İdamların gerçekleştirildiği meydana ise "Kıyas Meydanı" deniyor. İdam edilecek kişiler, meydanda bulunan 4 tane yan yana dizilmiş kalın direklere elleri arkadan bağlanarak ateşli silahla vurulmak suretiyle idam ediyorlar.

Kıyas Meydanı'nda idamların nasıl gerçekleştiğini, idam direklerinin üstüne tüneyen akbabaları ve insanı dehşete düşüren idam hikayelerini dinliyoruz, bize rehberlik yapan askerden...

Somali – Türk Düğünü

Hayat tezatlarla dolu...

İdam Meydanı'nın soğuk ve ürkütücü atmosferinden bu kez yeni

ve güzel başlangıçların yaşandığı keyifli bir mekâna geçiyoruz.

Erzurumlu Muhammet Birlik ile Somalili Hatice Hanım'ın Mogadişu'daki düğün törenlerine davetliyiz. Ciddi güvenlik önlemlerinden geçerek, düğünün yapılacağı salona giriyoruz. Muhammet Birlik, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Somali ekibinde çalışıyor. Hatice hanım ise Somalili bir generalin kızı.

Somalililer ve Türklerin ayrı ayrı masalarda oturduğu salonda gelinin annesi ve babasıyla söyleşi yapıyoruz. Kızlarının bir Türk'le evlenmesinden son derece mutlular ancak Türkiye'ye gidecek olmalarından da üzüntü duyuyorlar.

Gelin ve damat alkışlar ve hareketli Somali müziği eşliğinde birlikte salona giriyor ve sahnedeki yerlerini alıyorlar. Düğün yemeğinden sonra Kur'an-ı Kerim tilaveti ve ardından da dinî sohbet yapılıyor. Somali ve Türk düğünü farklı görüntülere sahne oluyor.

Ne tatlı bir tesadüf ki; Mogadişu havalimanında yeniden karşılaştığımız damat ve gelinle aynı uçakla Türkiye'ye dönerken söyleşi yapıyor ve Türkiye'de de ayrıca Türk usulü düğün yapılacağını da öğreniyor genç çifte mutluluklar diliyoruz.

Somali Meclis Başkanı

Bugün 19 Ekim 2013 Cumartesi. Somali'de son günümüz. Çekimlerimize çadır kentlerde başlıyoruz. Çadır kentlerin genel durumu ve çadırlardaki yaşantı içimizi sızlatıyor.

Daha sonra savaşta büyük hasar gören Meclis binasına gidiyoruz. Bina dışarıdan bakılınca tam bir harabe görünümünde ancak Meclis çalışmaları halen burada yapılıyor.

Afrika Birliği Barış Gücü askerleri (AMASON) tarafından korunan Meclis binasına birçok güvenlik kontrolünden geçerek giriyoruz. Meclis başkanı Profesör Mehmet Osman Cavari ile yaptığımız söyleşide İhlas Vakfı adına heyet başkanımız Hasan Gümüş Bey, vakfın çalışmaları ile ilgili ayrıntılı bilgiler veriyor.

Somali hakkında bilgiler verirken Meclis Başkanı ise bize Somali'nin sorun ve sıkıntılardan kurtulması için ciddi çalışmalar yapıldığını söylüyor.

Şu an 300'e yakın parlamenterin bulunduğu Somali Meclisinde ülke sorunlarının çözümü için özel gayret sarf edildiğini anlatıyor. Ayrıca Meclis Başkanı'nın Türkiye'ye bir de sitemi var. TİKA'nın meclis binasını yapmak için söz verdiğini ama şu ana yapmadığından yakınıyor.

Somali Meclis binası meclis salonunda toplantı öncesi mikrofon uzattığımız milletvekilleri Türkiye'ye selam söylüyorlar. Somali'de milletvekilleri seçimle değil kabilelerin kendi aralarında yaptığı seçimle nüfusa göre tespit ediliyor. Ülkede var olan dört büyük kabile eşit olarak temsil ediliyor mecliste.

İçerisi de dışı gibi perişan halde olan Meclis binasındaki çekimle-
rimizi tamamlayarak, Somali'deki
Türkiye Büyükelçiliğine geçiyoruz.

Geçtiğimiz aylarda Eş-Şebab Örgü-
tü'nün saldırısına uğraması sebebiyle
çok ciddi güvenlik önlemler var. Bü-
yükeliçiliğin bulunduğı yol tamamen
yaya ve araç trafiğine kapalı. Özel
kontrollerden geçerek içeri giriyor-
ruz. Türkiye büyükelçiliğindeki ça-
lışanlar tehdit ve teröre aldırmadan
Türkiye'yi başarıyla temsil ediyorlar.

Büyükelçi Dr. Kani Torun Türkiye'de
olduğunda diğer büyükelçilik yetkili-
leri ile görüşüyoruz. Kurban Bayramı
vesilesiyle çok sayıda yardım kurulu-
şu temsilcisinin Somali'ye geldiğı özel
günlerde büyükelçi Kani Torun Bey'in
de burada olmamasını arzu ederdik.

Somali Devlet Televizyonu “Somali Channel”

Büyükelçiliğin ardından Somali Devlet
Televizyonu'na gidiyoruz. Kritik öne-
me sahip tüm binalar gibi burası da
çok sıkı bir şekilde korunuyor. Bizleri
karşıllayan ve TV stüdyolarını gezdi-
ren Somali Channel Genel Müdürü,
Türk TV'lerinden program desteğı
ve teknik destek istediklerini belirtti.

Yetim ve Fakir Öğrencilerin Eğitim Gördüğü Okullar

Devlet Televizyonundaki çekimlerin ardından 500 yetim ve fakir öğrencinin eğitim gördüğü “Yetimler ve Fakirler Okulu”na gidiyoruz. Hem dini hem de ilmi derslerin verildiği ilk, orta ve lise bölümleri olan okulda kız ve erkek öğrenciler karma eğitim görüyorlar. Okulun giriş tarafında üstü ve etrafı çinkolarla kaplı küçük bir sınıfta minik öğrenciler din dersi alıyorlar. Tahtalara yazılan dini bilgiler ise ezberlendikten sonra siliniyor.

Somali Cezire Adası

Somali’ye gelmişken bu müstesna ülkenin tarihi ve doğal güzelliklerini de görmek ve sizlerle paylaşmak istiyoruz.

Başkent Mogadişu’nun 30 km dışında Cezire denilen bir adaya gidiyoruz. Adaya giderken İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin araçlarının hummalı bir çalışma içinde olduklarını görüyoruz. Yol üzerindeki Kızılay’a ait çöp yakma tesisleri ve Kızılay çadır kamplarının belgesel görüntülerini çektikten sonra Cezire’ye doğru yolculuğumuza devam ediyoruz.

Manzara gerçekten muhteşem ve görülmeye değer. Denizin ortasında, yeşillikler içerisinde tarihi beyaz binalar ve Allah dostlarına ait evliya türbelerinin bulunduğu ada uzaktan adeta bir tablo gibi... Stratejik ve askerî açıdan da önemi olan adaya motorla giderek çekimler yapıp tarihe not dü-

şüp zamana noterlik yapıyoruz. Yolumuz Somali’ye düşerse mutlaka ama mutlaka bu adaya da uğramalısınız.

Somali’de İslamiyetin Kabulü

Somali halkının İslâm’la münasebeti, Mekke’deki müşriklerin zulmü yüzünden, Resulullah (s.a.s.)’ın tavsiyesiyle Habeşistan’a hicret eden Müslümanların, adaletiyle ünlü Habeşistan kralı Necaşi’nin yönetimi altındaki bugün Somali topraklarında bulunan Zeyla şehrine gelişleriyle olmuştur.

Bu ilk muhacirler sayesinde İslâm’ı tanıyan ve benimseyen Somali halkı arasında hızlı bir şekilde yayılmıştır İslamiyet. Daha sonra Resulullah (a.s.)’ın İslâm’ı tebliğ etmeleri için Yemen’e gönderdiği Müslüman davetçilerin oradan Somali’ye de geçerek bulundukları tebliğ çalışmalarının da Somali halkı üzerinde büyük etkisi olmuş ve daha birinci hicri yüzyılın yarısına gelinmeden neredeyse tüm Somali halkı Müslüman olmuştur.

Kısa Somali Tarihi

Uzun süre Habeşistan krallığının yönetiminde kalan Somali, sonraki dönemlerde değişik krallıklar tarafından yönetildi. 14. yüzyıl sonlarından itibaren ise Osmanlı Devleti’ne bağlı topraklardan sayılmaya başladı.

Batılı sömürgecilerin Somali'ye saldırıları 19. yüzyılın ortalarından sonra başladı. Önce, 1884'te İngiltere Kuzey Somali'yi ele geçirdi. 1887'de de İtalyanlar Güney Somali'nin bir bölümünü ele geçirdiler.

İtalyanlar 1927'ye kadar Güney Somali'nin kalan kısımlarını da işgal ettiler. İngilizlerin işgal ettiği bölge İngiliz Somalisi, İtalyanların işgal ettiği bölge İtalyan Somalisi olarak adlandırıldı.

İtalyan Somali'si 26 Haziran 1960'ta, İngiliz Somalisi ise aynı yıl 1 Temmuz tarihinde bağımsızlığını elde etti. Sonrasında iki Somali birleşerek bağımsız

Somali Cumhuriyeti'ni kuruldu. Kurulan cumhuriyetin ilk cumhurbaşkanlığına ise Aden Abdullah getirildi.

Bir dönem İtalya'nın Güney Sudan'ı işgal altında tuttuğu dönemde yine İtalyanlarca kurulan polis teşkilatında polis müfettişi olarak da görev yapan Tümgeneral Muhammed Siad Barri, 21 Nisan 1969 tarihinde gerçekleştirdiği askeri darbeyle yönetimi ele alarak sivil cumhurbaşkanı Şermarke'yi öldürüp parlamentoyu dağıttı.

Bu arada benimsediği bilimsel sosyalizmin en büyük düşmanı olduğunu ileri sürdüğü İslâm'a karşı da savaş

açtı. Halkın Somali diliyle yazılmış İslâmi eserlerle bağını koparmak amacıyla Arap harfleriyle yazılan Somaliceyi latin harfleriyle yazdırtmaya başladı. Uygulamalarına karşı çıkan çok sayıda ilim adamını idam edildi.

Onun zulmünden kaçan yüz binlerce Somalili Etyopya topraklarına sığındı. Barre'ye muhalif güçlerin mücadelesi neticesi yenilgiyi kabul etmek zorunda kalan Barre, Ocak 1991'de ülkesini terk etti. Ancak Barre'den sonra da muhalif gruplar arasında çıkan iç savaş ve kuraklık ülkede büyük bir açlık faciasının ortaya çıkmasına sebep oldu. Somali'deki bu durumu fırsat olarak değerlendiren Hristiyan yardım kuruluşları ülkede yardım kisvesi altında yoğun misyonerlik faaliyetlerinde bulundular.

Somali'nin en önemli iç problemi diktatör Siad Barre'nin yönetimden uzaklaştırılmasından sonra ülkedeki kabile yapısının da etkisiyle ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık ve iç çatışmalardır. Siad Barre döneminden sonra ortaya çıkan iç savaşın bir cephesinde Haviye kabilesinden olan ve Berri'nin ülkeyi terk etmesinden sonra geçici devlet başkanı ilan edilen Ali Mehdi Muhammed'in taraftarları, diğer cephesinde Habar kabilesinden Muhammed Farah Aidid'in liderliğindeki Somali Milli Birliği bulunmaktadır. Ülkedeki bu iç savaş ve iktidar kavgaları 1 milyondan fazla Somalilinin komşu ülkelere iltica etmesine sebep oldu.

Her Evde Bir Hafız

Asırlar boyu İslâmi kimliğini koruyan Somalililer, İslâm'ın daha Medine'ye girmeden önce kendi ülkelerine girmiş olmasından dolayı kıvanç duyarlar.

Somalililer arasındaki güzel geleneğe göre her ailede, ailenin diğer fertlerine İslâm'ı öğretebilecek iyi yetişmiş ve Kur'an-ı Kerim'i ezberleyen bir kişinin bulunması gerekiyor.

Somali'nin İngiltere ile İtalya arasında paylaşıldığı dönemde yürütülen misyonerlik çalışmaları ülke halkının İslâmi kimliği değiştirilemedi ancak sömürgecilerin baskıları İslâmi eğitim çalışmalarının zayıflamasına yol açtı ve yukarıda sözünü ettiğimiz güzel geleneğin sürdürülmesini engelledi.

Ülke ekonomisi, nüfusun 3/4'ünü istihdam edildiği daha çok göçebe hayvancılığa ve tarıma dayalı olmasına rağmen ülke topraklarının yalnızca % 2'si tarıma elverişli. Bu kısıtlı toprakta ise tahıl, darı, mısır, muz, pamuk, şeker kamışı ve çeşitli meyve ve sebzeler üretilmekte. Uzun bir sahili olması sayesinde balıkçılığa elverişli olmasına karşın bu sektör maalesef yeterince gelişmemiş.

Meyve çeşitliliği bakımında zengin bir ülke olan Somali'de yetişen ve bu yöreye ait muzların ülke dışına çıkarılması yasak. İnce kabuğu ve değişik aroması ile yiyen herkeste farklı bir tat bırakan bu muz ülkemizi özledi

ğimizden midir nedir bizde baklava tadı bırakıyor... Muz dışında yılın 12 ayı karpuz yetiştirilebiliyor. Somali mangosu, Hindistan cevizi, şeftaliye benzeyen ispandis, gibi meyvelerin yanında patates ve pirinç de yetiştiriliyor.

Başta canlı hayvan, çeşitli tarım ürünleri ve deri ihraç eden Somali, gıda maddeleri, petrol ürünleri, makineler, ulaşım araçları ve yedek parçalarıyla kimyasal maddeler ithal ediyor.

İki büyük nehre, bunca doğal güzeelliğe ve zenginliğe sahip olan ülkenin varlık içinde yokluk çekmesi bize savaşın ve terörün korkunç yüzünü bir kez daha gösteriyor...

Ülkenin ulaşım olanakları gelecek olursak; Başkent Mogadişu'da bulunan ve uluslararası trafiğe açık küçük havaalanının yanında, diğer büyük şehirlerde de iç ulaşımında kullanılan 4 tane küçük havaalanı daha bulunmakta. Yine başkentte büyük gemilerin yanaşamadığı, ilkel usullerle yükleme boşaltma yapılan küçük bir liman mevcut.

Somali'de 1200 kadar ilkokul ile 85 genel, 25 de mesleki ortaöğretim kurumu bulunuyor. Ancak ne yazık ki, ilkokul çağındaki çocukların %11'i, ortaokul çağındaki çocukların ise sadece %4'ü bu öğretimden yararlanabilmekte. Somali mevcut tek üniversite, 5 yüksekokul, 3 de araştırma enstitüsü mevcut. Ülkede okuma yazma oranı ise gayri resmi geleneksel eğitimin de etkisiyle %55. (Kaynak: <http://www.firaset.net/>)

Son Söz

İKTAV Belgesel Yayıncılık, şimdiye kadar birçok yayına imza atmıştır. Bu yayınların yanında birçok belgesel ve dökümanlara ulaşmak da mümkündür.

Dilovası Tarih ve Kültür Mirası
Dilovası İlçesindeki Tarihi Eserlerimiz
Avrasya'da Devri Alem
Kıbrıs'ta Kültür ve İnanç Turizmi
Tuna'dan Bir Tarih Akar
Hacıemiroğulları Beyliği
Hüseyin Avni Alparslan
İran'da Devri Alem
Sakarya Meydan Muharebesi (Tarihi Milli Parkı Gezi Rehberi)
Kocaeli Hereke İpek Halısı
Altay Dağlarında Devri Alem
Kazakistan'da Devri Alem
Kaybolan Değerlerimiz Yörük Kültürü
Ormancılık Tarihimiz
Marka Kent Dilovası
Vatan, Orman ve Vakıf (Anadolu'yu Vatan Yapanlar)
Sünnet Kültürü ve Dede Sevgisi
Gebze Rehberi
Gebze'den Dünya Coğrafyasına Kültür Yolculuğu
Gbeze-Darıca-Dilovası-Çayırova Ansiklopedisi
Markalar Şehri Dilovası
Etiyopya
Kop Müdafaası
Özbekistan'da Devri Alem
Afganistan'da Devri Alem
Giresun'un Saklı Cenneti (Güre)
Gönüllü Şehit Oldular
Fındığın Başkenti Kirazın Anavatanı
Artvin
Darıca
Gebze Bilim ve Sanayi Tarihi
Kocaeli Tarih ve Kültür Rehberi
İl İl Türkiye'de Devri Alem

Daha fazla bilgi sahibi olmak için web sitemizi ziyaret edebilirsiniz:
<http://www.iktav.com/>

Afrika...

**Dinler tarihinde müstesna bir yeri
olan dünyanın üçüncü büyük kıtası,
yeryüzünün nurlu coğrafyası...**

Ve Habeş Diyarı...

**İslâm elçilerinin gönderildiği ve ilk
hicret edilen coğrafya...**

**Hiz. Peygamberin sahabelerini kucak
açararak bağrına basan Kral Necaşi'nin
yurdu ve ilk müezzin Hiz. Bilal-i Habe-
şi'nin
doğup büyüdüğü topraklar...**

